

Iranere og tamiler i Oslo

”Tilpasning og sosial mobilitet”

Sølvi Harm

Masteroppgave i sosiologi

1. desember 2005

Universitetet i Oslo

Det samfunnsvitenskaplige fakultet

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Forord

Arbeidet med masteroppgaven har vært en lang, men veldig lærerik prosess. Jeg vil først og fremst takke min hovedveileder Katrine Fangen, som har vært helt fantastisk. Tror ikke jeg kunne fått noen bedre veileder. Anders Bakken skal også ha en stor takk for gode råd i forhold til teori, og ikke minst strukturering av oppgaven. Mamma og pappa fortjener også oppmerksomhet, de er alltid der med støtte når ting går litt trått, og det er en helt uvurderlig hjelp. Uten informantene som villig har fortalt meg sine historier hadde ikke denne oppgaven blitt til, så tusen takk til alle dere som har bidratt!

Oslo, november 2005

Sølvi Harm

Sammendrag

Temaet for denne oppgaven er unge tamiler og iranere i Oslo, sett i forhold til sosial mobilitet. Hvordan har tilpasningen i Norge gått? Iranere og tamiler er to nasjonaliteter som utmerker seg på hver sin måte. Iranere er kjent for å ha forholdsvis høy utdanning, mens tamiler er kjent for å være godt representert på arbeidsmarkedet. Hovedfokuset er på vertikal sosial mobilitet som forteller noe om hvordan et individ eller et sosialt objekt skifter fra å tilhøre et sosialt sjikt til et annet. Vertikal mobilitet kan gå både oppover og nedover, og kalles ”social climbing” eller ”social sinking”. Dette er P. Sorokin (1964) sin definisjon av begrepet.

Oppgaven er basert på kvalitative livshistorieintervjuer med unge iranere og tamiler som er bosatt i Oslo. Iranerne fremstår for meg som mer ”vestlige” enn tamilene, Iran var også et land med en levemåte mer lik den ”vestlige” før revolusjonen i 1979. Få av de iranske informantene har noe sterk tilknytning til et iransk miljø her i Oslo, og de er mye sammen med etniske nordmenn. Iranerne er også svært opptatt av utdanning, i større grad enn tamilene. Tamilene tilbringer i motsetning til iranerne mye tid sammen med andre tamiler. De er også opptatt av utdanning og ser på dette som viktig, men ikke i like stor grad som de iranske informantene.

Analysedelen i oppgaven følger i stor grad teorien til Alejandro Portes og Ruben G. Rumbaut (2001) om segmentert tilpasning. Portes og Rumbaut legger vekt på at sosial mobilitet avhenger av flere ulike forhold som: gruppens migrasjonshistorie, forholdet mellom generasjoner, kulturelle og økonomiske barrierer, og de ressurser innvanderne har til å bekjempe eventuelle barrierer med.

Denne teorien går ut på at verken innvandrerbefolkningen eller vertslandet er heterogene. Etniske minoriteter som kommer fra samme land kan være svært forskjellige. De kan ha ulik sosial bakgrunn, komme fra ulike lag av befolkningen, og hvilket tidspunkt de kommer på kan også ha noe å si for tilpasningsprosessen. Etniske minoriteter kan oppleve å bli konfrontert med helt ulike situasjoner og derfor kan deres integreringsprosess få ulike utfall. Utfallet av tilpasningen varierer på tvers av ulike minoritetsgrupper, og en enkel og rask integrering inn i vertssamfunnet er bare et av de mulige utfallene.

Klatrer de tamilske og iranske informantene oppover på klassestigen sett i forhold til sine foreldre? Videre er jeg opptatt av hva slags verdier og aspirasjoner de har i forhold til utdanning og fremtidige jobbmuligheter. Gjennom intervjuene med informantene har også opplevelse av diskriminering blitt et tema. Hvordan påvirker diskriminering unge iranere og tamiler sin sosiale mobilitet? Informantenes tanker om fremtiden er det siste temaet i oppgaven, hvor jeg tar opp deres forhold til Norge og hjemlandet. Har Norge blitt deres

hjemland etter mange år her, eller finnes en drøm om å kunne vende tilbake til opprinnelseslandet

Innholdsfortegnelse

FORORD.....	III
SAMMENDRAG.....	V
1. INNLEDNING OG PROBLEMSTILLING	3
Oppgavens oppbygging.....	6
2. METODE	7
3. BAKGRUNN OG LEVEKÅR I NORGE.....	11
Fakta om iranere og tamiler i Norge	11
Iranere.....	11
Tamiler	13
4. TEORI.....	15
SEGMENTERT TILPASNING – ALEJANDRO PORTES & RUBEN G. RUMBAUT ..	15
Oppsummering	16
5. GRUPPAS MIGRASJONSHISTORIE.....	18
Møtet med Norge og nordmenn	28
Samfunn og nettverk	32
Betydningen av skole og utdanning i hjemlandet og i Norge	33
6. SOSIAL MOBILITET	39
7. FORHOLDET MELLOM GENERASJONENE	44
Foreldrenes påvirkning når det gjelder valg av utdanning	49
8. POTENSIELLE BARRIERER UNGE INNVANDRERE STILLES OVENFOR.....	54
Opplevelse av rasisme/diskriminering	55
Diskriminering på arbeidsmarkedet	61
Diskriminering en barriere for sosial mobilitet	64
9. RESSURSER	65
Hva ønskes å oppnåes gjennom utdanning? Frihet, status, økonomiske grunner etc.	65

Jobb og utdanning	70
<u>10. RELASJONER TIL HJEMLANDET .....</u>	<u>73</u>
<u>11. HVOR ER FREMTIDEN .....</u>	<u>76</u>
<u>12. AVSLUTNING .....</u>	<u>80</u>
Menneskets grunnleggende behov	84
<u>REFERANSER.....</u>	<u>86</u>
<u>INTERVJUGUIDE .....</u>	<u>89</u>

1. Innledning og problemstilling

Denne oppgaven handler om unge iranere og tamiler bosatt i Oslo. De har bodd her rundt 15 år. De fleste kom sammen med sine foreldre bortsett fra et ektepar som kom hit med to små barn, og en kom alene som mindreårig asylsøker. Mette Andersson (2000) bruker begrepet halvannengenerasjon om etniske minoriteter. Disse er ikke født i Norge slik som andregenerasjon er, men har kommet sammen med sine foreldre i ung alder. De har hatt det meste av oppveksten sin her. Dette begrepet passer godt til mine informanter. Anja Bredal (2004) understreker viktigheten av å gå bort fra innvandrerbegrepet når hun omtaler sine informanter. Dette for å komme vekk fra innvandrerstatusen det umiddelbart gir. Jeg velger i stor grad å bruke begreper som etniske minoriteter og informanter i denne oppgaven. Samtidig vil jeg i mange tilfeller snakke om iranere og tamiler i Oslo og Norge. Tamiler er ikke bare menn og kvinner med bakgrunn fra Sri Lanka, men de er en av to etniske grupper fra Sri Lanka, singalesere er den andre. Tamilene har vært diskriminert av singaleserne på Sri Lanka. Det er derfor viktig for mye av tolkningen i oppgaven, blant annet i forhold til utdanningsbakgrunn, å bruke begrepene tamiler og iranere og ikke bare menn og kvinner med bakgrunn fra Sri Lanka og Iran.

Hvordan har så tilpasningen i deres nye hjemland gått? Hvordan opplever de sin egen sosiale mobilitet? Det å flytte til et fremmed land er ikke lett. Ofte innebærer det store forberedelser og mange utgifter. Å bryte opp personlige relasjoner i hjemlandet, i tillegg til å lære et nytt land sitt språk og kultur er kanskje det vanskeligste (Portes og Rumbaut: 1996). Det er de eldste som i størst grad har opplevd å bryte opp personlige relasjoner i hjemlandet, men noen av de yngre har også klare minner fra stedet de reiste fra og alle har de familiemedlemmer som bor igjen der. Gjennom denne oppgaven ønsker jeg også å få frem hvordan det oppleves å være en etnisk minoritet som har bodd i Norge i lengre tid. Med kvalitativ metode kan jeg få frem informantenes opplevelser og følelser. Det er viktig å se på hvordan ulike etniske minoriteter tilpasser seg i Norge. I Oslo spesielt utgjør de en betydelig del av befolkningen. Valget har falt på iranere og tamiler fordi dette er to grupper som utmerker seg på hver sin måte. Iranere er kjent for å ha forholdsvis høy utdanning i forhold til andre etniske minoriteter i Norge, mens tamiler er kjent for å være godt representert på arbeidsmarkedet, faktisk i like stor grad som etniske nordmenn (www.ssb.no/emner/02/02/20/rapp_200414/). Tamiler har altså generelt noe lavere utdanning

enn iranere, men de er ikke spesielt kresne når det gjelder det å skaffe seg en jobb. Jeg vil se på de to gruppene samlet, men også hvordan deres ulike bakgrunn kan belyse opplevelsen av sosial mobilitet.

For å forklare hva jeg mener med begrepet sosial mobilitet har jeg valgt å bruke P. Sorokin (1964) sin definisjon.

”By social mobility is understood any transition of an individual or social object or value - anything that has been created or modified by human activity from one social position to another. There are two types of social mobility, horizontal and vertical”

Horisontal sosial mobilitet vil si når et individ eller sosialt objekt flytter fra én sosial gruppe til en annen på det samme nivået. Det kan for eksempel være når et individ flytter fra én menighet til en annen, eller fra ett statsborgerskap til et annet, eller det kan være at du får ny familie som følge av skilsmisse og nytt ekteskap. Et annet eksempel kan være om man skifter arbeidsplass, men fortsatt innehar den samme posisjonen på sin nye jobb. I alle disse situasjonene får man som regel ikke endret sin sosiale posisjon. Vertikal sosial mobilitet betyr at et individ eller sosialt objekt skifter fra å tilhøre et sosialt sjikt til et annet. Dette kan gå både nedover og oppover. Derfor finnes det to ulike varianter av vertikal sosial mobilitet, det som Sorokin (1964) kaller ”social climbing” og ”social sinking”. Begge disse variantene kan også forekomme i ulike typer, enten ved at et individ klatrer eller synker, eller at en hel gruppe gjør det.

For å kunne belyse ulike aspekter ved iranere og tamilers opplevelse av sin mobilitet, har jeg valgt å bruke kvalitative intervjuer. Oppgaven er basert på 10 livshistorieintervjuer med unge tamiler og iranere som er bosatt i Oslo.

Alejandro Portes og Ruben G. Rumbaut (2001) sin teori om segmentert tilpasning er egnet til å analysere etniske minoriteters mobilitet. Akkulturasjon eller kulturell tilpasning er første steget på veien i tilpasningsprosessen og innebærer å lære seg språket og kulturen i det nye hjemlandet. Det siste steget i denne prosessen kalles ofte for assimilasjon, og for barn av førstegenerasjon betyr dette at de blir ”nordmenn” eller ”amerikanere”, de legger fra seg sitt eget språk og sin egen kultur på veien. Portes og Rumbaut mener derimot at det ikke er fullt så enkelt. Det er flere mulige utfall fra tilpasningen. De illustrerer dette gjennom begrepet segmentert tilpasning. Segmentert tilpasning betyr derfor at etniske minoriteter tilpasser seg forskjellig ettersom hvordan de ulike forholdene presentert nedenfor spiller inn i deres liv.

Portes og Rumbaut mener unge etniske minoriteters sosiale mobilitet avhenger av ulike forhold som:

1. gruppens migrasjonshistorie
2. forholdet mellom generasjonene
3. kulturelle og økonomiske barrierer unge etniske minoriteter står ovenfor
4. hva slags ressurser de selv, familien og det etniske samfunnet har til å bekjempe disse potensielle barrierene med.

Analysedelen i oppgaven følger i stor grad mønsteret etter Portes og Rumbaut sin teori.

For å belyse hovedproblemstillingen i denne oppgaven har jeg valgt disse delspørsmålene:

- Hvilken rolle spiller iranerne og tamilenes migrasjonshistorie og bakgrunn for sosial mobilitet?
- Hva slags aspirasjoner og verdier har de unge iranerne og tamilene i forhold til fremtidig utdanning og jobbmuligheter?
- Hvordan er forholdet mellom generasjonene, hva slags påvirkning har foreldrene spesielt i forhold til valg av utdanning?
- Diskriminering kan være en potensiell kulturell barriere for sosial mobilitet. I forhold til arbeidsmarkedet kan det også bli en økonomisk barriere. Hvordan opplever de unge iranerne og tamilene dette? Har de noen erfaring med det?
- Hvilke ressurser har informantene som kan bekjempe eventuelle barrierer de står ovenfor?
- Hva slags relasjoner har informantene til hjemlandet og Norge?
- Hvilke tanker gjør de seg om fremtiden?

De to siste delspørsmålene faller litt utenfor de temaene som Portes og Rumbaut tar opp i sin teori, men jeg synes allikevel det er viktig å ha dem med i oppgaven. Hva slags tanker informantene har om fremtiden og deres relasjoner til hjemlandet kan også indirekte fortelle noe om hvordan tilpasningen i Norge har gått.

Med kvalitativ metode er det en viss begrensning for hvor mye det er mulig å generalisere funnene, men jeg ønsker å kunne si noe om de dypere sammenhengene i mine

informanternes liv. Selv om det er en begrensning i forhold til generalisering, kan funnene ha en overførbarhet til andre lignende undersøkelser som er gjort i Norge eller i andre land. At noe har en overførbarhetsverdi kan være at en enkelt studie som denne kan bidra til en mer generell teoretisk forståelse av et fenomen (Fangen: 2004). Denne studien kan ha overførbarhet til andre studier av etniske minoriteter og sosial mobilitet, og det er mulig å sammenligne tilpasningen for ulike grupper.

Oppgavens oppbygging

Det kan vel sies at oppbygningen i denne oppgaven er ganske tradisjonell med en innledning, metodekapittel, analyse og et avsluttende kapittel. Innledningskapittelet starter med å presentere hovedproblemstillingen i oppgaven. Problemstillingen består av et hovedspørsmål, men har flere delspørsmål. Innledningen forklarer også litt om valg av tema og hvordan oppgaven metodisk skal besvares. Begrepet sosial mobilitet forklares etter P. Sorokin sin teori. Etter innledningskapittelet kommer metodekapittelet. Jeg har valgt å plassere det såpass tidlig for raskt å kunne gi et innblikk i hva som faktisk er gjort i denne oppgaven. Deretter kommer en bakgrunnsdel som i hovedsak fokuserer på fakta og demografi for iranere og tamiler i Norge og Oslo. Teorien i denne oppgaven er veldig empirisk. Derfor har jeg valgt å ikke ha noe eget rent teorigapittel, men heller presentere de ulike tema i forkant av de aktuelle analysekapitlene. Teorien skal fungere som en rød tråd gjennom store deler av analysen. En kort presentasjon av teorien, og viktige spørsmål som skal følges opp i analysedelen utgjør et veldig kort kapittel fire. Kapittel fem og utover består av analyse. Det første av analysekapitlene handler om gruppens migrasjonshistorie, som er det første av de fire punktene til Portes og Rumbaut. Kapittel 6 bygger på temaet sosial mobilitet, og viser hvordan det har gått med mine informanter. Her presenterer jeg også de ulike tilpasningsmåtene til Portes og Rumbaut. Kapittel 7 til og med 9 følger de siste tre hovedpunktene til Portes og Rumbaut, forholdet mellom generasjoner, kulturelle og økonomiske barrierer unge etniske minoriteter står ovenfor og til slutt ressurser. Tidligere forskning og undersøkelser på området er flettet inn under de ulike temaene i analysen. I siste kapittel kommer avsluttende kommentarer og funn.

2. Metode

Denne oppgaven er basert på kvalitative intervjuer med unge menn og kvinner som har bakgrunn fra Iran og Sri Lanka og er bosatt i Oslo. Informantene mine viste meg stor tillit og fortalte detaljert fra sine liv. Jeg har intervjuet omtrent like mange med bakgrunn fra Iran og Sri Lanka og omtrent like mange jenter og gutter innenfor hver gruppe. Aldersmessig er informantene i 20-30 års alderen. Unntakene er et intervju med et ektepar fra Iran i midten av førtiårene og et intervju med lederen for Tamilsk interesseorganisasjon som også var rundt 45 år. Til sammen har det blitt 10 ganske omfattende og innholdsrike livshistorieintervjuer.

Informantene har jeg fått tak i gjennom bekjentskap. Det kan vel kalles snøballmetoden. Noen kjente jeg litt fra før gjennom min jobb på sykehjemmet. De har igjen kjent andre som jeg har kontaktet. Jeg har også fått noen kontakter gjennom mine norske venner som har kjent tamiler og iranere på universitetet. For å kunne gjennomføre oppgaven har jeg måttet gjøre noen pragmatiske valg, og det er sannsynlig at det er skjevheter i utvalget. Med både tidsbegrensning og begrensning i omfang, var dette nødvendig. Jeg ønsket både å få informanter som var under høyere utdanning, og noen som var i jobb. Det å få tak i personer har ikke bydd på noen store problem. Det har heller ikke vært noe stort problem å utvikle tillit. Informantene har vist stor interesse for oppgaven min og har vært svært behjelpelige. Årsaken til dette kan vel være at oppgaven gir dem muligheten til å fortelle sin historie som de svært gjerne vil fortelle. En annen grunn kan være at jeg ikke har spurt så mye om temaer som ofte fremkommer i nordmenns stereotyper om etniske minoriteter, som kriminalitet og tvangsekteskap.

Før jeg startet med selve intervjuprosessen, jobbet jeg mye med å utforme en intervjuguide. Det er viktig å tenke nøye igjennom hva slags informasjon du er ute etter, og ikke minst hvordan du skal få denne informasjonen. Da intervjuguiden var utarbeidet, besto den av en stikkordsliste som inneholdt følgende temaer: Bakgrunn, oppvekst – tiden før du flyttet, familien, hverdagen her, fritid, livet i Norge/Oslo, det tamilske/iranske miljøet, relasjoner til hjemlandet, status og tanker om fremtiden. Under disse stikkordene hadde jeg utformet en del aktuelle spørsmål. Intervjuguiden ble på ingen måte fulgt slavisk, men fungerte nettopp som en guide. Noen ganger tok iblant intervjuene andre retninger enn det som var tenkt fra min side.

Jeg har gjennomført intervjuene på ulike steder. Noen personer har jeg møtt på kafé, andre har jeg møtt på kontorlignende steder. Enkelte personer har jeg møtt i deres egne hjem.

Fordelen med å møtes på kafé var at settingen ble avslappet. Det er på en måte et naturlig sted å føre en samtale for mange. Ulempen med kaféintervjuene har vært all bakgrunnsstøyen som kommer tydelig frem på lydbåndopptaket, og vanskeliggjør utskrift av intervjuene. Noen ganger tok jeg derfor notater i stedet. Det ga også brukbare intervjuutskrifter så lenge jeg kom meg fort hjem og fikk skrevet ut intervjuet mens det ennå satt friskt i minnet. Det å få komme på besøk hos informantene var fruktbart på mange måter. Det er en naturlig setting for dem, og samtidig fikk jeg se hvordan de har det. Hjemmene deres er tydelig preget av hjemlandets kultur. Intervjuene jeg gjennomførte i kontorsettinger har også sine fordeler. Spesielt var det gunstig at det var stille og rolig og at vi kunne snakke uforstyrret. Et kontor er en mer nøytral plass for både intervjuer og informant, men kan skape avstand.

Det å gjøre kvalitative intervjuer kan by på noen utfordringer. Noen personer har mye å fortelle og er veldig utadvendte, mens andre er mer stille og jeg må i større grad stille spørsmål for å få greie på det jeg er ute etter. Det har hendt jeg har følt at jeg maser, og det er viktig å stille spørsmålene på riktig måte. Pierre Bourdieu (1999) sin bok *The Weight of the World – Social Suffering in Contemporary Society* har lært meg litt angående hvordan man skal få svar på det man vil. Denne boken består av intervjuer og kommentarer til intervjuene som Bourdieu selv og andre har gjort med mennesker som har en vanskelig livssituasjon. Det er ikke så mye informasjon å få om du bare stiller ja og nei spørsmål. I intervjuene som er gjengitt i Bourdieus bok vises det ofte til at du må stille det samme spørsmålet om igjen flere ganger, bare på litt ulik måte for å få informanten til å fortelle om akkurat det du er ute etter. Når jeg har følt at jeg maser litt om et tema, er det godt å vite at også erfarne sosiologer må gjøre det samme. For Bourdieu er det viktig å få både forskeren og informantene til å reflektere. Det hele er en refleksiv prosess som også informantene skal taes inn i (Prieur i Jacobsen, Kristiansen & Prieur: 2002). Med mine informanter føler jeg at det ble en refleksiv prosess spesielt når det ble snakk om diskriminering og rasisme. De fleste sa i første omgang at de ikke hadde opplevd noen form for dette, men etter hvert som vi snakket mer om temaet kunne de fortelle om mange hendelser.

Når det gjelder dem som ivrig la i vei med sine historier, var det noen ganger en utfordring å få sporet dem inn på det jeg hadde lyst å vite noe om. Det er vanskelig å avbryte informantene mens de ivrig forteller om noe som opptar dem. En annen ting som kunne være vanskelig var når jeg skulle intervjuer en person som jeg kjente litt fra før. Da føltes intervjusituasjonen litt kunstig for begge parter, spesielt med en båndopptaker på bordet. Informantene har noen ganger vært litt knisende i begynnelsen, men så har det hele gått bedre etter hvert.

Noen ganger oppsto det språklige misforståelser underveis i intervjuene, som forståelig er når man snakker med folk som har vokst opp i andre land. Selv om mine informanter har vært i Norge i mange år, bruker de fortsatt ord og uttrykk som kan misforstås. Når de først har oppfattet et spørsmål feil og svarer noe helt annet enn det jeg mente, har jeg ikke villet såre dem ved å si at, ”du, det var egentlig ikke det jeg spurte om”. Men dette har ikke utgjort noe stort problem.

Sitatene som er brukt i oppgaven er gjengitt nokså ordrett, med noen få omskrivninger hvor det har vært nødvendig. Vedrørende anonymisering er ikke navnene som er gjengitt i oppgaven identiske med informantenes virkelige navn. Alle har fått nye navn som er vanlige iranske og tamilske navn.

I tillegg til å gjøre intervjuer har jeg også vært heldig å få være med på noen arrangementer. Dette har gitt meg flere gode observasjoner som supplement til samtaledataene. Det er veldig lærerikt å kunne få delta sammen med informantene i settinger som viser noe av deres kultur og som er viktig for dem. Det kan ofte være en fordel med observasjon som supplement til samtaledata, det gir et mer helhetlig bilde og kan hjelpe godt i arbeidet med analysen av studiet (Fangen: 2004).

Kvalitativ metode har sine fordeler og begrensninger. Formålet med å bruke nettopp kvalitative intervjuer som metode er ifølge den danske sosiologen Jette Fog (1994) å finne ut hva slags betydning saker og ting har for personen som blir intervjuet og avdekke betydninger som spiller inn i hvordan intervjupersonen ”forvalter sitt liv”. Jeg ønsker å se på betydningen av erfaringer informantene har hatt i hjemlandet, foreldrenes påvirkning, opplevelse av diskriminering heller enn bare det statistiske omfanget. Videre skriver Fog at formålet er å fange subjektet/aktørens perspektiv på verden. Et kvalitativt intervju består derfor av personens egne beskrivelser og fremstillinger av seg selv og den livsverden som han forholder seg til. I forhold til å bruke kvantitative data i en undersøkelse er det ofte en felles oppfatning om at kvalitative undersøkelser kan fremstille en mer dyptgående forståelse av ulike sosiale fenomen (Silverman: 2001). En kombinasjon av kvalitative og kvantitative data er ofte nyttig da kvantitative data som allerede foreligger kan styrke antagelser som har kommet frem gjennom for eksempel kvalitative intervjuer. I denne oppgaven benyttes også kvantitative data, blant annet fakta om innvandrere grupper i Norge som er utarbeidet av Statistisk Sentralbyrå. Dette gir viktig bakgrunnsinformasjon som gjør det enklere å forstå sammenhengene i informantenes liv.

Oppgaven er godkjent av NSD. NSD la vekt på at det er viktig med anonymitet ikke bare når det gjelder intervjuobjektene, men også deres familiemedlemmer siden det blir spurt om blant annet foreldres yrke og utdanning, og også en del ting når det gjelder forhold mellom generasjoner.

3. Bakgrunn og levekår i Norge

I dette kapittelet vil jeg vise hva som kjennetegner iranere og tamilers levekår i Norge, og noen demografiske opplysninger fra Iran og Sri Lanka. Når jeg senere i oppgaven kommer til analysen, vil gruppens migrasjonshistorie og bakgrunn være et tema. Dette er også et av hovedpunktene i teorien om segmentert tilpasning. Derfor er det viktig å få med hva som er spesielt for disse ulike etniske minoritetene når det gjelder hvorfor de har flyktet, når de kom etc. I forhold til mobilitet som er hovedtemaet i oppgaven, er det også nødvendig å vite noe om utdanningsnivået og arbeidstakerandelen. Iranere og tamiler er to relativt store grupper av etniske minoriteter i Oslo. For å gi et eksakt antall bodde det ifølge Statistisk sentralbyrå (2004/14) 4192 personer med bakgrunn fra Iran og 6319 personer med bakgrunn fra Sri Lanka i Oslo. Tamiler blir ikke behandlet som egen gruppe av Statistisk sentralbyrå, men de fleste som har flyktet fra Sri Lanka til Norge er tamiler.

Det er fremdeles tendenser til konflikter og uroligheter i begge de to landene. For Iran sin del handler det meste om deres atomprogram som USA gjør hva de kan for å få stoppet. De ser det som en trussel for verdensfreden. Iran hadde også ganske nylig presidentvalg. Den veldig konservative Mahmoud Ahmadinejad, vant. Håpet om å myke opp det strenge presteregimet forsvant samtidig. På Sri Lanka er det fortsatt unntakstilstand etter drapet på utenriksminister Lakshman Kadirgamar. Tamiltigrene (LTTE) nekter for å ha noe med drapet å gjøre. Utenriksministeren var svært kritisk til LTTE. LTTE vil gjerne få i gang samtaler med regjeringen på Sri Lanka for å redde våpenhvilen, som har vært i ferd med å bryte sammen.

Fakta om iranere og tamiler i Norge

Iranere

I følge Statistisk sentralbyrå var det per 1.1 2005 11955 personer tilhørende førstegenerasjon med bakgrunn fra Iran i Norge og 2028 personer var født i Norge med begge foreldre født i Iran. Om vi ser på førstegenerasjon, er iranere den syvende største gruppen av etniske minoriteter i Norge. Det er 1500 flere menn enn kvinner, og veldig få personer med bakgrunn fra Iran er over 55 år. De personene som er født i Norge hvor begge foreldre er født i Iran er ennå veldig unge. 98 % av dem er under 15 år.

De fleste iranere har kommet til Norge som flyktninger. Av 10400 som tilhører førstegenerasjon fra Iran i 2002, kom 9000 av disse som flyktninger. Noen kom gjennom FNs

høykommissær for flyktninger. Andre kom som asylsøkere hvor de har fått innvilget politisk asyl, opphold på humanitært grunnlag eller som følge av familiegjenforening med en annen flyktning.

Innflyttingen til Norge fra Iran har i hovedsak funnet sted i to perioder. Det kom mange på slutten av åttitallet som følge av politiske tilstramninger i Iran. Levekårene ble generelt vanskeligere for folk. Krigen mot Irak førte til stor hungersnød i landet. Etter presteregimets etablering i 1979 har Iran også uttallige ganger vært i medias søkelys for brudd på menneskerettigheter og hyppig bruk av dødsstraff. Iran har ikke hatt en legal politisk opposisjon, og har vært svært isolert fra resten av omverdenen. Reglene ble mye strengere og det var liten sjanse for å fremme sine opposisjonelle meninger (Seeberg: 2000). De som valgte å flykte fra landet var ulike grupper mennesker, både kommunister og andre motstandere av det islamske regimet. Andre ønsket ikke å ende sitt liv på slagmarken i krigen mot nabolandet. Det finnes dessuten mange ulike etniske grupper i Iran, som har vanskelige vilkår. Den største gruppen er persere som utgjør omkring halvparten av befolkningen. De som flyktet i denne første perioden var i hovedsak folk fra den intellektuelle eliten og folk med høyere utdanning. Den andre perioden befant seg på slutten av nittitallet og fremover til 2002. I disse periodene med stor innflytting har det kommet fra 700-900 personer fra Iran til Norge. Når det gjelder den andre veien, folk som velger å flytte fra Norge til Iran er tallet under 100 personer i året. (Seeberg: 2000).

Religionshistoriker Kari Vogt (1997) som har hatt flere opphold i Iran på 90-tallet beskriver landet slik:

”Iran har aldri opphørt å stå i paradoksenes tegn: Landet er ikke bare muslimsk, men shi’a-muslimsk; dominert av islam, men med et stort antall religiøse minoriteter; utnyttet av stormaktene, men aldri kolonisert; despotisk styrt, men alltid med rom for nye ideer; med et kulturliv under sensurens kontinuerlige kvelertak, men likevel nyskapende; et land befolket av persere, men også tyrkiskættede azeri, av kurdere og arabere, lurere, baluchere og turkmenere; et land med vaklende økonomi, men styrtrikt på olje...” (Vogt:1997, s.10)

Halvparten av iranere har bodd i Norge i ti år eller mer, omtrent den samme andelen, 49 %, eier sin egen bolig. To av tre iranere er norske statsborgere og 33 % er bosatt i Oslo. Per 1.1 2003 bodde 4192 personer med bakgrunn fra Iran i hovedstaden.

Iranere er en gruppe etniske minoriteter med høyt utdanningsnivå. 30 % av iranere i Norge har utdanning på universitets- og høyskole nivå. Dette er også gjennomsnittet for alle

personer i Norge. Til sammenligning er nivået for ikke- vestlige etniske minoriteter 21,3 %. Den største gruppen har videregående skole som fullført utdanning, 49,7 %. Blant unge som tilhører førstegenerasjon med bakgrunn fra Iran er også utdanningsdeltakelse (20 %) høyere enn for førstegenerasjon sett under ett (12,7 %). Når det gjelder deltakelse på arbeidsmarkedet, har denne vært økende, fra 18,7 % i 1991 til 43,9 % i 2001. Dette avhenger med botiden, i 2001 hadde flertallet av iranere bodd i Norge i flere år. Arbeidsdeltakelsen blant den norske befolkningen lå på 60,8 % i 2001, mens for befolkningen av etniske minoriteter generelt lå den på 42,4 %. Arbeidsledigheten var i 2003 på 16 % blant førstegenerasjon med bakgrunn fra Iran.

Selv om etniske minoriteter med iransk bakgrunn har høy utdanning, er inntekt etter skatt lavere blant par fra Iran (324 500) enn blant par med minoritetsbakgrunn i alt (356 000) og blant par med bakgrunn fra den tredje verden (341 000). En mulig årsak til dette er at iranere til tross for høyere utdanning ikke får jobber de er kvalifisert til.

Tamiler

Per 1.1 2005 var det 8067 førstegenerasjons kvinner og menn med bakgrunn fra Sri Lanka i Norge. I rapport nr 14/2004 fra Statistisk sentralbyrå er det ikke noe eget kapittel om tamiler, men altså etniske minoriteter som kommer fra Sri Lanka. De fleste av disse er tamiler. Når vi tar med de som er født av to utenlandske foreldre er det 12288 personer med bakgrunn fra Sri Lanka. Dette er den tiende største gruppen av etniske minoriteter i Norge.

De som har flyktet fra Sri Lanka har i likhet med iranerne kommet til Norge som flyktninger. Årsaken til flukten er borgerkrigen som brøt ut i Sri Lanka i 1983. I årene etter kom flere tusen flyktninger hit til Norge. De fleste av disse tilhørte den tamilske minoriteten på Sri Lanka. Den største flyttestrømmen skjedde på slutten av åttitallet, fra 1986-1990 kom det i gjennomsnitt 850 personer hvert år. Fra begynnelsen av nittitallet til 2002 kom det cirka 400-500 personer i året. Under 100 personer har valgt å flytte fra Norge til Sri Lanka hvert år.

Menn og kvinner med bakgrunn fra Sri Lanka har generelt ganske lang botid i Norge. Per 1.1 2003 hadde nesten 60 % bodd i Norge ti år eller mer, og over 30 % hadde mer enn 15 års botid i landet. Mer enn halvparten bor i Oslo og tre av fire med bakgrunn fra Sri Lanka har skiftet til norsk statsborgerskap. 70 prosent av personer fra Sri Lanka eier sin egen bolig, noe som har sammenheng med høy deltakelse på arbeidsmarkedet, og at de har bodd i Norge lenge.

Utdanningsnivået beskrives av Statistisk Sentralbyrå som middels høyt, det vil si at 17,1 % med bakgrunn fra Sri Lanka har utdanning på universitets eller høyskolenivå. De fleste har videregående som fullført utdanning (55,4 %). Blant personer født i Norge der begge foreldre er fra Sri Lanka var utdanningsdeltakelsen veldig stor, hele 48,7 %, mens førstegenerasjon fra Sri Lanka hadde en deltakelse på 13,6 %. Disse tallene er fra år 2000. Inntektsnivået for srilankere i Norge var i 2001 kr 380 900 for par, som er mye over gjennomsnittet blant andre par med bakgrunn fra Asia (kr 341 100) og par med minoritetsbakgrunn i alt (kr 356 500).

Tamilene kom i hovedsak til Norge på slutten av 1980-tallet og har generelt lang botid. Da var de den tredje største gruppen av etniske minoriteter i Norge. På slutten av 1990-tallet var det godt over 6000 tamiler her i landet. Disse menneskene var forholdsvis unge, de fleste mellom 16 og 50 år, og det var omtrent like mange kvinner som menn. De fleste tamilene slo seg ned i Finnmark og gikk inn i fiskerinæringen. Oppholdet i Nord-Norge var midlertidig, med et ønske om å kunne komme i arbeid lenger sør i landet etter hvert. Tamilene arbeidet hardt og hadde av den grunn en god inntekt sammenlignet med andre industriarbeidere i landet. De hadde stort sett samme levestandard som de lokale nordmenn og mange investerte også i bolig (Kjeldstadlie: 2003, s.224-226).

Arbeidstakerandelen var blant personer med bakgrunn fra Sri Lanka på 61,1 % i 2001, faktisk litt over arbeidstakerandelen blant den etniske norske befolkningen (60,8 %). Noe av grunnen til at arbeidstakerandelen blant srilankere er høyere enn blant den etniske norske befolkningen er alderssammensetningen: Det er svært få eldre mennesker med bakgrunn fra Sri Lanka. Fuglerud (1996) skriver i sin doktoravhandling at tamiler er den gruppen av etniske minoriteter som skårer høyest når det gjelder arbeidstakerprosent. I tillegg mottar de minst sosial støtte. Grunnen til dette er at de villig tar jobber som er lite etterspurte. 85,4 % av tamilenes inntekt kommer fra betalt arbeid, mens bare 1,3 % kommer fra offentlig støtte. Faktisk mottar tamilene mindre støtte enn etniske nordmenn som ligger på 2 %. En annen grunn Fuglerud nevner i forbindelse med den høye arbeidstakerprosenten, er at tamiler har vært villig til å forlate den anonyme tilværelsen i Oslo, til fordel for gode økonomiske muligheter på små steder nord i landet i forbindelse med fiskeindustrien (Fuglerud: 1996).

For å oppsummere kort alle disse tallene er iranere og tamiler to betydelige grupper i Norge. De er nesten like mange og har kommet på omtrent samme tid. Begge har relativt lang botid i Norge, mange har bodd her i 10-15 år. Iranere har høy utdannelse, men har lav inntekt sammenlignet med andre grupper etniske minoriteter. Srilankere har lavere utdannelse enn iranerne, men høyere inntekt.

4. Teori

SEGMENTERT TILPASNING – ALEJANDRO PORTES & RUBEN G. RUMBAUT

I dette kapitlet vil jeg presentere teorien om hvordan unge etniske minoriteter tilpasser seg sitt nye vertsland. Denne teorien kaller Portes og Rumbaut (2001) segmentert tilpasning. De har en hypotese om at unge etniske minoriteter vil tilpasses inn i tre ulike lag av samfunnet. Når de ankommer og hvordan de blir mottatt er noen av faktorene som gjør at utfallet kan bli forskjellig. Portes og Rumbaut snakker her om ulike situasjoner minoriteter blir konfrontert med. De ulike faktorene beskrives som nevnt gjennom teoriens fire hovedpunkter. Disse fire punktene virker alle inn på unge etniske minoriteters sosiale mobilitet, og er derfor relevant for analysen senere i denne oppgaven. Teorien er til tider svært generaliserende. Den er også veldig empirinær, knyttet til Portes og Rumbauts egen forskning. Grunnen til at jeg allikevel har valgt å bruke store deler av denne teorien i oppgaven er at den tar opp nettopp de temaene som jeg tok opp i samtalene med mine informanter.

Mine informanter er forholdsvis unge, og de har bodd i Norge lenge, i gjennomsnitt rundt 15 år. De er altså ikke født i Norge og kan derfor ikke karakteriseres som andregenerasjonsinnvandrere i henhold til Statistisk sentralbyrå sin definisjon. Allikevel har de mye til felles med andregenerasjons. Disse iranerne og tamilene har med unntak av en kommet sammen med sine foreldre, som tilhører førstegenerasjon, og kan derfor i en viss forstand sies å være andregenerasjon selv om de ikke er født i Norge.

Etniske minoriteter presenterer en mangfoldighet. Barna av de som først valgte å forlate hjemlandet sitt er fortsatt unge. Portes og Rumbaut registrerer at mens noen grupper av etniske minoriteter klarer seg svært godt og har en oppadgående mobilitet, er det andre grupper som har større vanskeligheter.

Historien om hvordan etniske minoriteter tilpasser seg nye sosiale omgivelser og hvordan de blir absorbert inn i vertslandet de kommer til har opptatt sosiologiske og økonomiske teoretikere i lengre tid. Disse teoriene har i følge Portes og Rumbaut i stor grad hatt en optimistisk tone. Kort fortalt er det ventet at økende kontakt over lengre tid vil ende i en sammensmelting av etniske minoriteter og innfødte. Hvor fort denne prosessen går, kommer an på hvor nære etterkommere av minoritetene klarer å ligne "mainstream kulturen" i vertslandet. På grunn av dette ble tanken om assimilering den rådende både blant sosiale teoretikere og i den offentlige debatten. Det ble forventet at etniske minoritetsgrupper i Amerika ville følge dette mønsteret. I virkeligheten er det ikke like enkelt som i teorien, at

etniske minoriteter som kommer til et nytt land, skal legge fra seg bagasjen de har med seg fra hjemlandet og ganske raskt bli ”amerikanere” eller ”nordmenn”. I Norge har ikke tonen bare vært optimistisk. Det har vært flere kritiske røster også blant akademikere. Unni Wikan (1995) advarte mot at etniske minoriteter er i ferd med å danne en ny norsk underklasse. Ottar Brox har kommet med lignende advarsler. De fleste som forsker på etniske minoriteter i Norge ser imidlertid ikke full assimilering som et nødvendig mål. Inger-Lise Lien (1997) er en av flere som ser det flerkulturelle samfunnet som et mål, mer enn at de etniske minoritetene skal legge fra seg sin egen kultur helt. Verken den etniske minoritetsbefolkningen eller vertslandets innbyggere er heterogene. Selv de som kommer fra samme land, kan være svært så forskjellige. De kan ha ulik sosial bakgrunn, komme fra ulike lag av befolkningen. Hvilket tidspunkt de kommer på kan også ha noe å si for tilpasningsprosessen. Etniske minoriteter kan oppleve å bli konfrontert med helt ulike situasjoner og deres assimileringssprosess kan få ulike utfall (Portes og Rumbaut 2001). I empirikapitlene vil jeg gå nærmere inn på de ulike tilpasningsmåtene og se hvordan de unge iranerne og tamilene passer inn i disse mønstrene.

Oppsummering

Hovedproblemstillingen i denne oppgaven er unge iranere og tamilers opplevelse av sosial mobilitet. Hvordan kan teorien til Portes og Rumbaut om segmentert tilpasning belyse denne? Gjennom å se nærmere på de fire punktene, migrasjonshistorie, forholdet mellom generasjoner, barrierer og ressurser skal jeg prøve å svare på dette. Hvorfor flyktet de fra hjemlandet? Var det på grunn av krig og konflikter, eller var det et generelt ønske om å få et bedre liv økonomisk og sosialt? Har dette påvirket senere valg de unge iranerne og tamilene har gjort i Norge? Hvordan er forholdet mellom de unge iranere og tamiler og foreldrene? Har foreldre noen påvirkning i forhold til utdanningsvalg? Opplever de å bli diskriminert på ulike arenaer som for eksempel arbeidsmarkedet? Hva gjør de for å bekjempe potensielle barrierer? Hvilke ressurser har de og hva synes de selv er viktig å oppnå? Alt dette skal jeg komme nærmere frem til i analysen fra kapittel 5 og utover.

Portes og Rumbauts teori legger vekt på de unike forholdene knyttet til ulike nasjonaliteter, og tar sikte på å si noe om mulighetene til sosial mobilitet. Teorien er derfor relevant i forhold til det empiriske materialet i denne oppgaven. Mitt datamateriale dekker riktignok ikke like godt alle punktene til Portes og Rumbaut. Det som dekkes dårligst er det tredje punktet som handler om ulike kulturelle og økonomiske barrierer unge innvandrere står

ovenfor. Denne delen av det empiriske materialet i oppgaven dreier seg mest om de unge iranerne og tamilenes opplevelse av diskriminering, og hvordan dette kan være en potensiell barriere i forhold til sosial mobilitet. I forhold til ressurser etniske minoriteter har for å bekjempe disse potensielle barrierene, er utdanning det sentrale temaet som jeg vil legge vekt på i analysen.

5. GRUPPAS MIGRASJONSHISTORIE - *Betydningen av bakgrunn fra hjemlandet og flukthistorier*

I dette kapitlet kommer først en presentasjon av informantene. For å gjøre det litt enklere å holde styr på hvem som er iranere og hvem som er tamiler har alle de iranske informantene fått navn som begynner med I og de tamilske informantene har fått navn som begynner på T.

Alder	Iranere	Utdanning&Jobb i Norge	Foreldres utdanning
42	Isar	Sykepleier	Ingen utdanning, moren var hjemmeværende og faren drev restaurant og kafé
43	Irاندokht	Hjelpepleier	Grunnskole, hjemmeværende
24	Ismail	Stipendiat IT	Faren jobbet i bank i Iran uten noen formell utdanning. Moren er kartograf
25	Ibrahim	Ferdig utdannet ved høyskole innen realfag, søker jobb	Far er sykepleier og mor er hjelpepleier
22	Irana	Studerer til å bli politi	Faren var politisk opposisjonell i hjemlandet. Moren var teppevever
24	Tamiler Thurka	Hjelpepleier	Moren og faren har begge grunnskole fra Sri Lanka. Har jobbet i fiskeindustrien på vestlandet
19	Thivia	Studerer til bioingeniør	Begge foreldre grunnskole fra Sri Lanka. Har jobbet i fiskeindustrien på vestlandet
26	Thiyaku	Bioingeniør, tar videreutdanning	Grunnskole på Sri Lanka. Foreldrene bor fortsatt der, Thiyaku kom til Norge alene som mindreårig asylsøker
24	Tavendran	Studerer matematikk på universitetet	Faren var elektriker der, men jobber som renholder her fordi han mangler papirer. Moren hadde grunnskole, hjemmeværende
35	Thulasi	Husøkonom + jobber på institutt for realfag	Grunnskole fra Sri Lanka
43	Thurai	Hjelpepleier + jobber for Tamilsk interesseorganisasjon	

Ifølge Portes og Rumbaut (2001) avhenger etniske minoriteters sosiale mobilitet som nevnt av fire forhold. Det første av disse er gruppens migrasjonshistorie. Det kan være mange grunner til at mennesker velger å forlate sitt hjemland. Noen blir tvunget på flukt fordi det er krig eller andre uroligheter i landet. Andre ser kanskje ikke noen fremtid for seg selv eller sine barn i sitt hjemland og velger å prøve lykken et annet sted. Hvorfor valgte de å flytte fra sitt opprinnelsesland? Når flyttet de? Om det allerede er mange fra samme etniske gruppe som er etablert i det nye hjemlandet slik at det fra før eksisterer et iransk eller tamilsk nettverk kan det være en god hjelp i etableringsfasen, samtidig som det kan være integreringshemmende. Bakgrunnen til den enkelte kan ha hatt betydning for tilpasningen og de valg de har tatt på veien. Noe som også her kan ha betydning er om de har kommet primært for å skaffe seg arbeid eller om de har kommet som flyktninger. Med begrepet ”inkorporeringsmåter” menes hvordan vertssamfunnet mottar etniske minoriteter. Norge har et eget introduksjonsprogram for flyktninger som skal sikre alle norskundervisning og oppfølging. Det er også av stor betydning hva de etniske minoritetene selv bringer med seg av motivasjon, kunnskap og ressurser. Dette virker ifølge Portes og Rumbaut (1996) inn på den økonomiske mobiliteten. De skiller mellom typisk ”arbeidsinnvandrere” og ”profesjonelle innvandrere”. Arbeidsinnvandrere har ofte lav utdanning og lite erfaring fra entreprenørskap. Mangelen på utdanning og språkferdigheter gjør at fysisk styrke blir deres fordel på arbeidsmarkedet. Profesjonelle innvandrere karakteriseres ved at de har høyere utdanning og ferdigheter. Dette vil ikke nødvendigvis direkte føre til godt betalte jobber, fordi det fortsatt vil være nødvendig å lære språket og få erfaring med jobbsøking. Med tiden vil disse ferdighetene ofte gi uttelling. Som kompensasjon for utdanning kan etniske minoriteter som har erfaring med forretningsvirksomhet og entreprenørskap dra nytte av dette ettersom de blir kjent med økonomien og kulturen i sitt nye hjemland.

I det store og hele vil etniske minoriteter med utdanning klare seg mye bedre enn de uten i de nye omgivelsene. De står i en mye bedre posisjon. Generelt gjelder dette også for etniske nordmenn. Utdanning er en del av hva Portes og Rumbaut (2001) kaller ”menneskelig kapital”. Utdanning spiller en viktig rolle for etniske minoriteters økonomiske situasjon. I tillegg til utdanning, er også språkferdigheter og arbeidserfaring en del av den menneskelige kapitalen. Allikevel er det ikke kun den menneskelige kapital som bestemmer deres skjebne i det nye landet de kommer til.

Kontekstuelle faktorer bestemmer hvordan etniske minoriteter kan bruke sine ferdigheter. Etniske minoriteter blir først konfrontert med de politiske bestemmelsene i

vertslandet. En annen kontekstuell faktor som spiller inn er hvordan vertslandet tar imot nykommere. Et velkjent sosiologisk prinsipp sier at dess likere nye minoriteter er majoritetsbefolkningen når det gjelder klassebakgrunn, språk, religion og fysisk fremtreden, jo lettere og fortere vil de bli integrert. Amerikanske eller vesteuropeiske studenter vil antakeligvis raskere finne seg til rette i Oslo uten å møte altfor store problem. I USA, som i Norge, er hudfarge fortsatt et kriterium for å bli sosialt akseptert. Jo mørkere en persons hudfarge er, jo større er distansen til den dominerende gruppen. Tamiler er mørkere enn iranere. De iranske informantene har mer kontakt med etniske nordmenn, mens de tamilske informantene har et sterkere nettverk. Den siste kontekstuelle faktoren som spiller en rolle når det gjelder ankomsten, er hvordan egne landsmenn er representert i det eksisterende etniske samfunnet. Om det allerede eksisterer et eksempelvis iransk eller tamilsk samfunn, vil det være lettere for nye iranere og tamiler å finne seg til rette. Dette nettverket kan gjøre det lettere å finne jobb, hus, skoler til barna og hjelpe til med andre praktiske utfordringer som møter en i et nytt og fremmed land med en ukjent kultur, men kan også virke integreringshemmende. I forhold til mobilitet spiller det en rolle om nettverket nye etniske minoriteter blir en del av for det meste består av arbeiderklasse eller av personer med utdanning eller entreprenørskap. Om nye etniske minoriteter med høy grad av menneskelig kapital som utdanning og språkferdigheter etablerer seg i et arbeiderklassemiljø, vil de stå i fare for å bli utsatt for nedadgående mobilitet. Uansett hvor motiverte etniske minoriteter er og hvor store ambisjoner de har når de kommer til et nytt land, hjelper det lite om landets politikk jobber mot dem, majoriteten diskriminerer dem og det eksisterende nettverket av landsmenn har dårlig med ressurser som kan hjelpe dem. Den siste dimensjonen Portes og Rumbaut (2001) presenterer er familiestrukturen. Foreldrenes sosioøkonomiske status vil ha en påvirkning på barnas utvikling.

Tid er også et viktig begrep i forhold til mobilitet.inntekten øker som regel med botid, og ofte raskere for etniske minoriteter som bringer med seg utdanning og ferdigheter fra hjemlandet enn de som ikke har dette med seg. Når det gjelder flyktninger, har tiden et annet perspektiv og en annen mening. Det er ofte de mest velstående og folk fra middelklassen som kommer først.

Denne oppgaven handler om unge iranere og tamiler, som er to nokså ulike grupper. Mens de fleste av de iranske informantene har flyttet fra hjemlandet pga uenigheter med regimet og ønsket om et bedre og friere liv, har de tamilske informantene flyktet fra krig og uroligheter. Hvordan har deres ulike bakgrunn påvirket utdannings- og yrkesvalg i Norge? Mine informanter i denne oppgaven har mange ulike bakgrunner og opplevelser å fortelle om.

Det sentrale spørsmålet i dette kapitlet er hvordan informantenes bakgrunn spiller inn i deres mobilitet. Noen har flyktet fra krig og er oppvokst i flyktningleire, andre har mindre dramatiske historier. Uansett har de reist fra sitt opprinnelige hjemland for å starte på nytt her i Norge.

Irana har hatt en ganske vanskelig oppvekst på flukt i et krigsherjet Irak.

”Jeg og familien min kom til Norge i 1992 som politiske flyktninger. Jeg er jo iransk, altså begge foreldrene mine er iranske, men jeg ble født i en flyktningleir i Irak. Vi måtte flykte til Irak fordi faren min drev politisk virksomhet. Hele familien flyktet, og alt var bare kaos. Det tok flere måneder før hele familien ble gjenforent i Irak. Det var ganske kaos i Irak også egentlig. Vi flyttet rundt hele tiden i regi av UDI som bestemte hvor det var trygt å være. Etter ni år i Irak ble det bestemt at vi skulle få komme til Norge. Vi kom først til Fredrikstad hvor vi bodde cirka et halvt år”.

Irana er født i Irak, men begge foreldrene har bakgrunn fra Iran. Hennes eldre søsken er også født i Iran. Hennes bakgrunn og erfaringer fra transittiden gjør at hun ofte ser ting i en større sammenheng. Små begrensninger i hverdagen blir ubetydelige sammenlignet med hennes tidligere erfaringer. Faktisk blir hun litt irritert over folk som klager over små ting.

”Jeg setter veldig stor pris på livet, jeg er en veldig livsglad jente. Jeg tror, eller jeg vet, at alle disse opplevelsene har gjort meg til en sterkere person. Jeg lar meg ikke akkurat stoppe av små problemer som dukker opp i hverdagen, og jeg merker jeg kan bli litt irritert når jeg hører folk klage over at de ikke har råd til å kjøpe seg den kule buksa de har lyst på og slike ting. Herlighet vi lever i Norge og har det så bra, og så blir folk skikkelig deppa for slike små ting. Da blir jeg litt sint, men det har vel med min bakgrunn å gjøre. Jeg har tross alt vokst opp i en krigsherjet landsby i Irak, så slike småting blir veldig ubetydelig i mine øyne”.

Familien til Irana kom til Norge som politiske flyktninger på grunn av farens virksomhet i Iran. På grunn av dette har ikke Irana hatt muligheten til å reise tilbake verken til Iran eller Irak for å besøke venner og familie, noe de andre informantene har kunnet gjøre. Det var tøft for en ung jente å ta farvel med vennene sine som hun visste hun antakelig ikke ville få se igjen.

”Det var mye redsel, men allikevel har jeg veldig mange fine minner derfra også. Jeg visste da vi reiste fra Irak at jeg antakeligvis aldri ville få se vennene mine igjen. Det var trist. Da vi sto der klare til å reise, var det bare liksom ”ha det”, og jeg visste inni meg at det var for siste gang. Du vet, vi kunne jo ikke reise tilbake til Irak eller Iran etter at vi kom til Norge, det kunne være veldig farlig siden vi reiste som politiske flyktninger”.

Iranas bakgrunn bestemte i stor grad hennes utdanningsvalg. Etter at familien kom til Norge, ville hun bli politi fordi hun så at politiet i Norge er med på å hjelpe mennesker som har det vanskelig. Dette var noe helt annet enn hva hun hadde sett av politiet i Irak. Irana kom ikke inn på politihøyskolen ved første forsøk, men hun ga ikke opp. Hun trente i herdig for å stille sterkere neste gang. Til slutt nådde hun målet sitt. Hun fortalte at hun spesielt måtte trene mye svømming, i likhet med mange andre minoriteter som søker seg til politiet. Veldig få ikke-vestlige etniske minoriteter får svømmeopplæring som barn.

Iranas far var, som nevnt over, politisk opposisjonell, og moren hennes var teppevever. De tøffe erfaringene hun har hatt i barndommen har gjort henne sterk. Hun lar seg ikke stoppe så lett, og hun ser ting mer i perspektiv. Irana valgte sin utdanning på bakgrunn av erfaringer med politiet i Norge. Da familien oppholdt seg i Irak, opplevde hun politiet som en ”fiende”. Siden hun var barn da hun bodde der, betegnet hun politiet som slemme. Da hun kom til Norge og kom i kontakt med politiet her, opplevde hun at politiet var snille og hjalp familien. Derfor har hun siden hun kom til Norge som barn hatt ett brennende ønske om å komme inn på politihøyskolen for å kunne hjelpe andre mennesker som har havnet i en vanskelig situasjon. Det å kunne hjelpe andre er viktigere enn penger og status for Irana.

Andre iranere forteller en historie som ikke er fullt så dramatisk. Jeg besøkte et iransk ektepar med tre barn som forteller hvorfor de flyktet.

”Vi flyktet ikke på grunn av økonomiske problemer eller jobb eller noe sånt. Jeg jobbet på et Røde Kors kontor og Rangin jobbet på kontor på en bilfabrikk. Det var vel heller ikke egentlig på grunn av krigen med Irak, men jeg likte ikke regimet i Iran. Jeg likte ikke å måtte gå med skjerf hver gang jeg skulle ut på gaten, jeg kan ikke fordra det. Jeg gruer meg til å måtte gå med skjerf når jeg skal til Iran nå også”.

Isar og Irandokht valgte å flytte av mer humanitære grunner, Irandokht ville selv bestemme om hun skulle gå med skjerf når hun skulle ut. Det kan vel sies at Irandokht var religiøst opposisjonell. Hun ønsket seg et sted hvor kvinner har større frihet enn i Iran. Isar hadde

studert på universitet i Iran, men var blitt kastet ut fordi han hadde ytret noen meninger som ikke ble god tatt. På grunn av dette jobbet han i stedet på bilfabrikken. Isar og Irandokht ønsket å skaffe barna sine en trygg oppvekst. De ser ingen fremtid for barna i Iran så lenge presteskapet regjerer. Muligheten til å få ta utdanning både for sin egen del og spesielt for barna var også en viktig faktor. De hadde forholdsvis bra jobber og kom fra middelklassen. Etter at de kom til Norge, har både Isar og Irandokht tatt utdanning. Han som sykepleier, og hun som hjelpepleier. Siden de begge hadde forholdsvis bra jobber i Iran, har de ikke opplevd noen mobilitet. Isar kunne godt tenkt seg å tatt en høyere universitetsutdanning, men vegrer seg for å skrive en stor hovedoppgave, mye på grunn av at språket ikke er perfekt. Han valgte sykepleie fordi jobbmulighetene var gode, og det var en overkommelig utdanning å ta på den tiden.

Isar og Irandokht valgte å flytte for å oppnå større personlig frihet, og ikke minst for at deres barn skulle få en tryggere oppvekst og bedre muligheter til å ta utdanning. Begge to har de tatt utdanning etter at de kom til Norge. De er begge i jobb. Irandokht er også veldig opptatt av at barna skal få seg en bra utdanning.

Ismail kommer også fra Iran, og i likhet med Isar og Irandokht var ønsket om større frihet, bedre økonomi og mulighet for å ta høyere utdanning grunnlaget for at familien hans valgte å flytte. At valget nettopp falt på Norge, hadde personlige årsaker siden noen i familien allerede bodde i Norge. Han er mer opptatt av det å ta høyere utdanning i seg selv, dette er veldig viktig. For Ismail betyr utdanning økonomisk frihet, status, og den er et springbrett videre ut i verden om han ville ønske det.

”Jeg kom til Norge i 1987, grunnen til at vi kom var litt flere ting. Det ene var at jeg hadde en onkel som bodde i England og der fant han seg en norsk kone. De flytta til Norge, de sa vi burde komme oppover hit, så vi har vært her på ferie flere ganger før vi flytta hit da. I tillegg var det krig i hjemlandet, og min bror nærmet seg 14 år som var den alderen hvor de krevde at folk skulle inn i militæret”.

Ismail og familien hans flyttet til Norge fordi de hadde familie her fra før. De hadde også vært på besøk hos slektningene sine her og visste derfor litt om landet. Grunnen til at de valgte å emigrere i utgangspunktet var flere ting. Det var uroligheter i Iran, og broren til Ismail måtte gjort militærtjenesten i en alder av 14 år. I tillegg var det vanskelig å få tatt høyere utdanning der. Foreldrene ønsket større frihet for barna sine. Det var kanskje lettere å

ta avgjørelsen om å flytte fra Iran siden onkelen til Ismail allerede hadde bodd en stund både i England og Norge. De visste på den måten litt mer hva som ville møte dem.

Thivia er fra Sri Lanka. Hun kom til Norge sammen med moren og søstrene sine etter at faren først hadde bodd her i seks-syv år. Planen var at han skulle jobbe i Norge og forsørge familien som var igjen på Sri Lanka.

Jeg kom til Norge i 1992, så det er vel 12 år da. Pappa kom til Norge i 1986, han fikk seg ganske bra jobb i fiskeindustrien. Du skjønner det var så dårlige inntekter i Sri Lanka, så han jobbet i Norge og sendte penger til oss. Men så søkte han om at mamma og jeg og de andre tre søstre mine kunne komme til Norge på grunn av krigen i Sri Lanka og det gikk bra. Men først flyttet vi til India i cirka 1 ½ år, så jeg kom til Norge da jeg var syv år og begynte rett på skolen. Jeg husker ikke så mye fra Sri Lanka siden jeg flyttet derfra når jeg var fem. Eller jeg husker jo litt da, av krigen, at vi måtte løpe ned i kjellere og slik når det kom helikopter som bombet.

Thivias familie opplevde fattigdom og dårlige inntekter på Sri Lanka. I tillegg måtte de hele tiden flytte på seg på grunn av urolighetene i landet. Her i Norge er de ikke lenger på flukt og har en mer stabil økonomi. Slik sett har de uansett hatt en oppadgående sosial mobilitet.

Thurka, storesøsteren til Thivia forteller at moren helst ikke ville flytte fra Sri Lanka. Hun ønsket ikke å komme til et helt nytt land med en annen kultur. Derfor flyttet de først til India for en liten periode. Situasjonen var imidlertid så forverret på Sri Lanka at det ikke var aktuelt å flytte tilbake dit. På grunn av dette ble det besluttet at hele familien ville søke asyl i Norge hvor faren arbeidet.

Thurka er veldig opptatt av å ha et godt liv med familien. Hun har begynt på sykepleieutdannelsen, men sluttet halvveis. Hun var usikker på hva hun ville bli, og nå jobber hun i helsevesenet. Thivia har startet på bioingeniørutdanningen og har ambisjoner om å kunne ta en master og senere en doktorgrad. Slik sett har de to søstrene ganske ulike verdier i livet. Kanskje er det fordi Thurka har giftet seg og vil stifte familie om en stund. Thivia har ingen mann, hun venter imidlertid på at foreldrene vil finne en mann til henne. Selv er hun bare konsentrert om utdannelsen og karrieren. Thurka opplevde krigen på Sri Lanka. Hun husker dette veldig godt, hvordan det var å ikke kunne føle seg trygg noe sted. Trygghet har for henne blitt veldig viktig. Mest av alt ønsker hun seg et godt liv med mannen hun har giftet seg med. Hun jobber i helsevesenet som hjelpepleier, men karriere og status er ikke viktig for henne. Thivia, Thurkas lillesøster har ikke noe særlig forhold til Sri Lanka. Hun var liten da

de flyktet derfra. Thivia er mye mer opptatt av karriere enn storesøsteren. Hun går på høyskolen og vil aller helst ta en doktorgrad etter hvert.

De to søstrene Thurka og Thivia fra Sri Lanka har ulikt syn på livet og det å ta utdanning. Dette har sannsynligvis noe med bakgrunnen deres fra Sri Lanka å gjøre. Thurka som er eldst av de to, husker godt flukten fra urolighetene i hjemlandet. I likhet med Thulasi, ei av de eldre tamilske kvinnene, er Thurka veldig opptatt av selve tryggheten ved å bo i Norge, mer enn å ta høyere utdanning, status og penger. Thivia derimot, som ikke har noe særlig minne fra hjemlandet fordi hun var så liten da familien flyktet, er svært opptatt av utdanning og karriere.

Thulasi er en del eldre enn Thivia og har urolighetene på Sri Lanka friskt i minne. Hun har utdannet seg til husøkonom etter at hun kom til Norge og har ikke hatt problem med å få seg jobb. Thulasi har også jobbet mye i helsevesenet. Hun er i likhet med Thurka opptatt av tryggheten ved å bo i Norge. Det teller mer enn karriere og status, og hun kommer aldri til å legge noe press på sin datter i noen retning. Hun skal få bestemme selv hva hun vil. Thulasi kom fra en vanlig arbeiderfamilie, hennes foreldre hadde ikke noe særlig utdanning. Det faktum at mange tamiler har lav utdanning fra hjemlandet, trenger nødvendigvis ikke si noe om deres evner eller ambisjoner. Siden tamilene har vært og er diskriminert av singaleserne på Sri Lanka, har det vært svært vanskelig for tamilene å få tatt utdanning.

Ismail (M)

Isar (M)

Irاندokht (K)

Irana (K)

Tavendran (M)

Thiyaku (M)

Thurka (K)

Thivia (K)

Thulasi (K)

Bakgrunn for migrasjon

Uroligheter i Iran og vanskeligheter med å få tatt høyere utdanning der. Hadde familie som allerede hadde bodd noen år i Norge.

Kom til Norge da han var 6 år gammel.

Humanitære grunner, var 23 år da han kom til Norge.

Likte ikke regimet i Iran, bekymring for barnas fremtid. Var 24 år da hun kom til Norge.

Familien kom som politiske flyktninger da Irana var 7 år gammel.

Flyktet fra krig og uroligheter på Sri Lanka.

Kom til Norge med familien da han var 8 år.

Flyktet fra krig og uroligheter på Sri Lanka, var 9 år da han kom som mindreårig asylsøker til Norge.

Flyktet fra krig og uroligheter på Sri Lanka, kom til Norge sammen med familien da hun var 13 år.

Flyktet fra krig og uroligheter på Sri Lanka, kom til Norge sammen med familien da hun var 7 år.

Flyktet fra krig og uroligheter på Sri Lanka, kom til Norge da hun var 15 år.

Når det gjelder bakgrunnen til iranerne og tamilene, virker den ganske forskjellig. Tamilene oppgir alle at de har flyttet på grunn av krig og uroligheter i hjemlandet. Av iranerne er det kun Irana og hennes familie som har flyttet på grunn av uroligheter. De hadde først flyktet til Irak på grunn av farens politiske virksomhet og måtte senere flykte fra Irak på

grunn av krig. Bakgrunnen har spilt ulik rolle for de som har opplevd krigen på nært hold, og de som har valgt å flytte av andre grunner. Sett under ett ser det ut som om de som har flyttet fra krigen er mindre opptatt av status og karriere, men mer opptatt av å ha et trygt og godt liv. Med andre ord kan det sies at iranere er mer karriereflyktninger, mens tamiler er opptatt av trygghet.

Møtet med Norge og nordmenn

Hvordan oppleves det å komme til et nytt land med en helt annen kultur enn hva du er vant med fra hjemlandet? For noen er overgangen større enn andre, og det er forskjell på hvordan mennesker tilpasser seg. Unge etniske minoriteter påvirkes av ulike dimensjoner i landet de er kommet til. Det sosiale miljøet som omgir dem og majoritetsbefolkningens holdninger er eksempel på slike dimensjoner. Slike faktorer er vanskelig å råde over. Dersom det fra før eksisterer et etnisk samfunn, kan dette hjelpe nykommere med blant annet jobbmuligheter. På den andre siden kan det virke integreringshemmende. Når det gjelder muligheten for oppadgående mobilitet, kommer det an på om dette samfunnet for det meste består av arbeiderklasse eller av folk med høyere utdanning. Dette er eksempler på kontekstuelle faktorer som har virkninger på innvandreres sosiale mobilitet (Portes og Rumbaut: 2001).

Thulasi kom til Norge i 1988, som følge av krig og uroligheter på Sri Lanka. Hun bodde på Jaffna og kom gjennom "folkehøyskoleordningen". Thulasi gikk et år på folkehøyskole i Verdal. Det var flere tamiler som gikk der. Hun fremstiller dette som en fin opplevelse. Alle var hyggelige mot dem. Hun kan ikke komme på noen negative opplevelser i forbindelse med tiden i Verdal, bortsett fra at det selvfølgelig var mye kaldere enn hjemme på Sri Lanka. Etter dette året flyttet hun til Namsos for å ta norskkurs. Der leide hun en kjellerleilighet hos en norsk familie som hun fikk god kontakt med, og hun hadde også mye kontakt med naboene. I 1991 flyttet hun til Oslo, hvor hun fort merket at det var mye vanskeligere å få kontakt med folk. Her har hun stort sett ingen omgang med naboer. Hun sier hun ikke egentlig vet hvem naboene er en gang. Heldigvis bor søsteren hennes her. Hun kom til Norge noen måneder før Thulasi. De bor i samme blokk. Søsteren har små barn, og hun tilbringer mye tid sammen med disse. Snart får hun også mannen sin til Norge, noe hun gleder seg veldig til. Thulasi er mest sammen med andre tamiler på fritida, men jobber fulltid på et realfaglig institutt sammen med mange etniske nordmenn. I hennes tilfelle har det ikke vært integreringshemmende å tilbringe mye tid i et tamilsk nettverk.

Bortsett fra klimaovergangen, mener Irana at det var veldig godt å komme til Norge fordi hun for første gang hadde et trygt sted å være. Hun forteller at tiden i Irak var preget av mye redsel, men at hun har mange fine minner derfra også.

Ismail sier han ikke merket så mye til selve flyttingen fra hjemlandet Iran.

”Jeg var ganske liten da, så for meg var det stort sett bare egentlig..., Altså jeg følte at jeg ikke merket så mye til det, slik veldig forskjell for det var liksom, vi flytta hit i mars da så det var litt kjølig og kaldt og slik, men det ble liksom som en ferie som bare ble lenger og lenger. Jeg følte ikke at det var noe slik ”oi, nå flytter jeg fra hjemlandet” og lengtet tilbake igjen, det var liksom ikke det”.

Ismail kom ikke til et fremmed land i likhet med de andre iranerne og tamilene. Han hadde vært på ferie hos onkelen sin flere ganger. Onkelen var allerede godt etablert her og bodde i et av Oslos bedre strøk. Hit flyttet også Ismail og familien da de kom til Norge. Dette har nok i stor grad hatt en positiv innvirkning i forhold til sosial mobilitet.

Thurka og lillesøsteren hennes Thivia kom til et land som var helt ukjent for dem og syntes den første tiden i Norge var litt vanskelig, spesielt det å begynne på skolen. Skolesystemet var helt annerledes enn hva de var vant til på Sri Lanka, og i begynnelsen følte Thurka at hun ikke skjønnte noen ting. De bodde først i mange år på et lite sted på Vestlandet hvor det ikke var så mange andre innvandrere på den tiden. Derfor fikk Thurka og Thivia begynne i samme klasse på skolen.

”Jeg kom da jeg var 15 år. Jeg følte at alt var ukjent. Vi begynte på skolen, jeg og søsteren min i samme klasse. De syntes det var bedre for oss siden det var et veldig lite sted. Det var ikke så mange som var like gamle som oss. Jeg følte jeg ikke skjønnte noen ting, det var et annerledes skolesystem enn vi var vant til. Jeg synes det var litt vanskelig i begynnelsen”

Det viktigste førsteinntrykket informantene har i Norge er ofte relatert til klimaet, og at det tok tid å omstille seg til det. For de som opplevde krig og uroligheter i hjemlandet, blir tryggheten ved å bo i Norge lagt stor vekt på. Thurka og Thivia merket mer til overgangen enn Ismail og Irana. De skulle begynne på norsk skole og opplevde det som vanskelig i begynnelsen, systemet var så annerledes enn hva de var vant til fra hjemlandet. Dette er en ny form for utrygghet, å skulle tilpasse seg en ny kultur i et fremmed land. Denne nye utryggheten overskygger ikke følelsen av å kunne ferdes ute uten å være redd. Den første

tiden i et nytt og fremmed land går med til å omstille seg til et annerledes klima og et annerledes skolesystem. De unge må også tilpasse seg en ny kultur og et annerledes system, som ofte kan oppleves som uforståelig. Deretter må de også beherske et nytt språk. Med andre ord kan det ta litt tid før de unge iranerne og tamilene kan sikte mot en oppadgående mobilitet. Ismail og familien kan ha hatt en fordel siden de allerede hadde kjennskap til Norge gjennom sine slektninger. De kom til familie som allerede behersket det norske språket og kulturen.

De fleste av informantene har ikke bodd i Oslo hele tiden. Mange har faktisk bodd lengst på mindre steder rundt om i Norge og har flyttet til Oslo senere for å ta utdanning, eller for å få jobb. Dette har de opplevd forskjellig. For eksempel Thurka og Thivia som bodde i ti år på Vestlandet synes det var lettere å komme i kontakt med etniske nordmenn der, samtidig som de også opplevde å bli kalt svarting og utlending fordi de der er mer synlige som etniske minoriteter enn hva de er i Oslo. Thivia og Thurka fikk mange norske venner på Vestlandet og kjente alle naboene. Jeg fikk inntrykk av at denne positive opplevelsen ved å bli kjent med nordmenn og få mange nye venner overskygget de negative hendelsene de opplevde på bakgrunn av sin etnisitet. I Oslo derimot har de fått få norske venner og vet knapt hvem som er naboene deres. Foreldrene likte seg helt klart mye bedre på Vestlandet hvor faren jobbet i fiskeindustrien. De valgte tilslutt allikevel å flytte til Oslo, ettersom døtrene skulle begynne med utdanning.

Isar og Irandokht, det iranske ekteparet, flyttet til Oslo for tre år siden. Da hadde de bodd i et mindre tettsted på Østlandet siden de kom til Norge. De opplevde også det samme som Thurka og Thivia. De hadde og norske venner før de flyttet til Oslo. De to eldste barna som er 18 og 21 år lærte seg fort det norske språket. Det er umulig å høre at de kommer fra et annet land. De flyttet til Oslo for at eldste sønnen Ibrahim skulle begynne på høyskolen. De har også en sønn som er 7 år, som Irandokht er litt bekymret for. Familien har bosatt seg på østkanten i Oslo og opplever at sønnen bare har utenlandske venner. Dette gjør at han ikke lærer det norske språket like godt som de eldste søsknene hans gjorde da de bodde på dette mindre tettstedet på Østlandet. Thulasi synes også det er vanskelig å få kontakt med folk i Oslo. Derfor er hun glad søsteren også bor her og at hun snart får mannen sin hit fra Sri Lanka.

Når det gjelder hva slags forventninger informantene hadde før de kom til Norge, var det stort sett forventninger om å få et bedre og tryggere liv. Få visste noe særlig om hvordan Norge var annet enn at det var langt mot nord og ganske kaldt. En gjennomgående tendens er at kvinnene trivdes bedre på de mindre stedene. De følte de fikk lettere kontakt med naboer og

skolekamerater, men forteller at mulighetene selvfølgelig er flere i Oslo både når det gjelder jobb og utdanning. Dette kan også ha noe med alder å gjøre. Ofte er det lettere å tilpasse seg nye ting når du er yngre. De yngste informantene er også de som trives best i Oslo, som for eksempel Thivia. Hun kan ikke komme på noe negativt å si om Oslo. Hun synes det er spennende med en storby som gir henne så mange muligheter. Når det gjelder mennene, synes de ofte det kunne bli litt kjedelig å bo på de mindre stedene. De legger liten vekt på det at det eventuelt var lettere å få kontakt med naboer og venner. Portes og Rumbaut (2001) legger vekt på at jenter og gutter som vokser opp i familier preget av en patriarkalsk struktur blir oppdratt forskjellig. Guttene blir i større grad enn jentene oppfordret til å delta i aktiviteter utenfor hjemmet. Slik sett er det kanskje enklere for guttene å bli kjent med nye mennesker i en storby som Oslo. Noen av de tamilske jentene hadde en inneforstått oppfatning av at foreldrene ikke vil at de skal være ute på kveldene slik som det ofte er med etnisk norske ungdommer. Jentene respekterer dette, og sier de heller ikke har noe stort behov for dette. Foreldrene respekterer at norske ungdommer møter venner ute på byen om kveldene, men vil ikke at sine barn skal gjøre det. Denne forskjellen når det gjelder kvinnes trivsel på mindre steder kan også gjenspeile tryggheten som en del av kvinnene er opptatt av. Dette gjelder spesielt tamilene som ønsker seg et trygt og godt liv. Foreldrene til de yngre informantene likte seg også best på de mindre stedene, men har flyttet sammen med barna til Oslo på grunn av at deres muligheter til å ta utdanning og få seg jobb er større her.

Gjennom samtalene med informantene blir ikke vanskelighetene de har opplevd ved å komme til et nytt land lagt veldig stor vekt på. Det som har vært vanskelig, blant annet klimaet i Norge som er veldig ulikt fra hjemlandet, samt skolesystemet som er annerledes, har vært ting som de har kunnet tilpasse seg. Uansett virker det som om følelsen ved å bo i et trygt land overskygger vanskelighetene de har hatt i begynnelsen. Det å bo i periferien har for mange vært trygt og godt. Oslo har bydd på mer spenning og flere utdannings- og jobb muligheter, men i storbyen har de fått færre norske venner enn de hadde i mer perifere strøk. Ismail hadde slektninger som allerede hadde bodd i nærheten av Oslo noen år, og selv hadde han flere ganger vært på ferie her før hans egen familie bestemte seg for å komme til Norge. Dette har virket integreringsfremmende.

Samfunn og nettverk

Portes og Rumbaut (2001) legger vekt på at det eksisterende etniske samfunnet og nettverket kan være en av de ressursene som kan være med på å bekjempe barrierer som etniske minoriteter står ovenfor. Samfunnet bestemmer også graden av sosial kapital som er tilgjengelig for minoritetsfamilien. I dette nettverket kan de få god uttelling for kunnskap de har med seg fra hjemlandet, kunnskap de kanskje ikke får noe kreditt for i det nye hjemlandet sitt. Når det gjelder uttelling for de unge, så er det likevel den menneskelige kapitalen til foreldrene som kanskje spiller størst rolle for hvordan tilpasningen går.

Når det gjelder mine informanter, ser jeg en klar forskjell blant iranere og tamiler og deres nettverk. De tamilske guttene Thavendran og Thiyaku er tilknyttet Tamilsk interesseorganisasjon, som er et stort senter hvor mange tamiler i alle aldersgrupper er tilknyttet. Leksehjelpen er nok det viktigste for denne organisasjonen, men de arrangerer også både sportslige arrangementer og eldretreff. Organisasjonen motiverer deltakerne til å ta utdanning og informerer om ulike muligheter. De tamilske jentene forteller at det er svært vanlig å være med i dansegrupper for å lære seg tamilsk dans. Ingen av iranerne jeg har intervjuet er tilknyttet noen form for organisert iransk samfunn. Det er heller ikke spesielt viktig å være del av et slikt nettverk, eller å være mye sammen med andre iranere.

Det er en viss forskjell mellom iranere og tamiler i forhold til mobilitet. Iranere har høyere utdanning enn tamiler og er mer opptatt av utdanning som gir en viss status. Tamiler er mindre opptatt av utdanning, men veldig opptatt av å lære seg språket godt, ha en trygg fremtid og sikker inntekt. De har en høy inntekt sammenlignet med andre minoritetsgrupper og er veldig flinke til å jobbe. Tamiler er mer sammen med sine egne og har i større grad tilknytning til det eksisterende tamilske samfunnet. Det kan se ut til at nettverket og det eksisterende samfunnet er en viktigere ressurs for tamilene enn for iranerne. Det at de iranske informantene er mindre opptatt av å tilbringe tid med andre iranere betyr ikke at det ikke finnes noe organisert nettverk eller samfunn. Høytider feires ofte på større organiserte tilstelninger, men dette har liten betydning for sosial mobilitet. De fleste av de tamilske informantene har vært eller er tilknyttet Tamilsk interesseorganisasjon, og tamilene som har valgt høyere utdanning har alle deltatt på leksehjelpen. Leksehjelpen legger stor vekt på informasjon rundt utdanningsmuligheter. Dette nettverket er for tamilene mobilitetsfremmende. På den annen side virker det ikke mobilitetshemmende for iranerne å ikke være del av et iransk samfunn. Tamilene har som nevnt før vært diskriminert i hjemlandet og foreldregenerasjonen har sjelden utdanning utover grunnskole. Kanskje er de

på grunn av dette mindre orientert om utdanningsmulighetene i Vesten og har mer uttelling av tiltak som leksehjelp.

Betydningen av skole og utdanning i hjemlandet og i Norge

Noen av de eldste informantene har utdanning fra hjemlandet. De har imidlertid ikke opplevd å få uttelling for det i Norge, i form av en jobb som tilsvarer utdannelsen de har. Derfor har de valgt å starte på nytt etter at de kom hit. Andre har ingen utdanning fra hjemlandet. Her er det selvfølgelig forskjell på alder og generasjoner. De fleste av mine informanter er for unge til å kunne ha tatt noen utdanning i hjemlandet, men det iranske ekteparet hadde jobber og utdanning i Iran. De eldste hadde arbeidserfaring fra hjemlandet, men ikke noe de har fått uttelling for her. I forhold til sosial mobilitet er det aktuelt å både se på situasjonen i forhold til utdanning i hjemlandet og i Norge. Portes og Rumbaut (2001) legger vekt på at etniske minoriteter som har utdanning står mye sterkere rustet enn de som ikke har noen formell utdanning. Utdanning er viktig for å hevde seg på arbeidsmarkedet. Portes og Rumbaut legger også vekt på at foreldre som har utdanning er en ressurs barna vil dra nytte av. Hva med de etniske minoriteter som har høyere utdanning, men ikke får uttelling for den i form av en relevant jobb? Diskriminering på arbeidsmarkedet er et tema som opptar de unge iranerne og tamilene. Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 8. Utdanning går inn under hva Portes og Rumbaut omtaler som den menneskelige kapitalen og spiller en viktig rolle for den økonomiske situasjonen og sosial mobilitet.

Tamilene har vært diskriminert på Sri Lanka og det har vært vanskelig å få tatt høyere utdanning. På grunn av denne diskrimineringen sier utdanningsnivået blant tamiler svært lite om deres evner og ambisjoner, nettopp fordi de har hatt liten mulighet til å skaffe seg utdanning i hjemlandet, selv om de har ønsket det.

Thiyaku: *”De fleste tamilene på Sri Lanka har grunnutdanning og videregående nivå, men ikke noe høyere. Derfor har de heller ingen mulighet til karriere i arbeidslivet”.*

Thavendran: *”Det er en slags kvoteordning for å komme inn på universitetet der, som da singaleserne har bestemt. De kan også bestemme at tamiler må ha dobbelt så mange poeng som singalesere for å komme inn, og da er det ganske håpløst. Du vet, singaleserne er jo majoriteten og når de tok makten, bestemte de det slik”.*

Thiyaku: *”Tamiler blir stort sett nektet jobb og utdanning”.*

Når de kommer til Norge, har de like muligheter til utdanning i den forstand at kravene for å komme inn på høyskoler og universiteter er de samme for alle. På den andre siden gjør innvandreres språkkunnskaper og foreldre uten utdanning at det reelt sett ikke er like muligheter for alle. Sett i lys av diskrimineringen på Sri Lanka er det kanskje ikke så rart at de har høye ambisjoner om å ta en utdanning som før har vært nærmest umulig å oppnå for dem. Tamilene har derfor større sjanse for å oppnå vertikal sosial mobilitet i Norge enn de hadde i hjemlandet.

Mange av mine tamilske informanter forteller at tamiler i Norge har en viss tradisjon for å velge realfag fordi dette er yrker med høy status i hjemlandet. Selv om det finnes mange ulike utdanningsmuligheter i Norge, er det fortsatt et ønske blant tamiler å velge realfag. De to tamilske guttene jeg siterer nedenfor, Thavendran og Thiyaku er tilknyttet Tamilsk interesseorganisasjon hvor de hjelper barn og unge med lekser. Her arrangerer de også seminar hvor de informerer om ulike utdanningsmuligheter som finnes. Når Thavendran forteller at de prøver å informere om andre fag og utdanningsmuligheter som juss og journalistutdanning, er dette også yrker som gir en viss status i samfunnet. Det er studier som krever gode karakterer for å komme inn på, og de fleste i disse yrkene tjener godt.

Thiyaku: *”Det er veldig tradisjon for tamiler å velge realfag. På Sri Lanka er det status å være lege eller ingeniør eller sånt, fordi der er det veldig mye bedre betalt enn alt annet. I Norge er ikke forskjellene så store, men allikevel velger tamiler det av tradisjon. På Sri Lanka er det nesten bare de som får jobb også”.*

Tharan: *”Men det begynner å forandre seg nå da. Det er ikke så mange som har hørt om sosiologi for eksempel, det er helt nytt for dem. Vi prøver å informere om andre fag, juss, journalist osv”.*

Thurai, lederen for en tamilsk interesseorganisasjon, er av samme oppfatning som Thiyaku og Thavendran. Mange velger å satse på en høy utdanning fordi det stort sett er der mulighetene har ligget for å få seg en bra jobb på Sri Lanka. Thurai kan også fortelle at mange tamiler satser høyt når det gjelder utdanningsvalg.

”De fleste tamiler satser på veldig høyt nivå da. Vi er vant med det fra hjemlandet da, for der er det stort sett de med god utdanning som får jobber da. Foreldrene prøver nok i stor grad å motivere barna her til å ta seg en utdanning da”

Thurai sier at de fleste tamiler satser på et veldig høyt nivå. Dette stemmer ikke så godt med statistikken som sier at tamiler generelt har lav utdanning. Det kan være flere årsaker til dette, den ene kan være at det er slik Thurai og andre tamiler ønsker at det skal være, eller at de som han kjenner til gjennom Tamilsk interesseorganisasjon satser høyt når det gjelder utdanning. De satser høyt, men må kanskje senke ambisjonene etter hvert. En annen ting er at statistikken som finnes gjelder de litt eldre, og at de yngre som nå er i alderen da de studerer faktisk satser høyere enn sine foreldre.

Selv om enkelte unge tamiler satser veldig høyt er det heller ikke slik blant alle. Thulasi har jobbet mye i helsevesenet. Hun har også en datter som snart skal begynne å tenke på hva hun vil bli, men hun vil ikke oppleve noe press når det gjelder yrkesvalg. Thulasi opplevde heller aldri noe press fra sine foreldre. Av mine tamilske informanter kan det virke som om det skiller noe på alder og generasjoner. De unge ser ut til å være mer opptatt av å få seg en bra utdanning som gir dem en karriere, mens de informantene som er noe eldre har et mer avslappet forhold til dette.

”Det er veldig viktig med språk og utdanning, men jeg tror det er mer utdanningspress blant tamiler i London enn her i Oslo. Der borte vil nesten alle bli leger eller ingeniører, jeg tror ikke det er så strengt her. Jeg presser i alle fall ikke min datter til noe, hun må gjøre det hun har lyst til, slik ble jeg oppdratt”.

Thulasi mener at det å lære språket i landet du kommer, til er viktig for å komme seg noen vei. Det er også en viktig forutsetning for jobb. Språkferdigheter er en del av den menneskelige kapitalen i Portes og Rumbaut (2001) sin teori om segmentert tilpasning. Når det gjelder utdanning, vil Thulasi ikke legge noe press på datteren sin. Hun har slektninger som har flyttet til London fordi de tror utdanningen der er bedre enn i Norge. Hun har hørt fra dem at det er veldig stort press på barna der borte for å velge yrker som gir høy status. I likhet med de andre tamilene jeg har intervjuet forteller Thulasi at utdanning er mye viktigere på Sri Lanka nå enn det var før. Nå er man nesten nødt til å ha utdanning for å få seg jobb. Utdanning er også viktig for å få en viss status, veldig mange er opptatt av å kunne kjøpe seg fine biler og hus. For å ha råd til å kjøpe seg slik status, trenger man en bra jobb, og for å få en bra jobb på Sri Lanka trengs en god utdanning.

Det at det er viktig å ta utdanning kommer også tydelig frem hos iranerne i utvalget. Ismail er en ung mann på 24 år som allerede har begynt som stipendiat i informatikk. Ifølge

han er det svært vanskelig å komme inn på universiteter i hjemlandet, det er nesten umulig å få tatt høyere utdanning.

”Det er veldig viktig å ta utdanning i Iran også ja, det er liksom slik at alle foreldre presser sine barn til å ta høyere utdanning. Men det er utrolig vanskelig å få høyere utdanning der da. Det er helt tragisk”.

Isar forteller at det ligger i den iranske kulturen å være opptatt av utdanning og det å hele tiden kunne bli bedre i det man holder på med. Det er nesten som en konkurranse, et driv etter å lykkes og å finne lykke.

Irana har tatt et mer utradisjonelt karrierevalg til å være innvandrerkvinn, hun skal bli politi og har en mer personlig opplevelse som bakgrunn for sitt yrkesvalg.

”Vet du at helt siden jeg var liten har jeg hatt lyst til å bli politi. Jeg tror egentlig det er fordi vi har hatt så mange vonde opplevelser med politiet i Irak. Da vi kom til Norge kom vi jo naturlig nok mye i kontakt med politiet her i begynnelsen og jeg syntes de var så snille. Jeg trodde ikke noe på at de var ordentlig politi! Derfor fikk jeg lyst til å bli politi, jeg er veldig samfunnsengasjert og håper jeg kan bruke bakgrunnen og utdannelsen min til å hjelpe andre mennesker”.

Irana har lyst til å bruke utdannelsen sin til å hjelpe andre mennesker, spesielt flyktninger og kvinner. Hun tror hun vil kunne oppnå en tillit hos dem, og at hun kan dele sine erfaringer som etnisk minoritet i Norge. Her er det et samfunnsengasjement og medmenneskelighet mer enn prestisje og status som slår ut i valg av yrke. Grunnen til at hun valgte å bli politi istedenfor et mer tradisjonelt yrke som sykepleier eller sosionom (som også er yrker hvor det å hjelpe andre mennesker er en stor del av jobben), var det positive møtet med politiet i Norge den gangen hun kom hit. På den andre siden har det kanskje litt høyere status å være politi? Irana er ei sporty jente som elsker å trene, dette er noe hun får praktisert under utdannelsen på politihøgskolen.

Som nevnt legger alle informantene vekt på at det er viktig med utdanning, men det opptar noen mer enn andre. Thurai fra Tamilsk interesseorganisasjon tror en del foreldre legger press på barna i forhold til det å ta høyere utdanning. Thulasi er ikke like opptatt av høyere utdanning, hun mener det viktigste er å lære seg språket godt. De to søstrene Thurka og Thivia har som nevnt ulikt syn på det med utdanning, for Thivia som er den yngste, er

utdanning og karriere veldig viktig, mens Thurka har et mer avslappet forhold til det hele. Hun er mer opptatt av å leve et trygt og godt liv. Som tidligere nevnt kan dette også ha noe med deres bakgrunn og opplevelse av krig og uroligheter på Sri Lanka. Om en ser bort fra Thivia, er de tamilske guttene mer opptatt av utdanning enn de tamilske jentene.

Iranerne virker generelt mer opptatt av utdanning enn tamilene. Ismail er allerede stipendiat i en alder av 24 år, og Irana har begynt på politihøgskolen. Isar tok sykepleieutdanningen i Norge etter at familien flyttet hit. Han hadde også allerede studert på universitet i Iran. Hans kone Irandokht går så langt som å si at du trenger utdanning for å være en god mor. Flere av de tamilske jentene jobber i helsevesenet uten noe formell utdanning. De tamilske guttene er langt mer opptatt av utdanning og er i gang med realfagsstudier. Dette at iranerne er mer opptatt av utdanning underbygges også av statistikken som viser at iranere gjennomsnittlig har høyere utdanning enn tamilene. 30 % av iranere i alderen 30-44 år har utdanning på universitets og høyskolenivå, mens 17,1 % av innvandrere fra Sri Lanka har utdanning på universitets og høyskolenivå (www.ssb.no/emner/02/02/20/rapp_200414/). Selv om tamilene virker mindre opptatt av utdanning, klarer de seg bra på arbeidsmarkedet. De er opptatt av at språket er veldig viktig for å få jobb når du kommer til et nytt land. Dette er også en del av hva Portes og Rumbaut (2001) omtaler som den menneskelige kapitalen.

Alle informantene mine er enige om at utdanning er viktig i dagens samfunn, det er et utgangspunkt for etter hvert å kunne få en bra jobb. De fleste har et ønske om å ta høyere utdanning. Det kan allikevel se ut til å være et grovt skille mellom guttene og jentene jeg har intervjuet, ved at guttene velger å satse mer på karriere enn jentene. Jentene er mer opptatt av trygghet, og det å ha et godt liv som, særlig Thurka legger vekt på dette. Av alle informantene, både tamiler og iranere, har fire av guttene valgt høyere realfagsutdanning, mens bare ei av jentene har valgt dette. Resten av jentene bortsett fra Irana, har valgt helsefaglig yrke. Thulasi har jobbet mye i helsevesenet, men jobber nå også ved et realfaglig institutt uten at hun har noe formell utdanning innen faget. Irana som har begynt på politihøgskolen gjorde dette av ønske om å kunne hjelpe andre mennesker. Guttene er mer opptatt av selve utdanningen i seg selv, og hva slags karriere og status dette vil gi senere.

Iranerne og tamilene har tatt utdannelsen sin etter at de kom til Norge, eller de er i gang med den. Det iranske ekteparet Isar og Irandokht hadde bra jobber i Iran, men ingen formell utdanning. Den eldste av de tamilske jentene er gammel nok til at hun kunne hatt utdanning fra Sri Lanka, men på grunn av diskrimineringen der var dette svært vanskelig. Informantene har derfor alle skaffet seg utdannelsen de har i Norge, og det er denne som har

betydning her. De har fått mer menneskelig kapital. Historien deres og opplevelsene fra hjemlandet har de derimot med seg til Norge, og det har vært med på å bestemme utdanningsvalg og muligheten for sosial mobilitet.

6. Sosial mobilitet

Utdanning er en viktig faktor i forhold til sosial mobilitet. Mange av informantene mine, både tamiler og iranere, har høye ambisjoner spesielt når det gjelder utdanning. Som tidligere nevnt er disse ambisjonene noe høyere hos iranerne. Enkelte av foreldrene til informantene har lavere utdanning fra hjemlandet. Tamilene har ingen videregående utdanning fra Sri Lanka, som et resultat av at de var en minoritet på Sri Lanka og har hatt vanskelig tilgang til universiteter og høyskoler på grunn av diskriminering. Begrepet sosial mobilitet, og da særlig vertikal mobilitet, er relevant i denne sammenhengen for å kunne se på situasjonen til utvalget i denne oppgaven. Jeg vil se om det kan sies å forekomme det som Sorokin (1964) kaller ”social climbing” eller ”sosial sinking”, altså om individer skifter fra å tilhøre et sosialt sjikt til et annet. En iraner som har forholdsvis høy utdanning fra hjemlandet, men opplever å bare få ”lavstatus” jobber i Norge, vil da være såkalt ”sosial sinking”. En tamil som har vært diskriminert på Sri Lanka og har hatt vanskelig tilgang til utdanning, kan ta utdanning i Norge som resulterer i en jobb og ”sosial climbing”. Dette er eksempel på relevansen av Sorokin (1964) sin forklaring av begrepet sosial mobilitet i forhold til denne oppgaven.

I følge Sorokin (1964) vil sosial mobilitet si noe om hvordan et individ eller et sosialt objekt skifter fra å tilhøre et sosialt sjikt til et annet. Denne mobiliteten kan altså gå både oppover og nedover. Sosial mobilitet kan både sees på individuelt gjennom en persons livsløp og i forhold til generasjoner. En person som kommer til Norge fra et krigsherjet land hvor det har vært lite tilgang på ressurser og muligheter til å ta utdanning, kan individuelt oppleve sosial mobilitet ved å utdanne seg og jobbe som hjelpepleier her. Om derimot foreldrene har hatt høyere utdanning og mobilitet sees i forhold til generasjoner, vil ikke denne personen kunne sies å ha opplevd noen oppadgående mobilitet, snarere en nedadgående mobilitet. Tamilene som kommer fra Sri Lanka hvor det finnes kastesystem kan også oppleve å miste sin status når de kommer til Norge. Om de har tilhørt en høyere kaste på Sri Lanka vil de ikke ”nyte godt” av det, fordi kastesystemet ikke har noen status i det norske samfunnet. Innenfor det tamilske samfunnet i Norge, kan de kanskje fortsatt ha denne statusen, men de vil ikke få noe uttelling for dette på samme måte som de gjorde det i hjemlandet.

Tabellen i kapittel fem som gir en oversikt over informantene viser at 7 av de 10, (uavhengig av nasjonalitet) har tatt videre utdanning i Norge etter obligatorisk skolegang. Dette gjenspeiler ikke den tamilske og iranske befolkningen i Norge generelt og er nok

resultat av noen pragmatiske valg i forhold til denne oppgaven. Som nevnt har i følge Statistisk sentralbyrå 30 % av alle iranere i Norge utdanning på høyskole- og universitetsnivå, mens 17,1 % av alle tamiler i Norge har høyere utdanning.

Sett i forhold til sine foreldre, har mange av informantene opplevd en oppadgående sosial mobilitet. Det er enklest å slå fast at de informantene som har tatt eller er i gang med høyere utdanning opplever sosial mobilitet. Å jobbe som hjelpepleier i Norge har ikke spesielt høy status blant nordmenn, det er heller ikke noe godt betalt yrke. Hjelpepleier utdanningen er på lik linje med videregående skole. For de tamilene som er hjelpepleiere, hvor foreldrene kun har grunnskole fra Sri Lanka, har de i forhold til foreldrene likevel opplevd en oppadgående sosial mobilitet.

Portes og Rumbaut sin teori fokuserer på andregenerasjon, men har et løsere begrep om andregenerasjon enn den som er vanlig i Norge gjennom Statistisk sentralbyrå. De skriver om hvordan etniske minoriteter som tilhører andregenerasjon har en identitet fra hjemlandet og hvordan de tilpasses inn i vertslandets kultur. Dette virker uklart ut fra SSB-begrepsbruken i og med at andregenerasjon faktisk er født i dette "vertslandet". Informantene mine er som sagt ikke født i Norge, men har kommet hit som barn sammen med sine foreldre eller bodd her i mange år. Slik sett ser jeg relevansen med Portes og Rumbauts teori i forhold til mine informanter og deres tilpasning til det norske samfunnet og den norske kulturen. Spesielt den første situasjonen de beskriver legger stor vekt på hvordan andregenerasjon kan veksle mellom sin egen identitet fra hjemlandet og vertslandet. Ut fra den terminologien som er innarbeidet i norsk innvandrerforskning, vil det være mer presist å si at de veksler mellom identiteten fra foreldrenes hjemland og landet der de selv er født. Mine informanter er ikke andregenerasjon i den forstand at de er født i Norge, men de har alle bodd her i 15 år eller mer, og passer som nevnt godt til begrepet halvannengenerasjon som Mette Andersson (200) bruker. De yngste informantene husker svært lite fra sitt hjemland, de er tross alt oppvokst i Norge.

Portes og Rumbaut (2001: 45) mener alle grupper av etniske minoriteter opplever diametralt ulike situasjoner avhengig av hvordan de kommer ut i forhold til de fire punktene som nevnt innledningsvis i oppgaven, gruppens migrasjonshistorie, forholdet mellom generasjonen, kulturelle og økonomiske barrierer de unge står ovenfor og hvilke ressurser de selv og familien har til å bekjempe de eventuelle barrierene med.

- Noen opplever overgangen til vertslandets kultur som veldig grei, spørsmålet om etnisitet blir et personlig valg. De vil identifisere seg med sine foreldres kultur i visse situasjoner, og når det passer dem selv.

- Andre bruker sin etnisitet som en styrke til å klatre seg oppover både sosialt og økonomisk ved hjelp av eget etnisk samfunn, nettverk og ressurser.
- Den siste situasjonen er de tilfeller hvor innvandrerbakgrunnen verken er et personlig valg eller en kilde til styrke, men heller et tegn på sosial underordning.

De to første situasjonene som Portes og Rumbaut presenterer kan virke veldig like, mens den tredje situasjonen skiller seg klart ut. Slik jeg forstår det skiller de to første situasjonene seg ved at den første gruppen ganske lett og raskt oppnår en middelklasse- status. Portes og Rumbaut (2001) legger stor vekt på viktigheten av at foreldre og barn spiller på samme lag i tilpasningsprosessen, at foreldre støtter sine barn. Det som ofte skjer, er derimot at barna tilpasser seg vertslandets kultur og verdier, mens foreldrene fortsetter å identifisere seg med kulturen og verdiene de har vokst opp med i hjemlandet. Derved mister barna foreldrene som en viktig ressurs i sin tilpasningsprosess.

Hvordan har overgangen til den norske kultur vært for de unge iranerne og tamilene? Opplever de etnisitet som et personlig valg? I hvilken grad opplever de at etnisitet hindrer dem i forhold til jobb og utdanning? Bruker de eget etnisk nettverk som hjelp til å klatre økonomisk og sosialt? I hvilken grad bidrar etnisk bakgrunn til underordning?

Hvis jeg skal forsøke å plassere mine informanter innenfor de ulike situasjonene Portes og Rumbaut beskriver, vil jeg si at ingen av dem passer innenfor den siste situasjonen. Ingen av dem står i fare for å bli tapere på arbeidsmarkedet eller vil være avhengige av sosial støtte på permanent sikt. Tamiler er kjent for å ha høy deltakelse på arbeidsmarkedet og en relativt god inntekt sammenlignet med andre grupper av etniske minoriteter. De mottar heller nesten ingen sosial støtte (www.ssb.no/emner/02/02/20/rapp_200414/). Det gjenspeiles også hos mine informanter. Tamiler passer derfor ikke til denne type situasjon. Iranere er kjent for å ha høy utdanning og opplever heller ikke denne situasjonen. Blant mine informanter er det heller ingen iranere som er sosialklienter eller arbeidsløse.

Ismail er nok den av informantene som samsvarer mest med den første situasjonen. Familien flyttet til et av Oslos bedre forsteder hvor onkelen allerede bodde sammen med sin norske kone. Han identifiserer seg ikke spesielt sterkt med iranske bakgrunn selv om han har et nært forhold til hjemlandet sitt gjennom familie og venner som fortsatt bor der. I en alder av 24 år har han allerede en karriere foran seg med god jobb og inntekt. Ismail sin far arbeidet som økonom i bank i Iran, men han hadde ingen formell utdanning. Moren er utdannet kartograf fra Iran. Selv om faren ikke hadde noen formell økonomutdanning, har foreldrene til Ismail i likhet med flere iranere høyere utdanning enn de tamilske foreldrene, som ofte

kun har grunnskole eller videregående fra hjemlandet. I Norge har faren hatt jobb i Posten, mens moren har vært hjemme.

Jeg vil si at de fleste informantene i større grad bruker sin bakgrunn som en ressurs, i alle fall ser de slik på det selv. Informantene mine har mye til felles med Portes og Rumbauts situasjon nummer to. De klarer å bevare kulturen fra hjemlandet fordi det hjemme hos foreldrene i stor grad er den kulturen som fortsatt råder. Sammen med foreldrene snakker de tamilsk eller iransk og spiser mat som er typisk for Iran eller Sri Lanka. Dette gjelder også det iranske ekteparet og deres barn. Den yngste sønnen deres på syv år som er født i Norge snakker også iransk med foreldrene sine, men for ham er det like naturlig å snakke norsk. Derfor kan han like gjerne svare på norsk selv om faren snakker iransk til han. Allikevel har de klart å tilegne seg den norske kulturen gjennom skole, venner og jobb. Det er derfor Thavendran og Thiyaki kaller seg norsk-tamiler, de er verken helt norske eller helt tamilske. Mette Andersson: 2000) erfarer det samme hos sine pakistanske informanter. Ingen vil si at de er helt norske. De er stolte av sin bakgrunn og ønsker å bevise at den ikke bør være noe hinder for en moderne livsstil.

Thivia forteller for eksempel at de hjemme snakker bare tamilsk, moren snakker nesten ikke norsk. Hjemme spiser de stort sett tamilsk mat, men sier hun selv er like glad i pizza og kjøttkaker.

”Når jeg er på skolen og jobb og slik føler jeg meg norsk, og når jeg er hjemme føler jeg meg veldig tamilsk. Hjemme er alt tamilsk, vi snakker tamilsk og spiser tamilsk mat. Jeg liker best norsk mat da, men mamma lager mest tamilsk mat”.

Thivia sier hun vil være både norsk og tamilsk, hun liker det og synes ikke det er problematisk på noen måte. De andre tamilene ser heller ingen problem ved det å være tokulturelle.

Ja, altså jeg føler at jeg har havnet midt i mellom da. Jeg har ikke noen veldig sterk iransk kultur fordi jeg ikke er oppvokst der, men jeg har jo fått det gjennom morsmelken da på den måten at man er hjemme og får iransk mat og slike ting. På den annen side føler jeg ikke at jeg kommer helt inn i den norske kulturen heller, ikke sant.

Ismail føler han har havnet litt midt i mellom to kulturer, men understreker at det ikke er noe stort problem i hverdagen. Han er den av informantene som har opplevd den enkleste

overgangen til norsk kultur, mye på grunn av at han allerede hadde slektninger her. Som nevnt opplever ingen av de iranske og tamilske informantene den siste situasjonen til Portes og Rumbaut, som ofte fører til underordning. Mange veksler identitet på den måten at de er mer norske når de er på skole eller jobb mens de hjemme er mer iranske eller tamilske i måten å være på. Tamilene kaller seg der for norsk-tamiler. Deres eget nettverk blant annet rundt leksehjelpen kan utvilsomt hjelpe dem oppover økonomisk siden det legges stor vekt på informasjon om utdannelsesmuligheter. De fleste legger vekt på at språk er viktig, "*med språk kommer du langt*". Språkferdigheter er en del av den menneskelige kapitalen som er med på å påvirke den sosiale og økonomiske statusen til etniske minoriteter (Portes og Rumbaut: 2001).

7. Forholdet mellom generasjonene

I dette kapittelet skal jeg se på forholdet mellom generasjonene i syn på utdanning. Opplever informantene at foreldrene deres har spilt på lag i forhold til utdanningsvalg? Har foreldrene hatt noen påvirkning på utdanningsvalg? Foreldre spiller ofte en stor rolle og er en viktig ressurs når det gjelder barns og ungdoms ferdigheter i skolen. I hvilken grad har foreldrene påvirket informantenes sosiale mobilitet? Portes og Rumbaut (2001) nevner relasjoner mellom foreldre og barn som et av de viktige forholdene som påvirker den sosiale mobiliteten. Dette gjelder også de ressurser som familien besitter av sosial, økonomisk og kulturell kapital. Hvordan foreldre og barn tilpasser seg i det nye hjemlandet har ifølge Portes og Rumbaut flere ulike utfall.

Hvordan de ulike generasjonene tilpasser seg, har ifølge Portes og Rumbaut tre mulige utfall.

- Uharmonisk/uoverensstemmende tilpasning: Dette er situasjonen hvor rollebytte kan oppstå. Barna tilpasser seg fort sine nye omgivelser, mens foreldrene ikke gjør det.
- Overensstemmende tilpasning: I dette tilfellet går tilpasnings- og læringsprosessen jevnt for foreldre og barn
- Selektiv tilpasning: Tilpasnings- og læringsprosessen for begge generasjoner faller bort i det etniske samfunnet. Farten på tilpasningen sakkes fordi språket og kulturen fra hjemlandet beholdes i stor grad.

Den uoverensstemmende tilpasningen må ikke nødvendigvis føre til nedadgående mobilitet, men siden foreldrene mister sin autoritet vil barna være i en risikosituasjon. Den overensstemmende tilpasningen er heller ingen garanti for suksess. Diskriminering kan komme i veien og kan være en faktor det er vanskelig å styre over. Den selektive tilpasningen tilbyr det mest solide grunnlaget for å bevare foreldrenes autoritet og fungerer som et forsvar mot diskriminering utenfra. Dette fordi individ og familier ikke står alene i tilpasningsprosessen, men er en del av et større etnisk samfunn. Selektiv tilpasning er den form for tilpasningen som bringer sammen det beste fra to kulturer. Individene har fortsatt en forankring i sin etniske gruppe, men utnytter samtidig mulighetene i majoritetssamfunnet.

Når foreldrene besitter ressurser som høyere utdanning, god økonomi og er en del av et etnisk samfunn som støtter opp, vil det ofte tendere mot overensstemmende eller selektiv tilpasning. Det vil ofte være mindre konflikter mellom foreldre og barn, fordi barna ikke

trenger å skjemmes eller være flaue over foreldrenes livsstil. På den andre siden vil foreldre som har mindre ressurser når det gjelder utdanning og økonomi, og spesielt de som er sosialt isolerte, oftere oppleve en uoverensstemmende tilpasning og et rollebytte hvor barna overtar rollen foreldrene normalt har (Portes og Rumbaut: 2001).

Gjennom sine studier har Portes og Rumbaut sett en tendens til at barn raskt lærer seg språket og fullfører skolegangen, mens foreldrene ofte overlever på tilfeldige jobber og snakker språket dårlig. En slik situasjon kan føre til at barna fort kan bli læremestere for sine foreldre. Dette kan skje når barna tilpasser seg den nye kulturen i langt større fart enn foreldrene, og familiens avgjørelser avhenger av barnas kunnskap. Denne situasjonen kan i følge Portes og Rumbaut også føre til at ungdom som tilhører andregenerasjon frir seg fra sine foreldre fordi de selv har mest kunnskap om hva som skjer rundt dem og tar i stor grad avgjørelser på egenhånd. Med andre ord vil det si at foreldrene mister kontrollen over barna sine og at barna mister foreldrene som en viktig ressurs.

Margaret Mead (1972) har også studert forholdet mellom generasjoner og har blant annet studert migrantmiljøer og utviklingen i USA på femti- og sekstitallet. Ut fra disse studiene skriver hun i boken *Culture and Commitment* om endrede forhold mellom generasjoner og om tre ulike typer kulturer, som alle eksisterer i dag. Den første kaller hun en *postfigurativ* kultur, som går ut på at barn først og fremst lærer av de eldre. Den andre kaller hun en *konfigurativ* kultur hvor både barn og eldre lærer av jevnaldrende. I den *prefigurative* kultur, som er den siste, lærer voksne mennesker av barn. Den konfiguratve og prefigurative kulturen bryter med den tradisjonelle oppfatningen om at barn lærer av de eldre (Mead: 1972). Hun legger også vekt på at det moderne samfunnet innebærer hurtigere endringer og avansert teknologi, noe som unge ofte takler og lærer fortere enn de eldre.

De tre tilpasningsmåtene uharmonisk, overensstemmende og selektiv tilpasning viser de ulike måtene som unge etniske minoriteter tilpasser seg i forhold til sine foreldre. Dersom det er et såkalt rollebytte, hvor barna fort tilpasser seg sine nye omgivelser mens foreldrene ikke gjør det, kan barna oppleve en glatt overgang inn i vertslandets kultur. Der foreldre og barn har en overensstemmende tilpasning er det stor sjanse for at den etniske bakgrunnen blir en kilde til styrke og en ressurs. De unge vil klare seg godt både sosialt og økonomisk. I noen tilfeller kan det være slik at foreldre og barn har en selektiv tilpasning, hvor tilpasnings- og læringsprosessen faller bort i det etniske samfunnet for begge generasjoner. Det er da en fare for at barna kan havne på skråplanet i samfunnet.

Ofte er det slik at barna fort kan tilpasse seg de nye omgivelsene, mens foreldrene har vanskelig for dette. Margaret Mead kaller det en prefigurativ kultur, at barn raskere tilegner

seg kunnskap enn sine foreldre. Portes og Rumbaut kaller dette uharmonisk tilpasning. I en overensstemmende tilpasning vil lærings- og tilpasningsprosessen gå jevnt både for foreldre og barn. Det siste utfallet kan være en selektiv tilpasning hvor tilpasningen og læringen går sakte både for foreldre og barn fordi språket og kulturen fra hjemlandet i stor grad blir beholdt.

Mine informanter beskriver forholdet til sine foreldre som godt. Det ser ut til å være lite uenighet og konflikter når det gjelder deres syn på utdanningsvalg. Men det er mer ulikt mellom generasjonene hvor fort tilpasningen går, og for noen av foreldrene er det ikke sikkert de noen gang kommer til å integreres i noen større grad. Det gjelder særlig foreldrene til to av de tamilske jentene. Da de først kom til Vestlandet, jobbet både moren og faren i fiskeindustrien sammen med mange andre tamiler. Det var ikke nødvendig å lære seg det norske språket så godt. Etter at de flyttet til Oslo med døtrene, er det ingen av dem som jobber. De snakker dårlig norsk, hjemme snakker de bare tamilsk. Døtrene derimot både jobber og går på skole. De snakker godt norsk, men de har få etnisk norske venner. Spesielt den yngste av de to jentene understreker at hun føler seg like mye norsk som tamilsk og er fornøyd med å ha det slik.

Om foreldre og barn har likt syn på livet, om de har like verdier og aspirasjoner kan kanskje spesielt godt illustreres når de tamilske søstrene Thivia og Thurka forteller om valg av ektemann. Thivia har ingen kjæreste og tenker heller ikke noe på det. Foreldrene kommer til å finne en ektemann til henne når tiden er inne for det. Hun har stort sett ingen kontakt med gutter, foreldrene vil ikke at hun skal prate noe med gutter før hun er gift. Thivia er helt inneforstått med at det er slik det er. Det er ikke snakk om noe tvangsekteskap. Bredal (2004) legger i sin avhandling vekt på forskjellen mellom arrangerte ekteskap og tvangsekteskap. Det er en stor forskjell mellom disse begrepene. I familien til Thivia og Thurka er det vanlig at foreldrene arrangerer møter og finner potensielle ekteskapspartnere. Men det er overhodet ingen tvang. Ei av de to søstrene til Thivia skal gifte seg snart.

Men foreldrene mine spør alltid om vi har lyst, de tvinger oss ikke til å gifte oss. Søstera mi fikk flere bilder også, før han som hun skal gifte seg med, men de likte vi ikke.

Foreldrene vil forsøke så godt de kan prøve å finne en gutt, men til syvende og sist er det Thivia selv som bestemmer om hun kan tenke seg å gifte seg med han. Dersom det viser seg at hun ikke liker han, vil de finne en annen. Søsteren Thurka giftet seg for noen år siden, og

hun fant faktisk mannen sin selv. Det var en liten prosess for at foreldrene skulle godkjenne ekteskapet.

Først var det presten som spurte foreldrene mine om han kunne få gifte seg med meg. Men mamma og pappa sa de ikke kunne svare med en gang, de måtte undersøke hvordan det var med familien hans, hva slags bakgrunn han hadde og slik. De spurte han masse spørsmål om religion og hans foreldre, de spurte om alt mulig. Da ble de kjent med han og de var fornøyde. Mange tamiler i Oslo finner hverandre på denne måten. Men søsteren min skal gifte seg nå til sommeren og det er foreldrene mine som har funnet han.

Før Thurka fant mannen som hun giftet seg med, hadde imidlertid foreldrene funnet en gutt til henne. Dette var mens de fortsatt bodde på Vestlandet. Hun gikk med på at han skulle komme til Norge slik at de to kunne bli bedre kjent, det var allerede da ordnet med papirer for ham. Etter en stund fant Thurka ut at hun ikke kunne gifte seg med denne mannen allikevel, og hun stod dermed ovenfor et stort dilemma, både overfor sine egne foreldre og foreldrene til denne gutten. Hun var veldig usikker på om hun skulle tørre å si det som det var, men hvis hun skulle bli lykkelig måtte hun avlyse det, selv om det kunne skade familiens ære.

Da jeg var 22 år og bodde på Vestlandet, så hadde de funnet en gutt til meg fra Sri Lanka som de viste bilde av. Jeg synes det var litt flaut å snakke om giftermål og slik med foreldrene mine. Så uten å tenke meg så mye om svarte jeg ja, ok.. Vi pratet med hverandre på telefonen og jeg forstod at jeg ikke likte han, men jeg torde ikke si ifra til foreldrene mine. Jeg hadde allerede levert søknad til politiet om at jeg skulle gifte meg og slik. Det var så vanskelig, fordi jeg først hadde sagt ja. Han kom til Norge, og jeg så at han var mye mer annerledes enn han var på bilde. Jeg bare gråt og gråt og sa til mamma og pappa at jeg ikke ville gifte meg med han. Mamma og pappa var også veldig i tvil, fordi de hadde funnet ut at han kanskje ikke var så bra gutt. De visste ikke hva de skulle si til hans familie. Alle ville komme til å snakke om hva slags jente jeg var som ikke ville gifte meg med han enda jeg hadde latt han komme til Norge. Jeg var veldig redd da, jeg gråt hele tiden. Men når han kom, så tenkte jeg at det er mitt liv, hvis jeg ikke sier nei nå, vil jeg aldri bli lykkelig.

Foreldrene hennes syntes det var ille og en ubehagelig situasjon for alle parter. Moren til Thurka gikk til guttens familie og ordnet opp, forklarte hvordan det var. De ønsket tross alt ikke å tvinge datteren sin til noe hun åpenlyst ikke hadde lyst til.

Ikke alle tamiler er enig om at dette er slik de fleste familier gjør det i forhold til ekteskap. Thurai, lederen i den Tamilske interesseorganisasjonen synes dette høres veldig gammeldags ut. Han hevder han ikke vet om mange slike tilfeller. Han sier at det er slik det var før. Kanskje var det slik det fungerte på landsbygda på Sri Lanka da Thivia og Thurka sin familie flyktet. Foreldrene lever slik fortsatt fordi de ikke har fått med forandringen som har skjedd i hjemlandet etter at de reiste derfra. Fuglerud (1999) skriver at siden etniske minoriteter ofte befinner seg langt borte fra hjemlandet er de tvunget til å rekonstruere sin egen kulturelle identitet, ofte fra hva de husker fra barndommen. For de fleste er situasjonen slik at det er få av de eldre i familien som har flyktet. Blant mine informanter har mange sine foreldre og besteforeldre i hjemlandet. Dette gjør i følge Fuglerud (1999) at det blir et brudd ”*in the transmission of cultural knowledge*”, og det kan være en forklaring på hvordan ting praktiseres forskjellig både blant tamiler, iranere og andre nasjonaliteter.

Thivia forteller om en tamilsk venninne som fant seg en norsk kjæreste og ble gravid med ham. Hun måtte flytte hjemmefra og har i dag ingen kontakt med familien. Foreldrene kunne ikke godta at datteren hadde fått seg en norsk kjæreste. Foreldrene til Thivia liker ikke at hun har kontakt med denne venninnen. Kanskje er de redde for at deres egen datter kan komme til å havne i samme situasjon.

Thivia og Thurka er veldig inneforstått med dette at foreldrene helst skal finne en ektemann til dem, og at de ikke skal ha noe kontakt med gutter før de gifter seg, eller at de skal være ute på kveldstid uten foreldrene. Det er bare slik det er. Det er ikke noe savn eller ønske om at det skulle vært annerledes heller. Derimot sier de at foreldrene ofrer alt for dem, som for eksempel det å flytte til Oslo selv om de hadde mest lyst til å bli værende på Vestlandet. Dette gjorde de for at døtrene skulle få ta den utdannelsen de ønsket. For etnisk norske ungdommer er det vanlig å flytte hjemmefra når man skal begynne å studere, men slik er det ikke for disse tamilske jentene. Kanskje føler de to jentene allikevel et visst press for å tilfredsstille foreldrene siden de har ofret så mye for dem.

Tilpasningen i dette tilfellet kan ikke sies å ha gått jevnt for foreldre og barn, men det har heller ikke vært noen store konflikter mellom generasjonene. Det ser ut til at i de fleste familiene tilpasser barna seg raskere enn foreldrene, og i tråd med Margaret Mead tilpasser de yngre seg raskere til nye ting enn eldre gjør. Blant mine informanter har ikke dette ført til noen konflikter mellom generasjonene.

Eldste sønnen til Isar og Irandokht har norsk kjæreste, dette er helt uproblematisk for dem. Thulasi har heller ikke tenkt å finne noen ektemann til sin datter. Det er veldig

forskjellig syn på dette blant iranerne og tamilene, men det virker som om foreldre og barn deler den samme oppfatningen av hvordan det skal være.

Foreldrenes syn på barnas valg av ektefelle kan ha konsekvenser for deres mobilitet. Foreldrene til Thurka fant først en potensiell ektefelle til henne fra hjemlandet. Han hadde aldri før vært i Norge, og for Thurka kunne det ha vært mobilitetshemmende å gifte seg med han. Thurka fant senere ektemannen sin selv her i Norge. Å finne seg en norsk kjæreste kan være mobilitetsfremmende, det kan gjøre det enklere å integreres i det norske samfunnet.

Foreldrenes påvirkning når det gjelder valg av utdanning

Hvordan er foreldre med på å påvirke barnas utdanningsvalg, hvilken rolle spiller de? Vil de oppmuntre barna til å ta en høyere utdanning, eller ønsker de at barna raskt skal begynne å jobbe og tjene penger? Foreldrene var godt voksne da de kom til Norge, og har ofte mindre kjennskap til det norske utdanningssystemet enn sine barn fordi de selv ikke har gått på norsk skole.

Ayşe S. Caglar (1991) har gjort en doktorgradsstudie om ”tyske tyrkere” i Berlin. Caglar forklarer hvordan tyrkerne som er fullt integrert i den tyske økonomien opplever å bli sosialt ekskluderte fordi de mangler den symbolske og sosiale kapitalen. De mangler den sosiale anerkjennelsen fra det tyske samfunnet, og mye av dette er på grunn av at de ikke har noen utdanning. Mange prøver derfor å oppmuntre og støtte sine barn til å ta en høyere utdanning, slik at de selv opplever å få en status gjennom sine barn. Ingen av foreldrene til mine informanter har utdanning utover grunnskole. På den måten kan de oppleve å få status gjennom barna ved at de tar høyere utdanning.

Foreldrene har vanligvis ikke tatt utdanning i Norge eller gått på norsk skole. Slik sett kjenner barna utdanningssystemet i Norge bedre enn sine foreldre. Foreldregenerasjonen kan ofte heller ikke språket like godt som sine barn. På den måten kan det oppleves som et brudd i utviklingen at barna plutselig overtar en autoritet i forhold til sine foreldre. Når foreldrene har begrenset kunnskap om utdanningssystemet og mulighetene i Norge, vil det si at barna får denne kunnskapen fra venner og jevnaldrende, og gjennom direkte egen erfaring. Barn av etniske minoriteter får ikke den støtten og veiledningen som etniske norske barn får fra sine foreldre når det gjelder valg av utdanning og oppfølging underveis i utdanningen.

Margaret Mead (1972) er opptatt av endrede forhold mellom generasjoner. I den prefigurative kulturen lærer som nevnt tidligere voksne av sine barn. På grunn av at det moderne samfunnet endrer seg raskt og innebærer mye avansert teknologi som unge ofte

takler og tilegner seg raskere enn sine foreldre, får barna mer autoritet i forhold til den eldre generasjonen. I likhet med Portes og Rumbaut (2001) sin teori om rollebytte blir også i Mead sitt tilfelle barna foreldre til sine foreldre i visse sammenhenger. Gjennom samtalene med informantene mine kommer dette frem, at foreldre ikke kjenner særlig til systemet og karrieremuligheter i Norge. Det eneste de vet er at det er fint å bli lege eller ingeniør.

I følge flere av informantene prøver tamilske foreldre i stor grad å få barna til å velge realfagsutdanning, fordi dette er den beste og sikreste muligheten for jobb på Sri Lanka, men det kan også være at foreldregenerasjonen er dårlig orientert om mulighetene i Norge. Dette prøver Tamilsk interesseorganisasjon å gjøre noe med på motivasjonsseminarene hvor foreldre også er invitert til å være med. På disse seminarene blir studenter fra alle studieretninger invitert til å holde foredrag og presentere sine fag og mulighetene disse gir på det norske arbeidsmarkedet. Denne interesseorganisasjonen gjør en innsats for unge etniske minoriteter og er en ressurs som kan være viktig for den sosiale mobiliteten.

Thavendran: *”Foreldrene legger press på barna til å velge teknologifag, men på motivasjonsseminarene er det åpent for foreldrene også”.*

Thiyaku: *”De trenger å få litt innsikt i utdanningssystemet i Norge, og hva slags muligheter som finnes”.*

Thurai sier at barna i stor grad velger studieretning selv, men at foreldre nok oppfordrer til å prøve å komme inn på lege- eller ingeniørstudiet. Lege- og ingeniørutdannelsen blir nevnt mange ganger i løpet av samtalene med informantene. Det er tydelig at disse står høyt i kurs hos mange. Det kommer også frem i denne uttalelsen fra lederen i interesseorganisasjonen.

”Barna velger selv, men foreldrene støtter veldig mye opp. Det beste er lege eller ingeniør. Vi holder seminar om studieretninger og valg av utdanning noen ganger, og da forteller vi om alle muligheter, men lege eller ingeniør er det høyeste”.

Uvitenhet om utdanningsmuligheter er nok mye av grunnen til det veldige fokuset på lege- og ingeniørutdanning eller realfagsutdanning. Ifølge Thiyaku og Thavendran er for eksempel sosiologi helt ukjent for de fleste tamiler, og det samme gjelder for fag som teater og musikk. De forteller derimot at mange velger helsefag. Dette er godt kjent, og mulighetene for å få jobb etter endte studier er store. Den ene av dem er bioingeniør og har jobbet på sykehus.

Thivia har nettopp begynt på bioingeniørutdannelsen på høyskolen. Hun forteller at de er flere tamiler på bioingeniørstudiet.

På sykehjemmet der jeg jobber er det mange tamiler og iranere, både som sykepleiere, hjelpepleiere og som pleieassistenter. Alle iranere som jobber der er utdannet sykepleiere, mens de tamilene som jobber der enten er hjelpepleiere eller pleieassistenter. Dette stemmer godt med rapporten fra statistisk sentralbyrå om at iranere i gjennomsnitt har høyere utdanning enn tamilene, men at tamilene er høyt representert på arbeidsmarkedet. Det stemmer derimot ikke like godt med aspirasjonene som ifølge noen av mine tamilske informanter forteller er vanlig, det å gjerne skulle bli lege, ingeniør eller lignende. Vaskebyrået som har jobben med å holde rent på sykehjemmet, drives også av tamiler.

Thurai forteller at tamilske foreldre er svært opptatt av at barna skal få seg en god utdanning, det høyest ønskelige er lege eller lignende. Dette er et ønske som ikke alltid er like realistisk:

”Noen foreldre er veldig opptatt av at barna skal være lege eller slik, de prøver i første omgang lege, men så må de kanskje innse at det er litt vanskelig og da velger de noe annet i stedet”.

Ikke alle etniske nordmenn kan heller bli lege eller ingeniør. Thurai sier de fleste foreldre etter hvert ser at det kanskje er urealistisk for barna sine å ta den utdannelsen, og at de derfor senker kravene og ønskene sine litt.

Ismail fra Iran har ikke følt noe direkte press fra foreldrene sine i forhold til det å ta utdanning, men de har i stor grad oppfordret ham til å gjøre det. De vil støtte ham med det han måtte trenge i studietiden. Om han hadde valgt å begynne å jobbe i stedet for å studere, hadde han måtte stå mer på egne ben.

”De har jo sagt at jeg bør få meg en bra utdanning, at de ønsker det, men de har ikke lagt noe press på meg akkurat. Som min far sa, det er ditt liv og dine valg. Men så lenge du studerer så kommer vi til å støtte deg med alt mulig, både når det gjelder mat og hus og all den støtten du måtte trenge. Om jeg hadde begynt å jobbe i stedet hadde jeg stått mer på egne ben og måtte ha klart meg mer selv”.

Det kan virke som om foreldre har en viss påvirkning i forhold til sine barns valg av utdanning. De fleste foreldrene er opptatt av at barna deres skal ta utdanning, og at utdanning

er svært viktig. Det virker derimot ikke som om foreldrene i veldig stor grad har påvirket noe når det gjelder hva slags utdanning barna velger. Ifølge de tamilske guttene Thavendran og Thiyaku er det mye uvitenhet blant foreldrene når det gjelder utdannings- og karrieremuligheter som finnes i Norge. De tamilske ungdommene mister derfor foreldrene som veiledere i forhold til utdanningsvalg. De finner ut av mulighetene enten gjennom interesseorganisasjonen hvor det holdes informasjonsmøter om utdanningsmuligheter, venner og jevnaldrende eller på egen hånd. Slik ser vi at det etniske nettverket kan virke mobilitetsfremmende. Lederen av Tamilsk interesseorganisasjon sier også at barna i stor grad velger utdanning selv, og at foreldrene støtter dem så godt de kan.

Når det gjelder de iranske informantene, har de nok opplevd mindre press akkurat når det gjelder det å velge realfagsutdanning. Ismail forteller at Iran er et land som dyrker enere og folk med status. Irana bestemte seg allerede da hun kom til Norge at det var politi hun skulle bli. Selv om dette har vært et heller utradisjonelt utdanningsvalg blant iranske kvinner, fikk hun aldri noen protester hjemmefra. Det hendte at moren på spøk spurte om hun ikke heller ville bli advokat, men det var aldri noe press fra familien om å velge noe annet enn politiyrket.

Mange foreldre er opptatt av at barna skal få seg en bra utdanning, og de er veldig opptatt av retninger som lege eller ingeniør. Foreldrene til mine informanter, spesielt tamilene, har ofte lavere utdanning fra hjemlandet og får ikke så gode jobber her, noen jobber heller ikke. Kanskje ønsker de å skaffe seg en status gjennom sine barn, ved at barna tar høyere utdanning, slik det kommer frem i Ayse S. Caglar (1997) sin studie av tyske tyrkere i Berlin. Barnas utdanning blir en kompensasjon for foreldrenes manglende utdanning og status.

Blant mine informanter er det mange jenter som har valgt å jobbe innen helse- og sosialsektoren. Selv om Irana skal bli politi, er grunnen til at hun valgte dette yrket et ønske om å kunne hjelpe andre mennesker. Guttene er klart mer opptatt av realfag og utdanning i seg selv enn jentene. Hvor mye foreldrene har påvirket til dette, er vanskelig å si. Ingen av informantene forteller at de har blitt presset i noen retning, selv om foreldre har sine ønsker og støtter opp mer når barna utdanner seg. En ting som kanskje utmerker seg er at foreldrene til de tamilske jentene Thivia og Thurka flyttet til Oslo for at de skulle kunne bo sammen med barna sine når de studerer. Dette er heller uvanlig blant etniske nordmenn, og ingen av guttene har fortalt om noe lignende. Det iranske ekteparet Isar og Irandokht flyttet også til Oslo da eldste sønnen skulle begynne å studere, men de gjorde det også for sine egne jobbmuligheter. Foreldrene til Thivia og Thurka trivdes veldig godt på Vestlandet og hadde mange venner der,

men allikevel flyttet de for å bo sammen med sine døtre. Slik sett kan det i alle fall virke som om de tamilske jentene blir litt mer ”beskyttet” slik som Portes og Rumbaut (2001) beskriver. Til sammenligning flyttet Irana hjemmefra da hun var 17 år gammel.

Alle foreldrene støtter sine barn når det gjelder utdanning. Dette er klart mobilitetsfremmende for barna. Ingen av foreldrene til informantene har ytret noe ønske om at barna deres burde jobbe og tjene egne penger i stedet for å studere. Tvert imot.

8. Potensielle barrierer unge innvandrere stilles ovenfor

I dette kapittelet skal jeg se nærmere på diskriminering. Først og fremst på informantenes egne opplevelser av ulike ubehaglige hendelser i den offentlige sektor, men også deres opplevelser av diskriminering på arbeidsmarkedet. Tilslutt vil jeg diskutere hvordan diskriminering eventuelt kan være en barriere for sosial mobilitet.

Det tredje punktet i teorien om segmentert tilpasning handler om potensielle kulturelle og økonomiske barrierer som andregenerasjons- eller unge etniske minoriteter blir stilt ovenfor i skole og arbeidsliv. Portes og Rumbaut (2001) nevner tre ulike utfordringer minoritetsungdom møter på veien mot fremtidig utdanning og karriere. Den første av disse utfordringene er diskriminering på bakgrunn av utseende. Portes og Rumbaut skriver om de fysiske forskjellene fra majoritetsbefolkningen som er nedarvet fra foreldrene. Diskriminering kan påvirke mobilitet, identitet, selvfølelsen og innvandreres aspirasjoner. Sett at en innvandrers ikke får en jobb han er kvalifisert for på grunn av sin bakgrunn eller sitt utseende, er dette diskriminering som kan hindre en oppadgående sosial mobilitet. Slike erfaringer kan også føre til dårligere selvfølelse, og kanskje velger innvandrere som blir utsatt for en slik diskriminering å senke aspirasjonene sine.

Situasjonen på arbeidsmarkedet er den andre utfordringen. Arbeidsløsheten har økt, og mye av industrien flyttes til land hvor det er billigere arbeidskraft. Den siste utfordringen ligger i subkulturer eller underkulturer som eksisterer der innvandrerne vokser opp og går på skole, som gjengkulturer hvor det eksperimenteres med narkotika og blir begått kriminalitet. Situasjonen er ikke den samme i Norge som i USA som denne teorien kommer fra. USA har en annen historie når det gjelder diskriminering av svarte, og vi finner ikke de samme gettoene i Oslo som for eksempel i New York og andre amerikanske storbyer. Problemstillingen er allikevel høyst aktuell i Norge. Det finnes også her i landet minoritetsungdom som går inn i gjenger som gir status i miljøet, men som derimot fører til nedadgående mobilitet i samfunnet.

Opplevelse av rasisme/diskriminering

Etniske minoriteter står ovenfor en rekke utfordringer på veien mot fremtidig utdanning og karriere, og ifølge Portes og Rumbaut (2001:55) er en av de største utfordringene diskriminering på bakgrunn av utseende. Personer med synlig minoritetsbakgrunn kan oppleve at de aldri helt vil assimileres i majoritetsbefolkningen fordi de alltid blir definert som annerledes. Opplevelse av diskriminering og forskjellesbehandling kan være svært frustrerende, påvirke sosial mobilitet og stå i veien for ønsket karriere. Gjennom samtalene med de unge iranerne og tamilene kommer det frem at de fleste har opplevd noe de vil kalle rasisme eller diskriminering.

I følge levekårsundersøkelsen til Statisk Sentralbyrå fra 1998 kommer det frem at iranere oftere føler seg diskriminert både på boligmarkedet og på arbeidsplassen. I overkant av 40 % av iranerne oppgir at de har blitt nektet å leie eller kjøpe bolig på grunn av sin bakgrunn. Litt over 10 % som har bakgrunn fra Sri Lanka oppgir det samme. På arbeidsplassen har ifølge rapporten ca. 23 % av iranerne opplevd å bli plaget, mens 8 % av srilankere sier de har blitt plaget. Rapporten kan ikke vise noen sammenheng mellom opplevelse av diskriminering og høy utdanning/gode norskkunnskaper, slik som Djuve og Hagen (1995) kunne se en tendens til i FAFOs levekårundersøkelse blant flyktninger i Oslo (www.ssb.no/emner/00/02/rapp_199816).

Jon Rogstad (2001) sin undersøkelse *Sist blant likemenn?* handler om synlige minoriteters situasjon på arbeidsmarkedet. Rogstads bok viser at det er forskjeller på hvordan minoriteter og majoriteten blir behandlet på arbeidsmarkedet. Minoriteter kommer dårligere ut når det gjelder ansettelse. De får ofte dårligere lønn enn sine kollegaer og stiller dårligere i interne opprykk i bedriften de jobber i. Rogstad har forsøkt å finne årsakene til dette og har sett på både arbeidsgivere og arbeidssøkere i sammenheng. En av de viktigste årsakene som Rogstad fant var arbeidsgivernes holdninger. Arbeidsgiverne mente at alle nordmenn er forskjellige, men de behandlet alle med synlig minoritetsbakgrunn som om de skulle være like. I dette tilfellet ble det satt et likhetstegn mellom synlig minoritetsbakgrunn og lav kompetanse. Arbeidsgiverne mangler informasjon og baserer sine handlinger på forestillinger som de har av synlige minoriteter. På grunn av manglende informasjon skaper de ulikhet mellom majoritet og synlige minoriteter. Rogstad kan ut ifra sin undersøkelse si at arbeidsgiverne driver systematisk forskjellsbehandling og velger bort arbeidssøkere som har en synlig minoritetsbakgrunn. Denne bortvelgingen skjer både på grunnlag av faktiske og forestilte forskjeller. De tre vanligste begrunnelsene arbeidsgiverne brukte var at

arbeidssøkerne med synlig minoritetsbakgrunn hadde dårlige norskkunnskaper, gal utdannelse og at de har dårlig kjennskap til norsk arbeidsliv og samfunn. I sammenheng med faktiske og forestilte forskjeller knytter Rogstad inn teorien om selvoppfyllende profetier. Det er ikke sikkert forestillingene til disse arbeidsgiverne stemmer med virkeligheten, men så lenge de tror og mener det er slik, vil de naturlig handle deretter og opprettholde forskjellene. Disse spådommene kan derfor både gjelde som et beslutningsgrunnlag og skape forskjeller som i utgangspunktet ikke eksisterte.

John Ogbu og Margaret Gibson (1991) legger som tidligere nevnt vekt på den positive ånden som råder blant frivillige migranter. Frivillige migranter regner med at de vil oppleve rasisme og diskriminering i sitt nye vertsland, men at det vil bedre seg etter hvert som de får seg utdannelse og blir integrert i samfunnet. De tenker også at situasjonen i det nye vertslandet er bedre enn hvordan de hadde det i hjemlandet sitt, og at de har det bedre enn de som er igjen der. Mine informanter er stort sett veldig fornøyde med livet sitt i Norge. Hverdagsrasisme går lite inn på dem, men alvorligere ting som diskriminering på arbeidsmarkedet er ikke noe de godtar for en periode. Iranerne, derimot, som flyktet fra hjemlandet sitt fordi de var uenige med regimet og ikke kunne se noen fremtid for barna sine i Iran kan være enige med Ogbu og Gibson om at de har det bedre enn de som er igjen i hjemlandet.

Annick Prieurs (2004) bok *Balansekunstnere* handler om unge mennesker med minoritetsbakgrunn og deres liv i Norge. Boka tar også opp opplevelser og reaksjoner på rasisme og diskriminering. Disse menneskene i Prieurs bok har i likhet med mange av mine informanter hatt største delen av oppveksten sin her i Norge. Av mine informanter har nesten alle opplevd en form for rasisme eller diskriminering mens de har vært her i Norge. Det kan være ulike opplevelser fra å bli kalt "svarting" og "utlending", til å bli nektet å leie leilighet på det private boligmarkedet. Dette med rasisme er et mye omdiskutert begrep, og jeg velger å gjøre som Annick Prieur har gjort i sin bok "Balansekunstnere". Hun skriver:

"Ettersom min undersøkelse ikke er en kvantitativ studie, er den helt presise avgrensningen av begrepene rasisme, trakassering, diskriminering osv. ikke viktig for meg. Snarere enn å ta utgangspunkt i noen begreper med et fast innhold, for å se på hvilke erfaringer som kan passe inn i disse kategoriene, har jeg tatt utgangspunkt i en del erfaringer og sett på hvordan disse erfaringene omtales og kategoriseres" (Prieur: 2004: 116).

Selve begrepet i seg selv er heller ikke viktig i min studie slik jeg ser det, det er mer snakk om å få frem de unge iranerne og tamilenes opplevelser. For å få til dette har jeg også måttet bruke ord som rasisme og diskriminering selv. Som Prieur (2004) sier er det mer snakk om ”krenkende hendelser” som kan være for eksempel tilrop, trakassering, vold eller skjellsord. Det finnes ulike grader av rasisme og diskriminering, og de to begrepene har forskjellig betydning. Hverdagsrasisme kan for eksempel være slengbemerknninger og tilrop, mens vold og trakassering er et mer alvorlig tilfelle av rasisme. Diskriminering er når noen blir forskjellsbehandlet på bakgrunn av sitt utseende og opphav. Arbeidsmarkedet er en arena hvor det kan forekomme diskriminering.

Thurai fra Tamilsk interesseorganisasjon forteller om barn og unge som føler seg norske, men som skjønner at de er annerledes når noen kaller dem ”svarting” eller ”utlending”.

”Det som kan være et problem er at de barna som faktisk er født her, føler seg veldig norske. Mange er oppvokst i landsbyer hvor de var få innvandrere som bodde sammen med bare nordmenn og ble veldig lett og godt integrert, de følte seg som nordmenn. Når de flyttet til Oslo var det noen som kalte de for svarting eller slik og først da merket de at de ikke er norske. Det er tøft å få midt i fleisen når du hele tiden har følt deg norsk. Plutselig føler man seg annerledes allikevel. Mange trives mye bedre i landsbyene, men mange flytter hit for å få seg utdanning og jobb”.

Andre tamiler opplever det motsatt og synes det var tøffere å bo i mindre byer. Der var de mer synlige som annerledes fordi det var så få andre med minoritetsbakgrunn.

Thiyaku: *”Da jeg bodde på Sunnmøre er det veldig synlig at du kommer fra et annet sted, det er så få innvandrere der. Oslo er en stor by, det blir annerledes. På Sunnmøre kunne ungdommer tute på meg når de kjørte forbi eller vise fingeren. Hvis jeg gikk sammen med nordmenn var det ingen som gjorde noe, men om jeg gikk alene skjedde det noen ganger. Det er veldig irriterende. Men de gjør det for moro skyld og jeg tror egentlig ikke de mener så mye vondt med det. Det er mest ungdommer som gjør slike ting. Men jeg har også blitt nektet å leie leiligheter fordi jeg er innvandrer”*

Thiyaku har altså opplevd hverdagsrasisme på Sunnmøre, det er irriterende, men ikke noe han lar gå veldig innpå seg. Han presiserer at det er et ungdomsfenomen. Thiyaku opplevde mer

hverdagsrasisme på Sunnmøre enn han har gjort i Oslo. Dette er omvendt erfaring av hva Thurai fra Tamilsk interesseorganisasjon forteller om. Han forteller at ungdommene først opplever rasisme når de kommer til Oslo, at de ikke opplever dette på bygda. Mange av mine informanter kan derimot fortelle om krenkende hendelser de har opplevd på bygda. Da jeg først spurte om de hadde hatt noen ubehagelige opplevelser, svarte de ofte nei først. Etter å ha reflektert litt rundt dette kunne de likevel etter hvert fortelle om flere hendelser. Det kan kanskje være en av grunnene til at Thurai er av en annen oppfatning, at de fleste i første omgang ikke har så mye å fortelle. Thiyaku har også opplevd diskriminering i form av å ha blitt nektet å leie leilighet på det private boligmarkedet på grunn av at han er innvandrер. Dette er en form for diskriminering eller forskjellsbehandling.

Thiyaku: *"Da jeg skulle se på en leilighet sa hun som skulle leie den ut "du kan bare se på den, men du får den ikke". Det er greit sa jeg, hun var i alle fall ærlig".*

Thiyaku mente at hverdagsrasisme er et ungdomsfenomen, men det er det delte meninger om blant de to guttene.

Thavendran: *"Men det er også eldre da, for eksempel på t-banen, hvis det kommer en gammel dame på og det er ledig plass ved siden av meg, så vil hun ikke sitte der. Det er ikke store ting da. Og for eksempel da det var kommunalvalg i fjor, så jobbet jeg som valgobservatør. Så kom det en gammel dame bort til meg etter hun hadde stemt og sa "nå har jeg stemt på Karl I Hagen". Det er bra sa jeg da (ler). Hun virket veldig skeptisk".*

Thavendran forteller at eldre damer ofte er skeptiske. Han tar det ikke spesielt alvorlig, synes nesten det er litt komisk.

Thurka synes ikke hun har opplevd mye rasisme, men kan godt huske å ha blitt kalt svarting. Dette var mens hun og søsteren Thivia gikk på ungdomsskolen på Vestlandet. Etter hvert som de begynte på videregående følte hun folk ble litt mer voksne.

"Jeg har bare opplevd at de kalte oss for svartinger noen ganger, det husker jeg. Ellers har jeg ikke opplevd noe. Men vi bare latet som vi ikke skjønnte hva de sa. Når vi begynte på videregående, på helse og sosialfag, så var folk litt mer voksne og da var det aldri noen problemer. Der var vi mye sammen med norske elever også, det var bare i niende klasse det at vi var mest sammen med tamiler. Jeg likte nesten ikke å gå på skolen i niende klasse fordi

alt var nytt og ukjent og det var vanskelig med språket. Jeg følte meg mye tryggere da jeg begynte på videregående”

En del av iranerne jeg har intervjuet har også opplevd tilsvarende episoder som Thiyaku og Thavendran. Her forteller Irana hvordan gamle damer på trikken kan være, men hun tar det ikke så veldig alvorlig.

”Tja, det hender jo at gamle damer slenger litt dritt på trikken, men slik er det bare tror jeg, de synes vel det er litt rart når det plutselig er så mange ”fremmede” i byen deres, de har kanskje ikke vendt seg til det ennå. Men jeg bare smiler av dem, det er liksom ikke så veldig alvorlig”.

Ut ifra hva de tamilske guttene og jentene har opplevd, er det ungdommer og eldre som oftest kommer med slengbemerkinger. Ingen har opplevd noen alvorlig form for rasisme i form av vold eller alvorlig trakassering. I forhold til sosial mobilitet ser det ikke ut som om denne formen for hverdagsrasisme som mange av informantene forteller om har noen stor innvirkning. Den formen for rasisme som de unge iranerne og tamilene har opplevd er ikke noe som bekymrer dem eller noe de lar gå sterkt innover seg. Diskriminering er en annen sak som opptar noen av dem i mye sterkere grad, spesielt i forhold til det å få seg en relevant jobb. Dette har også mye større innvirkning på den sosiale mobiliteten.

Sitatene illustrerer hvordan mine informanter noen ganger eller kanskje ofte blir møtt av sine medborgere i det norske samfunnet. Noe jeg har bitt meg merke i gjennom samtaler med mine informanter, og som man også kan se i sitatene over, er at de veldig ofte bagatelliserer slike ”rasistiske” eller ”diskriminerende” opplevelser. De får det til å høres ut som om det ikke er noen stor greie. Det er ikke sikkert det er det heller, men det er rart om det ikke sårer dem litt eller går inn på dem på noen måte. Flere sosiologer har vært inne på nettopp dette temaet, hvor det sies at etniske minoriteter som kommer til et nytt land i håp om et bedre liv har en veldig positiv innstilling (Ogbu & Gibson: 1991). De tenker at dette er ting de må regne med, særlig i begynnelsen. Det går nok over etter en tid. I tillegg tenker de ofte på dem som er igjen i hjemlandet og har en mye verre livssituasjon enn de som tross alt har klart å komme seg vekk..

Annick Prieur (2004) finner i sitt materiale at det i hovedsak er to veldig ulike reaksjoner på rasisme og diskriminering. Enten blir hendelsene bagatellisert og innvandrene selv viser en forståelse for selve handlingene.

”Hos noen får man inntrykk av at mange nordmenns negative holdninger er et livsvilkår man må akseptere på samme måte som været: Det nytter det ikke å hisse seg opp over eller ta seg nær av” (Prieur: 2004: 119).

Den andre måten å reagere på er å vise overfølsomhet og tolke all motgang som rasisme. Alle mine informanter hadde en svært positiv innstilling. Jeg kan ikke si det var noen overfølsomme reaksjoner blant dem, men dette kan ha å gjøre med skjevheter i mitt utvalg. Prieur har i sin studie et mye bredere utvalg, og hun har også intervjuet mange veldig vanskeligstilte i samfunnet, for eksempel folk som sitter i fengsel.

Temaer som rasisme og diskriminering er ikke noe informantene selv begynte å snakke om. Da jeg først spurte om de hadde opplevd noe ubehagelig, var det mange som svarte nei med en gang, men etter å ha tenkt litt hadde nesten alle noen historier å fortelle. Noe som derimot informantene mine ofte selv trakk frem som litt irriterende, var visse stereotypier de ofte møtes med. Isar fra Iran sier:

”Midtøsten er som en egen verdensdel. Vi som kommer fra de forskjellige landene har helt ulike kulturer, det eneste vi har felles er en gud som heter Allah og en profet kalt Mohammad. Mens utenforstående tenker at om man er muslim blir man tvangsgiftet, omskåret, går med skjerf og driver med kriminalitet. Det er veldig vanskelig å gjøre noe med stereotypiene. Selv om iranere og pakistanere er muslimer, er vi veldig forskjellige. Nesten ingen iranere går i moské i Oslo, nesten ingen faster, nesten alle drikker alkohol. Iranere er veldig lite religiøse.”

Hans kone Irandokht opplever også å bli møtt med stereotypier:

”Når jeg er ute på byen for eksempel med dem jeg jobber sammen med og vi drikker litt, så kommer de bort til meg og sier ”Du er jo akkurat som oss jo”.

Denne problematikken kan for noen oppleves som verre enn det å få slengt noen bemerkninger etter seg på trikken. Det å bli misoppfattet, eller det at folk har et bestemt bilde av hvordan du er, henger ofte sammen med de bildene som konstrueres av media. Prieur (2004: 121-122) skriver at det er et stort problem er generalisering, eller det at mange får skylden for det bare noen få gjør. Et sitat fra en av Prieurs informanter sier, i likhet med min informant fra Iran, at nordmenn ofte har stereotype bilder av folk med synlig

minoritetsbakgrunn. Nordmenn tror at folk som er mørkhudet bare lever på sosial støtte. Dette føles vanskelig når virkeligheten ikke er slik.

Hverdagsrasisme er som nevnt noe de fleste informantene har opplevd, men dette er ikke noe som går inn på dem. Informantene ser ikke disse hendelsene som noen hindring for mobilitet. Bekymringene kommer i forbindelse med å få jobb etter utdanning. På dette området kan diskriminering få en direkte innvirkning på mobiliteten.

Diskriminering på arbeidsmarkedet

Rogstad (2001) har som nevnt hevdet at det blant ulike bedrifter i Norge er en forskjellsbehandling av synlige minoriteter på arbeidsmarkedet. Mine informanter har sterkere reaksjoner på diskriminering, særlig i forhold til det å bli diskriminert på arbeidsmarkedet. Ikke alle opplever dette, spesielt ikke de som arbeider i helsevesenet eller har utdannet seg innenfor helsesektoren. Der virker det som om man er garantert jobb uansett hvilken hudfarge man har, eller hvilket land man kommer fra. Riktignok har det etter hvert blitt noe hardere konkurranse for sykepleiere, men behovet innenfor helsesektoren er fortsatt stort.

Thurai sier situasjonen har blitt mye bedre enn hva den var når han selv kom på arbeidskontoret i Oslo for å søke jobb på åttitallet.

” Da jeg kom på arbeidskontoret sa de at, ja du er jo fra Sri Lanka, det er bare Oslo- folk som kan søke her”.

Isar tok sykepleierutdanningen etter at han kom til Norge og har ikke hatt problemer med å få jobb. Han sier selv at det ikke er så rart siden behovet for folk i helsevesenet er så stort. De trenger ham rett og slett. Han er mer bekymret for fremtiden til sin sønn Ibrahim som er ferdig utdannet innenfor realfag ved høyskolen. Sønnen har levert inn uttallige jobbsøknader uten å få noe respons. I frustrasjon sendte han til slutt inn en søknad i norsk navn. Da kom svaret med en gang. Han ble innkalt til sitt første jobbintervju. Det er selvfølgelig vanskelig å si om dette er diskriminering fra arbeidsgiveres side, eller om Ibrahim rett og slett ikke var kvalifisert for de andre jobbene han søkte på, men det er helt klart et tankekors. Isar selv er ikke i tvil om at det er Ibrahims navn som er grunnen til at han tidligere ikke har blitt kalt inn på intervju.

”Jeg har sagt til Ibrahim at om han ikke får jobb, kan han sikkert begynne hos Bin Laden (ler masse). Jeg har venner som ikke har fått jobb og begynt med kriminelle saker, smugling av

narkotika osv. Men hva skal man gjøre når man har kone, barn, en bra utdannelse, men ingen jobb. Det kan nok være fristende å skaffe penger på andre måter da.”

Isar vil ikke si at han akkurat har vært utsatt for rasisme, men opplevelse av å bli diskriminert i forhold til jobbsøking føles mer alvorlig.

”Ikke rasisme akkurat, men former for diskriminering forekommer nok stadig vekk. Jeg søkte forskjellige jobber før jeg begynte på sykepleieutdannelsen, men fikk sjelden eller nesten aldri noe respons på søknadene.

De tamilske guttene Thiyaku og Thavendran er også bekymret for om de kommer til å få jobb i Norge etter at de er ferdige ved Universitetet i Oslo. De sier at det blir vanskelig med en gang arbeidsgivere ser navnet. De understreker at dette ikke er et ”norsk” fenomen, det skjer i andre land også. Det er ikke det at det ikke finnes arbeid her, men de vil gjerne få en jobb som er relevant i forhold til utdannelsen.

Thiyaku: *”Når det gjelder renholds jobber og slike ting foretrekker de innvandrere, til slike jobber som nordmenn ikke vil ha. Til andre jobber blir man sjelden innkalt til intervju eller noe, det er vanskelig”.*

Thiyaku og Thavendran kaller det skjult diskriminering og tror ikke det er så lett å gjøre noe med. Det kommer nok til å forandre seg her etter hvert også, men akkurat nå er det en ny generasjon som holder på med eller er ferdig med utdanning og skal ut i arbeidslivet. De er inne på tanken om at det kanskje hadde vært lettere å få seg jobb for eksempel i England. Å gi opp håpet om å få jobb i Norge, vil de ikke.

” Man må bare stå på å søke jobber, og skaffe seg noen kontakter. Media skaper et veldig negativt inntrykk av innvandrere som gjør at folk blir skeptiske. Hvis det er noe positivt så blir personen omtalt som norsk, men om det er noe negativt så blir innvandrerbakgrunn trukket frem”.

I forhold til det å få seg jobb, tror Ismail det er vanskelig for alle å få den første jobben etter endt utdannelse, uansett om du har bakgrunn fra Sri Lanka, Iran eller Norge. Han sier de fleste arbeidsgivere krever erfaring fra yrket, noe man ofte ikke har rett etter at studiene er over.

”Jeg tror egentlig at det er vanskelig for alle å få seg den første jobben, fordi arbeidsgiverne ofte er ute etter noen med erfaring. Og det har jo blitt slik i det siste, at det går veldig mye på kontakter, du kan liksom ikke være en fersking og ikke kjenne noen, å tro at du får en super jobb. Du er nødt til å bygge deg opp et nettverk.”

Han har ikke noe til overs for diskriminering og synes det hele er litt merkelig. Selv har han ikke hatt noe erfaring med det.

”Det er jo litt rart da, når du er bra utdannet og skal få deg en jobb, så har antakelig dine sjefers også en bra utdanning, da burde jo de være intellektuelle nok til å liksom se at man skal behandle folk likt”.

Thulasi har ikke opplevd noen vanskeligheter med å få seg jobb i Oslo. Hun har søkt to jobber og fått begge to. Den ene var en stilling som husøkonom på et sykehjem. Før hun søkte denne jobben hadde hun tatt husøkonom utdanning et sted på Østlandet. Thulasi tror at så lenge du har utdanning, så går det ganske greit i Norge. Senere søkte hun på jobb ved et realfaglig institutt hvor hun fortsatt jobber.

Thurka har heller ikke opplevd noen vanskeligheter med å få jobb. Det er i helsevesenet, og hun understreker dette selv.

”Ja, jeg har ikke hatt noe problem med å få jobb. Jeg har bare søkt to jobber her og de fikk jeg. Men det er alltid behov for folk i helsevesenet da. Jeg har jobbet både på sykehus og nå jobber jeg på sykehjem da”.

Når det gjelder diskriminering på arbeidsmarkedet, har noen av informantene opplevd dette, ifølge dem selv. Selvfølgelig er det vanskelig å bevise slike ting. Det virker nesten som om du kan sette et skille mellom de som utdanner seg og søker jobber i helsevesenet, og de som tar annen høyere utdanning hvor behovet ikke er like stort som i helsevesenet.

De tamilske guttene Thiyaku og Thavendran er bekymret for om de vil få en relevant jobb etter at de er ferdige med studiene sine. Dette er avgjørende for fremtiden deres. De ser ingen grunn til å bli værende i Norge om de ikke får jobb. De tamilske jentene har ikke opplevd noen form for diskriminering på arbeidsmarkedet og er heller ikke bekymret for dette i fremtiden, men de jobber innenfor helsevesenet og Thurka selv understreker dette. Akkurat

på dette punktet synes det å skille mer mellom gutter og jenter enn det gjør mellom iranere og tamiler. Guttene er generelt mer bekymret i forhold til diskriminering på arbeidsmarkedet enn hva jentene er, men alle jentene jeg intervjuet bortsett fra Irana sikter mot jobber i helsevesenet.

Diskriminering en barriere for sosial mobilitet

Som Portes og Rumbaut (2001) påpeker er diskriminering en faktor det er vanskelig å beskytte seg mot. Diskriminering kan hindre oppadgående mobilitet. Enkelte informanter har også opplevd diskriminering på boligmarkedet. Det som klart er et hinder for mobilitet er den diskrimineringen de opplever på arbeidsmarkedet. Mange av mine informanter er fortsatt under utdanning og har ennå ikke vært i den situasjonen at de skal søke jobb. Det er noe de ofte tenker på, at de stiller lenger bak i køen enn etniske nordmenn.

Det skjer en diskriminering på arbeidsmarkedet ved at synlige minoriteter ofte blir forskjellsbehandlet, og at arbeidsgiverne ser det som en form for legitim handling fordi de alltid hadde en god begrunnelse for å velge bort dem med synlig minoritetsbakgrunn (Rogstad: 2001). Å oppleve å få lavere lønn enn sine kollegaer, eller det å aldri rykke oppover i bedriften er tilfeller der synlig forskjellsbehandling er en barriere for å oppnå sosial mobilitet.

De tamilske guttene Thavendran og Thiyaku som er godt i gang med utdannelsen sin ved universitet, sier selv at de stiller bakerst i køen på arbeidsmarkedet, og at deres fremtid i Norge avhenger av om de får en jobb de er kvalifisert til etter de har fullført utdannelsen. De har satset og tatt en høyere utdanning, men kan risikere ikke å få en relevant jobb. Det er alltid vanskelig å få den første jobben da de fleste arbeidsgivere stiller krav til erfaring, men Thavendran og Thiyaku føler at de kommer bakerst i køen på grunn av navnet sitt. De har allikevel ikke senket sine ambisjoner og aspirasjoner. Om de ikke får jobb her i landet, vil de heller flytte til et annet land.

Diskriminering forekommer når de unge iranerne og tamilene ikke får jobb på grunn av navnet og bakgrunnen sin. Slik diskriminering ser ut til å ramme mest de som har satset på å ta en høyere utdanning. Iranerne og tamilene som jobber i helsevesenet har ikke opplevd noen vanskeligheter med å få jobb og heller ikke noen diskriminering på arbeidsplassen.

9. Ressurser

Dette kapittelet handler om det siste hovedpunktet i teorien til Portes og Rumbaut: De ressurser etniske minoriteter har til å konfrontere eventuelle barrierer med. Portes og Rumbaut (2001) legger vekt på familiens og det etniske samfunnets ressurser. Av ulike slike ressurser skal jeg ta for meg den siste varianten som er det etniske samfunnet. Tanken til Portes og Rumbaut er at det eksisterende etniske samfunnet bestemmer graden av sosial kapital som er tilgjengelig for familien. Den sosiale kapitalen basert på etniske nettverk øker først og fremst muligheten for økonomisk suksess for foreldregenerasjonen. Det kan i dette nettverket være god bruk for kunnskapen de har tatt med seg fra hjemlandet. For det andre er det i mange etniske samfunn normer som tilsier at man ikke skal skille seg, noe som hjelper til å holde familier sammen og at barn lever sammen med begge foreldre. Den sosiale kapitalen handler i følge Portes og Rumbaut mindre om den relative økonomiske suksessen til etniske minoriteter eller hva slags stillinger og jobber de besitter, men mer om båndene mellom dem. Foreldrenes menneskelige kapital og sosioøkonomiske status spiller også en stor rolle for andregenerasjon. Barn av foreldre med mindre ressurser kan lykkes om de har sterke familier og i tillegg et samfunn og nettverk som står bak og støtter dem (Portes og Rumbaut: 2001).

Hva ønskes å oppnåes gjennom utdanning? Frihet, status, økonomiske grunner etc.

Foreldre har ofte høye aspirasjoner og ambisjoner for sine barns fremtid og investerer store ressurser i dem. Ifølge Portes og Rumbaut (2001) er dette spesielt fremtredende hos minoritetsforeldre som ikke ser oppfyllelsen av ambisjonene for seg selv, men hos etterkommerne. Det de ikke selv har klart å oppnå ønsker de at barna skal klare. To ulike ressurser er nødvendig for å klare dette. Det trengs tilgang på økonomiske goder og jobbmuligheter, og foreldre med høy menneskelig kapital som gjenvinner den normative kontrollen over barna. Foreldre med høy menneskelig kapital har større forutsetninger for å støtte sine barn fordi de har mer informasjon om hvilke muligheter som finnes i samfunnet og omgivelsene. I tillegg har de høyere inntekt som gir tilgang på strategiske goder som utdanning, og et hjem i et bra område. De kan gi barna reiser til hjemlandet så de har muligheten til å opprettholde familiebandene. Familiestrukturen spiller i følge Portes og

Rumbaut (2001) en stor rolle. Barn som vokser opp med begge foreldre, har det bedre økonomisk. To voksne gir barna et større nettverk, og barna får mer oppmerksomhet enn om de vokser opp med en voksen.

Mette Andersson (2000) har gjort undersøkelser blant studenter i den pakistanske studentorganisasjonen i Oslo. Medlemmene i denne organisasjonen er svært stolte av å være studenter. Uvitenhet og analfabetisme blir sett på som svært negativt, noe som i størst grad gjelder førstegenerasjon, særlig da kvinner som kommer fra landsbygda i Pakistan. Denne organisasjonen jobber for å rekruttere nye ungdommer med pakistansk bakgrunn til universiteter og høyskoler. Hvert år holdes det motivasjonsseminarer for pakistanske familier. Det er viktig å overbevise foreldrene om at barna deres bør få ta utdanning. Høyere utdanning skal kunne føre til bedre og mer synlige posisjoner i det norske samfunnet. Målet er at andregenerasjon som tar høyere utdanning skal få jobber som har høyere status og bedre lønn enn foreldrene deres har. Arbeidsmarkedet har også forandret seg siden førstegenerasjon kom til landet. Mange av de tradisjonelle arbeidsplassene i industrien er borte, og for å få en jobb i fremtiden trengs utdanning. Den pakistanske studentorganisasjonen er et godt eksempel på et mobilitetsfremmende nettverk.

Hovedfokuset i dette kapittelet er informantenes tanker om utdanning og spesielt hva de ønsker å oppnå med den. Det kan være ulike motiv for å velge å ta en utdanning. De fleste tar utdanning for å kunne få en jobb de har lyst på. En jobb skal du ofte ha i lengre tid og det er viktig å finne noe du trives med og har interesse for. Andre grunner for å ta utdanning kan være rent økonomiske. Det kan også være at noen er ute etter å skaffe seg en viss status. For innvandrere som ofte føler at de stiller bakerst i køen for å få seg jobb, er det kanskje ekstra viktig å ta utdanning, for å få respekt og føle at du er kvalifisert på arbeidsmarkedet. Eller kanskje det kan føles nytteløst fordi du tror du ikke får jobb allikevel. Mine informanter har ulike meninger om hva de ønsker å oppnå med utdanning.

”Ja, det er jo en status det å være ingeniør eller doktor eller et eller annet, så det er vel et veldig stort poeng. Slik som jeg merker fra de som kom først, som flyktet fra landet var jo de som var mer av den intellektuelle klassen da som ønsket å ha seg mer frihet. De har jo typisk gjort det mye bedre, de kom hit for å studere og få et bedre liv. Mens de som kommer nå i siste lass nærmest, de kommer jo mer fordi de ønsker den friheten og blir værende i samfunnet, de ønsker ikke å studere videre liksom. De ser ikke på den friheten, men friheten til å gjøre det de vil. Slik føler jeg det”.

Ismail ser en sammenheng mellom når iranerne har kommet til Norge og hvor viktig det er med utdanning for dem. For han selv er status, frihet og ønsket om å få seg et bedre liv ting Ismail legger vekt på når det gjelder hva som oppnåes ved å ta høy utdanning som han selv har gjort. Han sier videre at han kommer et stort steg videre med utdannelsen sin og at han vil stå mye friere til å gjøre hva han ønsker. Utdannelsen er et springbrett for senere i livet, den er av internasjonal karakter og han har derfor mulighet til å flytte til utlandet og jobbe etter hvert. Han ser ikke bort fra at han etter hvert vil jobbe i hjemlandet Iran.

”Altså jeg ser jo på utdannelsen min som en mulighet, jeg kan leve ganske bra der. Iran er et land som dyrker enere ikke sant. Hvis du er god så er du ettertraktet, da vil du bare stige oppover i status og livsstil”.

Ikke alle er like opptatt av status og penger. Utdanning kommer ikke øverst på Thurkas liste. For henne er det viktigst å ha et godt og trygt liv og å finne en mann å være glad i. Hun er enig i at utdanning er viktig i dagens samfunn og ønsker å kunne ta det etter hvert. Hun jobber nå i helsevesenet etter å ha tatt halvparten av sykepleierutdannelsen. Hun har ikke helt bestemt seg for om det er dette hun vil i fremtiden. For henne er det viktig å lære seg språket godt.

”For noen er det veldig viktig med utdanning og penger, men jeg synes ikke det er viktigst. Det viktigste er å ha et bra liv, og å finne en mann som man er glad i. Men jeg ønsker meg en god utdanning, det er jo viktig i samfunnet, men pengene er ikke viktig. En annen ting som er viktig er å kunne språket godt, da kommer man langt”.

Hun sier først at det viktigste er å ha et trygt og godt liv og det å ha en mann å være glad i, utdanning er mindre viktig. Samtidig ønsker hun seg en god utdanning fordi det ofte kreves i samfunnet. Thurka er glad i jobben sin på sykehjemmet. Dette er litt selvmotsigende, og kan indikere at selv om det aller viktigste for henne er tryggheten og mannen sin, vil hun ikke være en hjemmeværende husmor mens mannen tjener pengene.

Thurkas lillesøster Thivia er mer opptatt av utdanning, hun holder på med bioingeniørstudier. Hun har ambisjoner om å studere videre innenfor farmasi og er opptatt av å få seg en god jobb.

”Jeg har lyst å studere videre etter jeg er ferdig bioingeniør, kanskje mastergrad og kanskje doktorgrad innenfor farmasi. Det er viktig for oss med utdanning, jeg har lyst å få en bra jobb”.

Thivia går på bioingeniørutdanningen for å ta en bachelorgrad, men har høye ambisjoner og et klart mål om å senere ta en master eller helst en doktorgrad i farmasi. Hun synes det er viktig å ha en karriere, hun vil være uavhengig.

Det kan her være en kjønnet ulikhet når det gjelder hva som ønskes å oppnåes gjennom utdanning. Blant mine informanter ser jeg at for mennene er utdanning veien til status og respekt, mens det for kvinnene er veien til et trygt liv. Trygghet er for kvinnene også knyttet til om de finner en snill mann, med noen unntak. Irana som skal bli politi vil bruke sin utdanning og fremtidige jobb til å hjelpe andre mennesker, og hun nevner ikke det med ektemann som noe avgjørende. De andre kvinnene velger stort sett en utdanning som gir dem jobb i helsevesenet. Noen av dem ønsker også å ta høyere utdanning for å kunne være uavhengig og selvstendige i fremtiden. Ut i fra mine informanter er nok iranske kvinner mer opptatt av viktigheten med selve utdannelsen enn de tamilske kvinnene, dette gjelder ikke bare mennene. Generelt sett er utdanning et mye viktigere tema i samtalene med iranerne i forhold til tamilene. Den tamilske jenta som legger størst vekt på utdanning er Thivia, og hun er den yngste av de tamilske kvinnene. Det kan sees som en tendens til at tamiler som har hatt størstedelen av oppveksten i Norge har høyere ambisjoner. De er tryggere og beveger seg med større selvfølgelighet i et land der de gis muligheter.

Det har kommet frem flere ulike argumenter for å ta høyere utdanning: Status, økonomisk frihet, trygghet. Status og muligheten til å stå fritt til å gjøre ting videre i livet er ting Ismail nevner når han snakker om hva han vil oppnå med å ta høyere utdanning. I hans hjemland er det viktig å være god i noe for å kunne leve bra. Thivia er også opptatt av å få seg en bra jobb når hun er ferdig med å studere, utdanning og karriere er veldig viktig for henne. Thurka setter ikke utdanning like høyt som Ismail og Thivia. For henne er det viktigst å ha et bra liv, men hun påpeker at det å lære seg språket og ta utdanning er viktig i samfunnet vi lever i. Thulasi legger også mest vekt på viktigheten av å lære seg språket i det landet du kommer til, hun setter dette like høyt som utdanning. Selv har hun aldri opplevd noe utdanningspress fra sine foreldre, som selvfølgelig kan ha noe med at det er svært vanskelig for tamiler å ta utdanning på Sri Lanka fordi de blir diskriminert av singaleserne.

For å se argumentene for utdanning fra informantene under ett, har jeg satt opp disse i en tabell:

M= mann   K= kvinne

Ismail (M)

Isar (M)

Irاندokht (K)

Irana (K)

Tavendran (M)

Thiyaku (M)

Thurka (K)

Thivia (K)

Thulasi (K)

Argumenter for utdanning

Status og økonomisk frihet

Status

Utdanning har alt å si i dagens samfunn

Ønsker med sin utdanning å kunne hjelpe andre mennesker

Opptatt av å få en bra jobb, det bestemmer fremtiden

Opptatt av jobb og karriere

Mindre opptatt av karriere og penger, men viktig med utdanning i dagens samfunn

Få en bra jobb og karriere. Vil være uavhengig og selvstendig

Mindre opptatt av karriere, mer opptatt av trygghet

Når det gjelder iranere og tamiler, virker som nevnt iranerne noe mer opptatt av utdanning enn tamilene. De fleste som har flyktet fra Iran, har gjort det av politiske eller økonomiske grunner, mens tamilene har flyktet fra krig og uroligheter. På denne måten har de en ulik bakgrunn som kan ha noe å si i forhold til deres ambisjoner når det gjelder utdanning. Tryggheten er spesielt viktig for de tamilske jentene. De tamilske guttene er noe mer opptatt av utdanning, men ikke i like stor grad som iranerne. På grunn av kvoteordningene som singaleserne bruker for å diskriminere tamilene har foreldrene til de tamilske informantene i liten grad noen utdanning fra Sri Lanka annet enn grunnskole eller videregående. For mange av iranerne har utdanningsmuligheter i seg selv vært en faktor for å flykte fra hjemlandet.

Jobb og utdanning

Anders Bakken (2003) har skrevet rapporten *Minoritetsspråklig ungdom i skolen – Reproduksjon av ulikhet eller sosial mobilitet*. Hensikten med denne rapporten er å kartlegge minoritetslevers situasjon i ungdomsskolen og i videregående opplæring. Den viser hvordan elevene tilpasser seg i skolen og hva slags tanker de har om fremtidige yrker og utdanning. Undersøkelsen baseres på *Ung i Norge* som ble gjennomført ved 73 skoler våren 2002. Bakken ser det som John Ogbu (1991) skriver om, den rådende optimismen, men han ser også det motsatte, at skolen er med på å reprodusere ulikhet. Reproduksjonshypotesen vil si at om det er stor avstand mellom familiens sosiale status og hvilke verdier skolen står for, så vil utbyttet av læringen bli dårlig. Mange elever med etnisk minoritetsbakgrunn vokser opp i familier hvor verdiene er svært forskjellige fra de verdier som skolen representerer. Familiene har også generelt lavere sosioøkonomisk status enn etnisk norske familier, og foreldrene har ofte lavere utdanning. Familiebakgrunn er viktig for å forklare prestasjonsgapet mellom majoritets- og minoritetsspråklige elever. Av funnene til Bakken viser det seg at økonomiske forhold og tilgang til PC har sammenheng med minoritetsspråklige elevers skoleprestasjoner. Andre momenter er at minoritetsungdom sjeldnere får hjelp fra foreldre med skolearbeidet. Det er mer vanlig å bruke søsken. Foreldrene til de minoritetsspråklige elevene deltar sjeldnere på foreldremøter. Det samme gjelder imidlertid også majoritets elever hvor foreldrene har dårligere økonomi.

På den andre siden vil optimismeypotesen si at foreldrenes engasjement og holdninger til skolen og deres ambisjoner når det gjelder barna er viktig for å forstå elevenes trivsel og tilpasning samt elevenes egen motivasjon. Rapporten til Bakken forteller at minoritetsspråklige elever er veldig opptatt av skolen og har ofte høye utdanningsmål. Dette er i tråd med hva noen av mine egne informanter forteller om. Lederen for Tamilsk ressurs- og veiledningssenter understreker at veldig mange har høye ambisjoner når det gjelder valg av utdanning, nesten litt urealistiske. I følge Bakken har også de med relativt svake karakterer og dårligere prestasjoner på skolen et ønske om å ta lengre utdanning på universitet eller høyskole. I følge optimismeypotesen er foreldrene til minoritetsspråklige elever opptatt av at deres barn oppnår sosial og økonomisk mobilitet. Ayse S.Caglars (1997) påpeker hvordan foreldrene i tyrkiske familier i Berlin bevisst prøver å skaffe seg sosial status gjennom sine barn, ved at barna tar seg høyere utdanning. Men ønsket om mobilitet er også barnas eget. Nesten halvparten av de som var med i *Ung i Norge* undersøkelsen har ambisjoner om å

skaffe seg et yrke som vil gi de svært høy samfunnsmessig status(Bakken: 2003). Kanskje har barna overtatt foreldrene sine ønsker og ambisjoner?

John Ogbu og Margaret A. Gibson (1991) har undersøkt etniske minoriteter og sosial mobilitet. Boken *Minority Status and Schooling* er interessant for denne oppgaven. De skiller mellom frivillige migranter og ufrivillige minoriteter. Frivillige migranter er de som flykter fra sitt hjemland til et nytt land i håp om å få et bedre liv. Ufrivillige minoriteter er for eksempel samene i Norge, eller etterkommere av slavene i Amerika. Ogbu og Gibson ser på hvordan ulike historiske opplevelser er med på å forme minoritetenes tilpasning i vertslandet. Ofte er de frivillige migrantene mer positive til sin nye tilværelse. For de ufrivillige minoritetene er det ikke snakk om noen ny tilværelse. Ogbu og Gibson mener optimismen til de frivillige migrantene kommer av at de har flyttet fra sitt hjemland fordi de trodde dette ville føre til større økonomisk velstand, bedre muligheter generelt og større politisk frihet. På den annen side mener han at både frivillige migranter og ufrivillige minoriteter opplever fordommer og diskriminering fra majoritetsbefolkningen. Det kan være at de blir diskriminert på arbeidsmarkedet, og de kan oppleve ulike sosiale og politiske barrierer. I verste fall kan minoriteter oppleve sosial eksklusjon fra majoritetssamfunnet. De frivillige migrantenes respons på disse problemene kan være at de er av midlertidig art; de føler at dette er noe de vil komme over bare de gir det litt tid, jobber hardt og får seg en utdanning. Dessuten sammenligner de seg ofte med dem som er igjen i hjemlandet, eller hvordan de selv hadde det der, og finner ut at deres muligheter i vertslandet gjennomgående er mye bedre. Om de opplever å bli ekskludert fra gode jobber på arbeidsmarkedet, sier de at de ikke kan forvente bedre: om de ikke har høy utdanning og snakker språket flytende synes de ikke selv det er rart at de ikke får de beste jobbene. Derimot mener de at deres beste våpen i kampen om arbeidsplasser er nettopp å få seg en god og ettertraktet utdanning. Mange foreldre oppfordrer barna sine derfor til hardt skolearbeid (Ogbu & Gibson: 1991).

Denne teorien er noe generaliserende, og virkeligheten blant mine informanter og sikkert mange andre i en slik situasjon er nok mye mer nyansert enn hva denne teorien tilsier. Noen av mine informanter har fortalt hvor frustrerende det er ikke å få respons på jobbsøknader. De har bodd i Norge lenge og har tatt utdanning her, allikevel føler de som vist i kapittelet om diskriminering selv at de stiller bakerst i køen når de skal søke jobb, mest på grunn av navnet sitt. Når du sender inn en jobbsøknad, er navnet det første arbeidsgiveren ser. De tamilske guttene Tharan og Tavendran tar begge høyere utdanning ved universitetet, som tidligere nevnt. Det å få en relevant jobb etter studiene avgjør deres fremtid. De trives veldig godt her sammen med venner og familie. Men hvorfor skal de fortsette å bo i Norge om de

skulle oppleve å bli diskriminert på arbeidsmarkedet? Da flytter de heller et annet sted, kanskje tilbake til Sri Lanka. De mener selv det vil være mye enklere for dem å få jobb i hjemlandet når de har tatt høyere utdanning.

Jon Rogstad (2001) skriver om en mann fra Pakistan som har bodd lenge i Norge, og har tatt EDB- utdanning på Blindern. Dette ble han rådet til av studieveiledere fordi det er en internasjonal utdanning hvor språk ikke spiller så stor rolle. Etter endte studier får han ikke jobb, og han kjører i stedet taxi. Han har besluttet heller å flytte tilbake til Pakistan, for der er han ikke "innvandrert". Jeg kjenner også noen lignende historier. På sykehjemmet har jeg blitt kjent med to menn med bakgrunn fra Iran som har bodd i Norge cirka 15 år. De har begge tatt en lengre utdanning innenfor realfag ved Universitet i Oslo, men etter flere år med jobbsøking har de ikke fått noen respons. Derfor jobber de som pleieassistenter ved sykehjemmet. Dette er naturlig nok en frustrerende situasjon. Blant mine informanter har ingen gått så langt som eksempelet til Rogstad, å reise tilbake til hjemlandet. Likevel gjenspeiler historiene informantene beretter at etniske minoriteter opplever noen flere barrierer enn hva Ogbu og Gibsons (1991) forklaring sier, og at de ikke har et like optimistisk syn på virkeligheten.

10. Relasjoner til hjemlandet

I dette kapittelet vil jeg prøve å få frem hva slags relasjoner informantene har til hjemlandet sitt etter å ha bodd mange år i Norge. I det neste og siste kapittelet kommer det frem hva informantene tenker om fremtiden, og hvor de ser sin fremtid. Disse to siste kapitlene følger ikke de fire punktene i teorien til Portes og Rumbaut som store deler av analysen har gjort så langt. Hva slags forhold informantene har til hjemlandet, og hvor de ser for seg fremtiden kan kanskje allikevel være en indikasjon på hvordan tilpasningen i Norge har gått, eller i alle fall hvor godt de trives i sitt nye hjemland.

Øivind Fuglerud (1999) har i boken *Life on the Outside* skrevet mye om tamilers relasjoner til Sri Lanka. Dette går mest på politisk tilknytning, om de støtter LTTE (tamilske tigerne) eller ikke osv. Det politiske aspektet har ikke vært noe tema i min oppgave. Riktignok fortalte Thivia, den yngste av de tamilske jentene at faren pleide å sende penger til tigrene på Sri Lanka. I følge Fuglerud (1999) er det mange som ikke har vært direkte politisk aktive mens de bodde i hjemlandet, men som etter at de har migrert velger å støtte opp om de som kjemper for frigjøring. Både blant iranerne og tamilene er det også veldig vanlig å sende penger til familie og venner som fortsatt bor i hjemlandet.

De sterkeste båndene til hjemlandet går ifølge mine informanter til familie og venner som fortsatt bor der. Thulasi forteller at det er helt vanlig å forsørge familien som er igjen hjemme. For henne er det en plikt å forsørge sine foreldre. Derfor holder det ikke med en full jobb. I helgene tar hun ledige ekstravakter på et sykehjem for å kunne ta vare på seg selv og datteren sin i Oslo, og foreldrene sine på Sri Lanka.

”Det er helt vanlig å forsørge familie som er igjen hjemme. Jeg må forsørge mine foreldre, det er en plikt. Derfor trengs det å jobbe litt ekstra utenom den vanlige jobben ”.

I likhet med Irandokht, føler Thulasi at Sri Lanka er hennes hjemland. Det er det som er hennes hjem. Irandokht og Thulasi er av de eldste informantene, og de som har bodd lengst i hjemlandet sitt. Naturlig nok har de derfor et sterkere forhold til hjemlandet enn de andre. Det er ingen forskjell mellom iranere og tamiler når det gjelder dette. De eldste er de som har sterkest bånd til hjemlandet sitt. Irandokht er allikevel veldig fornøyd med livet sitt her i Norge selv om hun savner Iran med jevne mellomrom. Hun sier hun føler seg så fri her.

Friheten og tryggheten er noe alle de kvinnelige informantene er opptatt av. Dette er noe som gjelder både for de tamilske og de iranske informantene.

På Sri Lanka utspiller det seg fortsatt en politisk konflikt. I media kan man stadig se uroligheter og uenigheter utspille seg. De tamilske informantene virker derimot ikke spesielt opptatt av dette. De snakker i alle fall ikke mye om det, og når jeg spør Thivia om dette er noe som engasjerer henne, får jeg dette til svar.

”Jeg er veldig lite engasjert i det som skjer på Sri Lanka politisk i grunn, men jeg synes veldig synd på de som bor der og opplever krigen da. For meg kan godt singalesere bestemme bare det blir fred”.

Det er svært ulikt hva slags forhold informantene har til hjemlandet sitt. Noen er sterkt knyttet til landet de har forlatt til fordel for Norge, mens andre knapt husker så mye derfra. Irandokht forklarer sine følelser for Iran på denne måten.

”Hvis jeg skal beskrive mitt forhold til Norge og Iran ville det være slik at hvis Norge og Sverige spiller fotballkamp heier jeg på Norge og blir kjempeglad hvis Norge vinner. Om Norge skulle spille mot Iran, hadde jeg heiet på Iran, det er mitt hjemland. Jeg elsker Iran!”

For Irandokht er det ingen tvil om at det er Iran som er hennes hjemland, men Norge er en veldig god nummer to. Hun trives og har det godt her sammen med familien, og det er det viktigste akkurat nå.

Ismail kan i fremtiden tenke seg å bosette seg i Iran for en periode, gjerne halve året i Iran og halve året i Norge. Til tross for mange vanskeligheter i hjemlandet synes han egentlig det er veldig sjarmerende.

”Ja, jeg synes jo det er helt konge der, selv om det er veldig mye vanskeligheter og veldig mye problemer og slike ting, så synes jeg bare det er litt av sjarmen. Mange synes jo trafikken, og det styret og bråket og slik, så synes jeg bare det er litt av sjarmen. Det er jo tross alt en storby ikke sant”.

Ismail har ikke vært lenger enn en måned sammenhengende i Iran siden han kom til Norge med familien sin som barn. Kanskje hadde han fått ett annet syn på vanskelighetene om han hadde bodd der en stund. Kanskje er det ikke bare sjarmerende? Men som han selv sier er Iran

et land som dyrker enere, og han selv kunne ha levd ganske så bra der med sin ingeniørutdanning.

Noen har tydelig sterkere forhold til hjemlandet sitt enn andre. Irandokht sier hun virkelig elsker Iran, mens Thivia sier hun ikke har noe forhold til Sri Lanka og liker India mye bedre. Irandokht er en del år eldre enn Thivia og har lenger botid i hjemlandet sitt. For de fleste er båndene til hjemlandet knyttet til familie og venner som fortsatt bor der slik som det er for Thulasi fra Sri Lanka, hun sender penger og hjelper sine foreldre så godt hun kan økonomisk.

Uansett nasjonalitet og kjønn er alder den faktoren som i størst grad sier noe om informantenes forhold til hjemlandet. De eldre har flere minner og følelser knyttet til hjemlandet sitt. For de unge er relasjonen knyttet gjennom familie som fortsatt bor der.

11. Hvor er fremtiden

I dette avsluttende kapittelet forteller informantene hvor de ser seg selv i fremtiden. Finnes det en drøm om å vende tilbake til landet de en gang flyttet fra, eller er de fornøyd slik tilværelsen har blitt i Norge?

Mette Andersson (2000) ser blant sine pakistanske informanter en klar forskjell blant første og andregenerasjon. Andregenerasjon ser på Norge som sitt land, et land hvor de ønsker å oppdra sine barn igjen. De ser ikke på seg selv som fremmede i Norge, men kaller seg ofte norsk-pakistanere.

Thurka reiste til Sri Lanka for to år siden, etter at hun hadde giftet seg. Det skulle være som en bryllupsreise. Hun hadde gledet seg veldig til å se hjemlandet sitt igjen etter så mange år i Norge. Hun opplevde at veldig mye var forandret siden hun hadde flyttet derfra og kjente seg nesten ikke igjen. Hun kunne heller ikke gå for å se på barndomshjemmet sitt fordi det var fullt av miner der. Det var en trist opplevelse for Thurka. Etter denne turen tror hun ikke at hun noen gang kommer til å flytte tilbake dit igjen. Hennes fremtid er i Norge, og så lenge hun og søstrene hennes blir her, ønsker heller ikke foreldrene å flytte tilbake.

Foreldrene mine vil heller ikke flytte så lenge ikke vi flytter. De vil alltid være sammen med barna sine, det er det viktigste for dem. Mamma er avhengig av oss. Nå føler vi alle at Norge er hjemmet vårt tror jeg”

Thivia har heller ikke noe ønske om å flytte til Sri Lanka. Hun har ikke vært der siden hun kom til Norge. Hun har ikke noe forhold til hjemlandet sitt lenger, da liker hun India bedre. Der bodde hun sammen med søstrene og moren sin et par år før de bestemte seg for å komme til Norge hvor faren allerede hadde vært noen år. Aller best liker hun Norge.

Egentlig så har jeg ikke noe forhold til Sri Lanka, jeg liker India mye bedre. Men aller best liker jeg Norge. Jeg vil ikke reise tilbake til Sri Lanka, jeg har ikke vært der siden jeg flyttet, ikke mamma og pappa heller. Det er noen tamiler som har flyttet tilbake, særlig når det var våpenhvile og ganske fredelig, men nå er det jo krig igjen da.

Thiyaku vil gjerne være i Norge om han får seg jobb etter studiene. Han sier det er veldig positivt å være tamil i Oslo så lenge man kan få seg arbeid. Av erfaring vet han at det er vanskelig å få leid seg leilighet privat. Han er redd at han etter endt utdanning antakelig står bakerst i køen på arbeidsmarkedet. Hvis han blir gående i lang tid uten å få seg en relevant jobb, kunne han tenke seg å reise til Sri Lanka for å jobbe der noen år.

Thavendran, kameraten til Thiyaku, tror det er stor forskjell på første og andregenerasjon når det gjelder ønske om å flytte tilbake til Sri Lanka.

”Jeg tror ikke andregenerasjon kommer til å flytte tilbake, men mange ønsker å kunne reise dit for å jobbe noen år kanskje, hjelpe til å bygge opp landet igjen. Førstegenerasjon har nok et større ønske om å flytte tilbake”.

Når det gjelder iranerne i utvalget foreligger det heller ingen konkrete tilbakevendingsplaner. Etter å ha tilbrakt rundt 15 år i Norge, føler mange at det er her de har livet sitt nå. Irandokht kan ikke se for seg at familien kommer til å flytte til Iran igjen, men hun kunne tenke seg å kjøpe en liten leilighet der nede slik at de kunne bodd der et par måneder i året. Aller helst når det er som mørkest og kaldest i Norge. Isar kan heller ikke se for seg noen flytting i fremtiden, men han har nok en drøm innerst inne.

”Jeg drømmer noen ganger om å flytte tilbake, men det er kanskje ikke så veldig realistisk, det er mest drøm. Vi har det veldig bra her”.

Ismail er kanskje den som mest tenker på å tilbringe en del av fremtiden sin i Iran, om ting går etter planen. Han har flere ganger vært på ferie i Iran. Selv om han er klar over at mye er korrupt i landet og at mer eller mindre alt kan kjøpes for penger, til og med militærtjenesten som han må ha for å bo der, synes han hele stedet har en sjarm. Drømmen er å kunne være i Norge i sommerhalvåret og tilbringe vinteren i Iran.

	Fremtiden
Ismail	Kan tenke seg å bo halve året i Norge og halve året i Iran
Isar	Drømmer om å vende tilbake, men vet at fremtiden er i Norge
Irاندokht	Ser fremtiden i Norge, barna har livet her, men kunne tenke seg å ha en leilighet i hjemlandet
Irana	Ser fremtiden i Norge
Tavendran	Vil gjerne være i Norge om han får relevant jobb etter utdannelsen.
Thiyaku	Om han får relevant jobb etter utdannelsen er Norge et bra sted å være!
Thurka	Ser fremtiden i Norge, etter å ha besøkt hjemlandet og sett alle ødeleggelsene på hjemstedet
Thivia	Har ikke lenger noe forhold til hjemlandet og ser fremtiden helt klart i Norge.
Thulasi	Kan tenke seg å vende tilbake til hjemlandet en gang i fremtiden

De aller fleste av informantene, både tamiler og iranere, kvinner og menn ser for seg fremtiden i Norge. Det har blitt deres hjem etter mange år. Å vende tilbake er ikke lenger realistisk for så mange, selv om drømmen er der. Østberg (2003) skriver i boken om unge norsk-pakistanere at drømmen om å "reise hjem" hele tiden er der, men at muligheten blir mindre for hvert år som går. Denne drømmen gjelder i stor grad for foreldregenerasjonen. De unge norsk-pakistanerne er helt klare på at Pakistan er foreldrenes hjemland og ikke deres. Selv om familien snakker mye om savnet av hjemlandet og familien, og at majoritetssamfunnet omtaler dem som innvandrere, har Norge blitt de unges hjemland skriver

hun. Dette tror jeg ikke gjelder spesifikt for unge pakistanere, men generelt mange unge etniske minoriteter, også de unge iranerne og tamilene i denne oppgaven.

Når det gjelder tanker om fremtiden og deres relasjoner til hjemlandet, skiller det mest på alder. Det er de eldste informantene som kunne ha ønsket å flytte tilbake igjen. Det iranske ekteparet Isar og Irandokht, spesielt Isar, tenker mye på hjemlandet sitt og lengter tilbake, men barna er oppvokst i Norge, og de vil være her. Det samme gjelder for den eldste av de tamilske kvinnene, Thulasi. Foreldregenerasjonen har et savn til hjemlandet og flere har en drøm innerst inne om å kunne vende tilbake selv om den kanskje ikke er så realistisk. Mark Israel (2000) skriver om sør afrikanere som har levd i eksil i Storbritannia. Mange av dem ønsker etter lengre tid å vende tilbake til hjemlandet. Begrepet ”myten om retur” referer i følge Israel til migranter og flyktninger som idealiserer og nærmest dikter opp en fortid. De ser også for seg en glorifisert fremtid hvor de skal vende hjem. Det er ikke bare hvordan mottakelsen i vertslandet har vært eller en reaksjon på endringer i hjemlandet som er grunnen til at mange migranter ønsker å returnere til hjemlandet. Frivillig retur er i stedet påvirket av hvordan migranter forstår sin egen posisjon i vertslandet og hjemlandet. For noen kan ideen om retur være det som gir mening i hverdagen i eksil.

De yngste informantene, med unntak av Ismail ser helt klart fremtiden i Norge. Dette indikerer en tilfredshet ved å bo i Norge, og er med på å vise hvordan tilpasningen i et nytt hjemland har gått. Det at de ser for seg en fremtid i Norge har positive konsekvenser for deres bestrebelser på å finne veien inn i samfunnet.

12. Avslutning

Etter å ha gjennomført intervjuene i denne oppgaven, fremstår iranere og tamiler for meg som to nokså ulike grupper. De fleste iranere i utvalget har mange norske venner i sin omgangskrets, og ingen av dem har noen sterk tilknytning til et iransk miljø bortsett fra venner og bekjente. De tamilske informantene har få etniske norske venner, og de tilbringer mye tid sammen med familien og andre tamiler, spesielt de tamilske jentene. Det kan virke som om tamilene har et mer organisert miljø enn iranerne. Blant annet har de Tamilsk interesseorganisasjon hvor flere av informantene er tilknyttet. Her tilbys leksehjelp og veiledning når det gjelder utdanningsvalg. Senteret arrangerer sportslige aktiviteter, og i den senere tid har de også arrangert eldretreff. Mange av de tamilske jentene driver med tamilsk dans for å ivareta noe av identiteten og kulturen fra hjemlandet. Det er selvfølgelig mulig at det finnes organiserte miljø blant iranere også, men gjennom intervjuene kommer det frem som mye mer viktig for tamilene enn iranerne, i alle fall sosialt sett i hverdagen. Når det gjelder høytider, samles også iranere til feiring, blant annet fikk jeg være med å delta på deres feiring av nyttår i mars. Det rent politiske miljøet i forhold til situasjonen i hjemlandet har ikke vært tema i denne oppgaven.

Hovedproblemstillingen i oppgaven var å se på hvordan unge tamiler og iraneres situasjon er i forhold til vertikal sosial mobilitet. Det vil si om de klatrer oppover på klassestigen sett i forhold til sine foreldre. Ifølge Portes og Rumbaut (2001) gjennomgår dagens unge etniske minoriteter en prosess som de kaller segmentert assimilasjon eller tilpasning, hvor utfallet varierer på tvers av minoritetsgrupper. Portes og Rumbaut presenterer tre ulike tilpasningsmønstre og jeg har analysert hvordan de unge iranerne og tamilene passer inn i forhold til disse. Muligheten for sosial mobilitet avhenger av ulike forhold, gruppens migrasjonshistorie, forholdet mellom generasjoner, kulturelle og økonomiske barrierer og de ressurser de ulike minoritetsgruppene har til å bekjempe de potensielle barrierene med.

Sosial mobilitet har vært hovedfokuset i denne oppgaven, og jeg startet med å se på dette i kapittel seks. Selv om informantene er ulike i alder, kjønn og nasjonalitet har de mange likhetstrekk. Det er ikke så stor variasjon. Tilpasningen i Norge har vært relativt vellykket for alle sammen. Ingen av mine informanter er eller har vært i faresonen for å havne ”utenfor” i samfunnet. De fremhever at det er viktig å kunne beherske flere kulturelle koder og at det er en fordel å kunne flere språk i dagens samfunn. Informantene forteller også at deres egen

kultur fra hjemlandet ikke trenger å gå på bekostning av at de tilegner seg den norske kulturen og væremåten. Ut i fra dette ser jeg mange fellestrekk med mine informanter og den andre situasjonen i teorien til Portes og Rumbaut. Mange har beholdt sin egen kultur i hjemmet, mens de ikke har noe problem med å være ”norsk” i sammenhenger som på skole og jobb. Alle iranerne og tamilene har et godt forhold til sine foreldre, foreldre og barn er samstemte. Portes og Rumbaut kaller dette en overensstemmende tilpasning i forholdet mellom generasjoner. Det er allikevel en av informantene som skiller seg noe ut fra de andre, og kan sies å passe inn i det første av de tre ulike situasjonene, de som opplever en veldig glatt overgang og ”sklir” lett inn i middelklassen. Det er den iranske gutten Ismail som allerede har fått en stipendiatstilling i en alder av 24 år.

Selv om det er liten variasjon mellom informantene, viser allikevel teorien om segmentert tilpasning at det er mange ulike faktorer som spiller inn blant unge etniske minoriteter når det gjelder sosial mobilitet. Dette gjenspeiles også i hva mine informanter forteller. Mitt fokus på to ulike grupper av etniske minoriteter gjenspeiler også Portes og Rumbauts poeng om at det er forskjell på minoritetsgrupper, blant annet ut fra deres ulike migrasjonshistorie.

Informantenes bakgrunn og migrasjonshistorie ser ut til har spilt en rolle for deres videre valg i forhold til utdanning og blant annet når det gjelder verdier for hva som oppleves som viktig i livet. Det kommer klart frem at utdanning er viktig for mange, både blant tamiler og iranere. Det ser derimot ut til at informantenes ulike minoritetsbakgrunn har hatt innvirkning på deres ambisjoner i forhold til utdanning. Når det gjelder tamilene, har de eldste informantene som har opplevd krig og uroligheter i hjemlandet og husker dette godt, blitt mer opptatt av det å ha et trygt og godt liv med familie enn det å ta høyere utdanning. De legger stor vekt på det å lære seg språket og mener gode språkferdigheter bringer dem langt. Språkferdigheter er også noe Portes og Rumbaut (2001) legger vekt på som en viktig egenskap for å møte utfordringer de blir stilt ovenfor i vertslandet. Thivia som er yngre og husker svært lite fra situasjonen på Sri Lanka er veldig opptatt av å ta høyere utdanning, helst en master- eller doktorgrad. De tamilske guttene er i gang med høyere utdanning ved universitet, men er spente på om de vil få noen jobb etter studiene. Av de tamilske informantene er guttene mer opptatt av utdanning enn jentene. Som sagt virker det som om bakgrunnen deres spiller en rolle her, men det kan også være kjønnede forskjeller. Portes og Rumbaut (2001) legger vekt på at jenter og gutter ofte blir oppdratt ulikt i tradisjonelle hjem med en patriarkalsk struktur. Mens jentene ofte blir influert av foreldrene og oppfordret til å

være hjemme, blir guttene mer motivert til å delta i aktiviteter utenfor hjemmet. Dette kan forklare forskjellene mellom jenter og gutter i denne sammenhengen.

Bakgrunnen har spilt en rolle for iranerne, spesielt Irana som er i gang med utdanning på politihøyskolen. Etter å ha vokst opp i flyktningleir i Irak med politiet som en slags fiende, så hun da hun kom til Norge at politiet var her for å hjelpe andre mennesker. For henne er det viktigere enn status og penger. Ismail er den som med en gang kan sies å ha klatret på klassestigen og hatt en oppadgående sosial mobilitet. Han har jobbet hardt for det, og sier han som stipendiat nesten er utbrent før han har kommet i gang med forskningen til doktoravhandlingen sin. Foreldrene har hele tiden støttet ham med alt han måtte trenge så lenge han har studert. Dette har helt klart vært med på å gjøre det mulig for han å komme så langt på så kort tid. Det iranske ekteparet Irandokht og Isar setter også utdanning svært høyt, og de har begge tatt utdanning etter at de kom til Norge. Den eldste sønnen har også nettopp fullført høyere utdanning ved høyskolen. Det ser ut til å være mindre synlige kjønne forskjeller blant iranerne i forhold til utdanning, men det kan virke som at tamilene lever mer tradisjonelt enn hva iranerne gjør. Dette kan også ha noe med at Iran før revolusjonen i 1979 var et land med en levemåte mer lik den ”vestlige” og at de derfor lever mer likt som majoritetsbefolkningen.

Ved siden av bakgrunnen spiller alder en betydelig rolle. Thivia, som husker svært lite fra barndommen på Sri Lanka og ikke har noe nært forhold til landet annet enn gjennom familien, er svært opptatt av karriere. Det kan også se ut som om det skiller noe på kjønn da bakgrunnen ser ut til å ha spilt en større rolle for jentene enn guttene. Guttene er generelt mer opptatt av utdanning, dette gjelder både blant tamilene og iranerne

Thurai fra Tamilsk interesseorganisasjon forteller at tamiler har svært høye ambisjoner når det gjelder utdanning, og foreldrene ser gjerne at barna helst blir lege eller ingeniør. Imidlertid virker det som om ambisjonene gjerne er høyere enn hva som er reelt både blant mine informanter og tall fra Statistisk sentralbyrå. Foreldrenes ønske om at barna blir lege eller ingeniør kommer av at det har gitt status i hjemlandet. En annen årsak til at foreldre er opptatt av at barna skal søke til slike yrker er uvitenhet om hvilke muligheter deres barn har i Norge i forhold til utdanning og jobb. Dette prøver derimot Tamilsk interesseorganisasjon å gjøre noe med ved å ha seminarer hvor de gir informasjon til foreldre om hvilke studiemuligheter som finnes.

Forholdet mellom foreldre og barn eller generasjoner er ifølge Portes og Rumbaut (2001) et annet forhold som har innvirkning på den sosiale mobiliteten. Her finner jeg at manglende utdanningsmuligheter for foreldrene i hjemlandet påvirker deres syn på utdanning

i eksil. De fleste av foreldrene til de tamilske informantene har kun grunnskole eller videregående utdanning fra hjemlandet fordi de har blitt diskriminert av singaleserne på Sri Lanka. Slik sett har de fleste av de tamilske informantene oppnådd en oppadgående sosial mobilitet i forhold til sine foreldre. Om tamilene ikke velger å ta høyere utdanning er de ifølge Statistisk sentralbyrå kjent for å være flinke til å arbeide og mottar lite velferdsstøtte. De har en høy inntekt sammenlignet med andre minoritetsgrupper. Det er likevel sannsynlig at informantene som er i gang med høyere utdanning vil tjene bedre enn sine foreldre og tamiler som ikke tar utdanning, om de får relevante jobber når de er ferdige med studiene. Det er lite konflikter mellom generasjonene blant informantene, selv om det er stor forskjell på de tamilske og iranske ungdommene. De tamilske jentene Thurka og Thivia holder seg mest sammen med familien, og er inneforstått med at foreldrene finner en ektemann til dem. Før det skal de helst ikke ha noen kontakt med gutter. Irana og de andre iranske informantene lever et liv ganske likt etnisk norske ungdommer, med turer på byen med venner og overnatting hos kjærester. Det iranske ekteparet Isar og Irandokht hadde ikke noen som helst problemer med at den eldste sønnen stadig overnattet hos sin norske kjæreste, eller at datteren feiret russetiden på byen med mange av sine norske venner. I mitt utvalg ser jeg ganske store ulikheter mellom tamilene og iranerne i forhold til normer for hva de unge kan tillate seg, men det er allikevel ingen betydelige konflikter fordi barna og foreldrene ser ut til å ha de samme verdiene.

Diskriminering er en av barrierene som Portes og Rumbaut (2001) mener unge etniske minoriteter blir stilt ovenfor, og som naturlig nok er vanskelig å beskytte seg mot. Opplevelse av diskriminering kan være en barriere for den sosiale mobiliteten. Nesten alle informantene kan fortelle om diskriminering eller rasistiske krenkelser mens de har bodd i Norge. Slengbemerkninger på trikken er allikevel ikke noe som de unge iranerne og tamilene legger stor vekt på eller tenker mye over. Det som derimot bekymrer dem er en eventuell forskjellsbehandling på arbeidsmarkedet. Rogstad (2001) sin undersøkelse viser at det er en forskjellsbehandling av synlige minoriteter på arbeidsmarkedet. Både iranere og tamiler kan sies å være synlige minoriteter, men i tillegg til utseende ser det ut til at fremmedartede navn bidrar vel så sterkt til å minke jobbmulighetene. Færre tamiler enn iranere forteller at de har hatt problemer med å få jobb, men dette skyldes nok at mange tamiler blant annet jobber i helsevesenet hvor behovet for arbeidskraft er stort. De tamilske guttene som studerer realfag tenker mye på at det kan være vanskeligere for dem enn etniske nordmenn å få seg en relevant jobb etter studiene. Dette er avgjørende for at de kan se sin fremtid i Norge.

Når det gjelder informantenes tanker om fremtiden, skiller det igjen mest på alder. De yngste av mine informanter ser klart for seg fremtiden sin her og føler at Norge er deres hjemland. De eldste informantene som har bodd noen år lenger i sitt hjemland har naturlig nok et sterkere forhold til dette landet. De har et savn etter familie, venner, kultur og klima. Disse ser realistisk sett også sin fremtid i Norge og er i stor grad svært fornøyde med sitt liv her, men det finnes en drøm om en gang å kunne vende tilbake, eller i alle fall å kunne tilbringe deler av året i hjemlandet. Blant de yngste informantene er det kun Ismail som har et ønske om å kunne tilbringe halve året i sitt hjemland Iran og halve året i Norge.

For å komme tilbake til begynnelsen og hovedproblemstillingen, må det sies at de alle opplever en oppadgående sosial mobilitet i forhold til sine foreldre. Noen sterkere enn andre. Ismail fra Iran er den som har hatt den sterkest økende mobiliteten blant både iranerne og tamilene. 7 av de ti informantene har valgt å ta høyere utdanning. De som ikke har valgt dette, som Thulasi fra Sri Lanka, har allikevel fått seg en god jobb. Nesten ingen av foreldrene til de tamilske informantene har noen form for utdanning fordi de har blitt diskriminert i hjemlandet. De tre som ikke har tatt noen høyere utdanning her i Norge har allikevel høyere utdanning enn sine foreldre fordi de alle har gjennomført videregående. Mens tamilene jeg intervjuet virker mest opptatt av å ha et godt liv sammen med venner og familie, er iranerne mer opptatt av status og å skaffe seg en god utdanning. Tamilene er også opptatt av utdanning, men ikke i like sterk grad. Noe som derimot ut fra mine intervjuer virker å være likt for begge grupper er opplevelse av diskriminering. Som Portes og Rumbaut (2001) poengterer er ikke etniske minoriteter en homogen gruppe, det er variasjon på tvers av nasjonaliteter. Det er mange faktorer som virker inn på hvordan livet som etnisk minoritet utvikler seg i det nye hjemlandet.

Menneskets grunnleggende behov

Psykologen Abraham Maslow (1957) kommer i boken *Motivation and Personality* inn på menneskets grunnleggende behov. De ulike behovene har han plassert i et hierarki. Maslows behovspyramide kan være med på å forklare forskjeller mellom iranere og tamiler sett i lys av deres bakgrunn.

Det grunnleggende elementet nederst i denne pyramiden er menneskets fysiologiske behov som innebærer mat, søvn og klær. Deretter kommer behovet for trygghet noe som innebærer å slippe å være redd og føle bekymring i hverdagen. Det å føle en indre og ytre trygghet er svært viktig for mennesket. De tamilske jentene fortalte at det å ha et trygt og godt liv var det viktigste for dem. På trinnet over behovet for trygghet kommer de sosiale behovene i form av kommunikasjon og kontakt med andre mennesker. Mennesker er sosiale og danner bånd og opparbeider seg tillit til andre. De egoistiske behovene i mennesket ligger nest øverst i pyramiden. Tilfredsstillelse av dette behovet vil føre til en god følelse av selvtilit og styrke. Mennesket vil kjenne seg nytting i verden. Det handler også om å ha respekt og å få respekt fra medmennesker. Øverst troner behovet om selvrealisering. Det er viktig at mennesker kan gjøre det de er aller best til og det de har aller mest lyst til å holde på med. Maslow sier at mennesker "må være" det de "kan være". Etter hvert som de ulike behovene i hierarkiet dekkes vil nye behov melde seg. For å oppnå selvrealisering trengs både trygghet og et sosialt nettverk. Iranerne og tamilene har som vi har sett ulik bakgrunn, og mange av tamilene som fortsatt har klare minner fra krig og urolighet i hjemlandet har i første omgang et større behov for trygghet enn selvrealisering. Iranerne som ikke har de samme minnene og den samme migrasjonshistorien har allerede et større behov for å realisere seg selv og skape en karriere.

Referanser

Andersson, Mette (2000): *All five fingers are not the same*. Rapport 1/2000, IMER, Bergen

Bakken, Anders (2003): *Minoritetsspråklig ungdom i skolen - Reproduksjon av ulikhet eller sosial mobilitet?* Norsk institutt for forskning om velferd, oppvekst og aldring.

Bourdieu, Pierre (1996): *Symbolsk Makt*. Pax Forlag, Norway, kap 3

Bourdieu, Pierre (1999): *The Weight of the World-Social Suffering in Contemporary Society*. Polity Press, London

Bredal, Anja (2004): *Vi er jo en familie*. Institutt for sosiologi, Universitet i Oslo

Brochmann, Grete (2003): Lykksalighetens rike og den nye etniske forstyrrelsen-innvandring og det flerkulturelle Norge. I: Kjølsvold, Lise & Frønes, Ivar. (2003): *Det norske samfunn*. Gyldendal Akademisk Forlag

Caglar, Ayse. S (1997): Tyske turkar i Berlin- Social utestlutning och strategier for social mobilitet. I *Stadens utkant-perspektiv på førorter*. Mångkulturelt centrum.

Fangen, Katrine (2004): *Deltagende observasjon*. Fagbokforlaget, Bergen

Fog, Jette (1994): *Med samtalen som utgangspunkt - det kvalitative forskningsinterview*. Akademisk Forlag, Viborg

Fuglerud, Øyvind (1999): *Life on the Outside*. Pluto Press, London-Sterling, Virginia

Fuglerud, Øyvind (2004): *Andre bilder av "de andre"*. Pax Forlag A/S, Oslo

Hollup, Oddvar og Stokke, Kristian (1997): *Sri Lanka: Nasjonalisme, Identitet og Migrasjon*. Tano Aschehoug, Oslo

Israel, Mark (2000): ” South African War Resisters and the Ideologies of Return from Exile” i *Journal of Refugee Studies Vol.13 No.1 2000*

Jacobsen, Michael Hviid, Kristiansen, Søren & Prieur, Annick (2002): *Liv, Fortælling, Tekst*. Aalborg Universitetsforlag

Kjeldstadlie, Knut (red.) (2003): *Norsk innvandringshistorie, bind 3*. Pax Forlag A/S, Oslo

Lien, Inger-Lise (1997): *Ordet som stempler djevlene: holdninger blant pakistanere og nordmenn*. Aventura, Oslo

Maslow, Abraham H (1987): *Motivation and Personality*. Harper & Row, New York

Ogbu, John & Gibson, Margaret A (1991): *Minority Status and Schooling*. Garland Publishing Inc, New York and London

Portes, Alejandro & Rumbaut, Ruben G (2001): *Legacies – The Story of the Immigrant Second Generation*. University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London

Portes, Alejandro & Rumbaut, Ruben G (1996): *Immigrant America-A portrait*. University of California Press, Berkely, Los Angeles, London

Prieur, Annick (2004): *Balansekunstnere- betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge*. Pax Forlag A/S, Oslo

Rogstad, Jon (2001): *Sist blant likemenn - synlige minoriteter på arbeidsmarkedet*. Institutt for samfunnsforskning

Seeberg, Peter (2000): *Migration og det moderne mellomøsten*. Odense Universitetsforlag

Sorokin, Pitrim A (1964): *Social and Cultural Mobility*. The Free Press, New York

Silverman, David (2001): *Interpreting Qualitative Data*. Sage Publications, London.

Vogt, Kari (1997): *Reise i Iran*. J.W Cappelens Forlag A/S

Wikan, Unni (1995): *Mot en ny norsk underklasse-innvandrere, kultur og integrasjon*.
Gyldendal, Oslo

Østberg, Sissel (2003): *Muslim i Norge-religion og hverdagsliv blant unge norsk-pakistanere*.
Universitetsforlaget, Oslo

www.nrk.no/nyheter/utenriks

www.ssb.no/emner/04/01/utinnv/

www.ssb.no/emner/00/02/rapp_199816

www.ssb.no/emner/02/02/20/rapp_200414/

www.ssb.no/emner/04/02/utelstud/

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt

Oppgaven inneholder 32412 ord

Intervjuguide

Innledning

- Hvor gammel er du?
- Hvor lenge er det siden du kom til Norge/Oslo?
- Kan du fortelle litt om grunnen til at du kom hit, hvorfor du flyttet fra hjemlandet ditt?
- Opplevelse av krig?

Oppvekst- tiden før du flyttet

- Kan du fortelle hva du husker best fra barndommen (eventuelt ungdommen)
- Noen gode minner
- Dårlige minner?

Familien

- Kan du fortelle litt om familien din?
- Hva gjør foreldrene dine?

Hverdagen her

- Hva holder du på med til daglig?
- Skole og utdanning
- Jobb

Fritid

- Hva gjør du på fritiden?
- Hvem er du mest sammen med?

- Har du fått mange venner her?

Livet i Norge/Oslo

- Hva tenkte du om å komme til Norge, hadde du noen forestillinger om landet?
- Kan du fortelle litt om møtet med Norge og nordmenn
- Hvordan er det å være tamil/iraner her?
- Hva synes du er best ved å være her?
- Er det noe som er mindre bra?
- Har du noen gang opplevd noen form for diskriminering eller rasisme her?

Det tamilske/iranske miljøet i Oslo

- Hvordan vil du beskrive det tamilske/iranske miljøet i Oslo?
- Er du ofte på med på ulike arrangementer?

Relasjoner til hjemlandet

- Kan du fortelle litt om stedet du kommer fra?
- Hvordan vil du beskrive ditt forhold til hjemlandet?
- På hvilken måte er du engasjert i det som skjer der?
- Er det vanlig å sende penger til slektninger og andre i hjemlandet? Hvordan er dette?
- Har du reist tilbake etter at du kom hit, på besøk til venner og slektninger?
- Er det viktig for deg å bevare den iranske/tamilske kulturen?
- Føler du deg mest norsk eller tamilsk/iransk nå? På hvilken måte?
- Tenker du noen ganger at du kunne ønske å flytte tilbake?

Status

- Hvordan opplever du din sosiale status her i forhold til hjemlandet?
- Synes du at du opplever anerkjennelse fra det norske samfunnet?
- Er det viktigst for deg å føle deg akseptert av nordmenn eller av andre tamiler/iranere?
- Kan det på noen måte være problematisk å føle tilhørighet til to kulturer? Hvordan da?
- Til Tamiler:
- Kan du fortelle meg litt om kaste systemet? Hvordan fungerer det?
- Er det noen forskjell på hvordan det praktiseres her og på Sri Lanka?
- Hvordan er det i forhold til å finne seg ektefelle?

Fremtiden

- Hvordan ser du for deg fremtiden din?
- Er det noen du ønsker å oppnå?
- Ser du for deg resten av livet i Oslo eller noe annet sted?

Er det ellers noen annet du mener er viktig for meg å vite? Noe å tilføye?